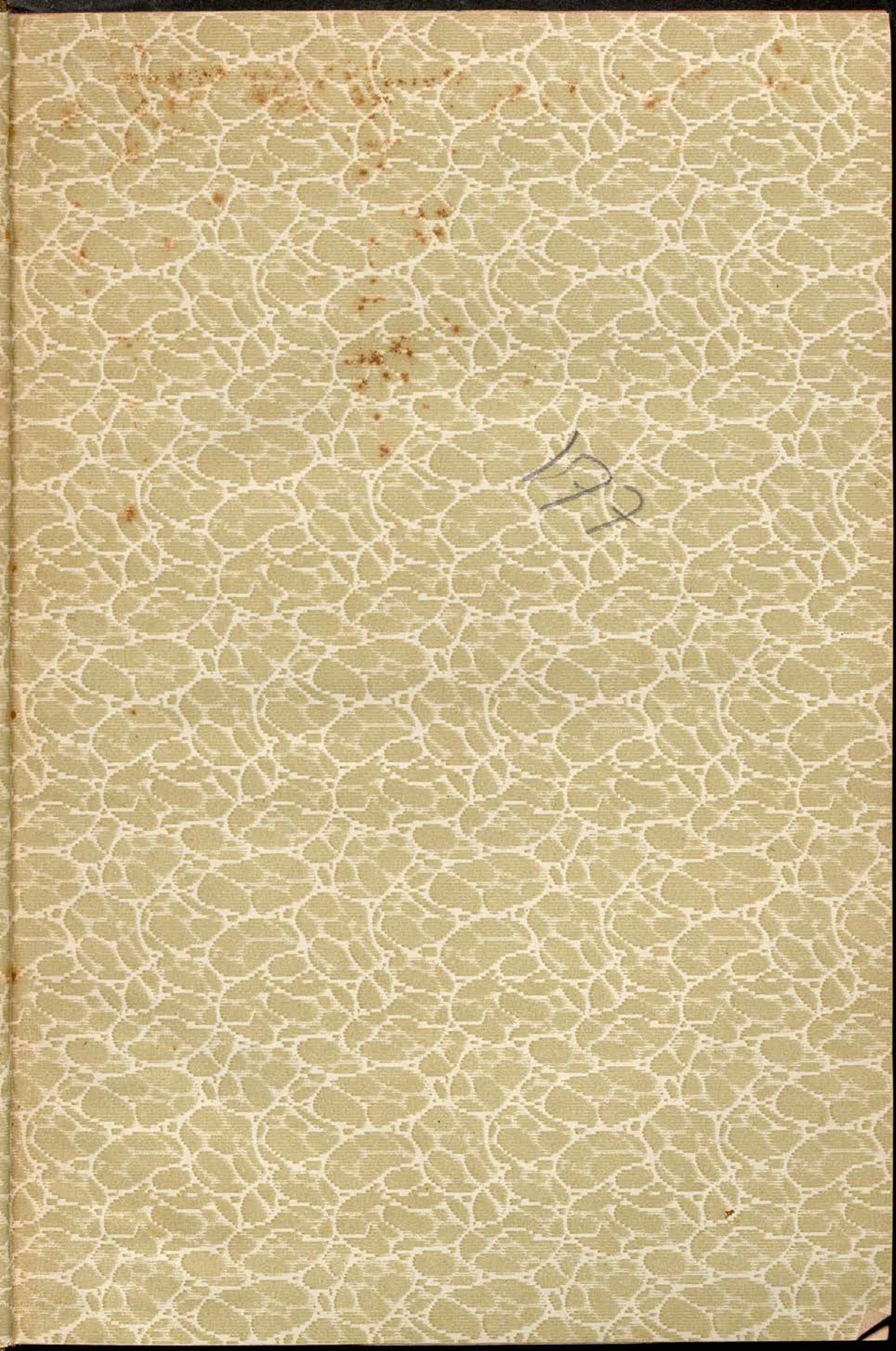

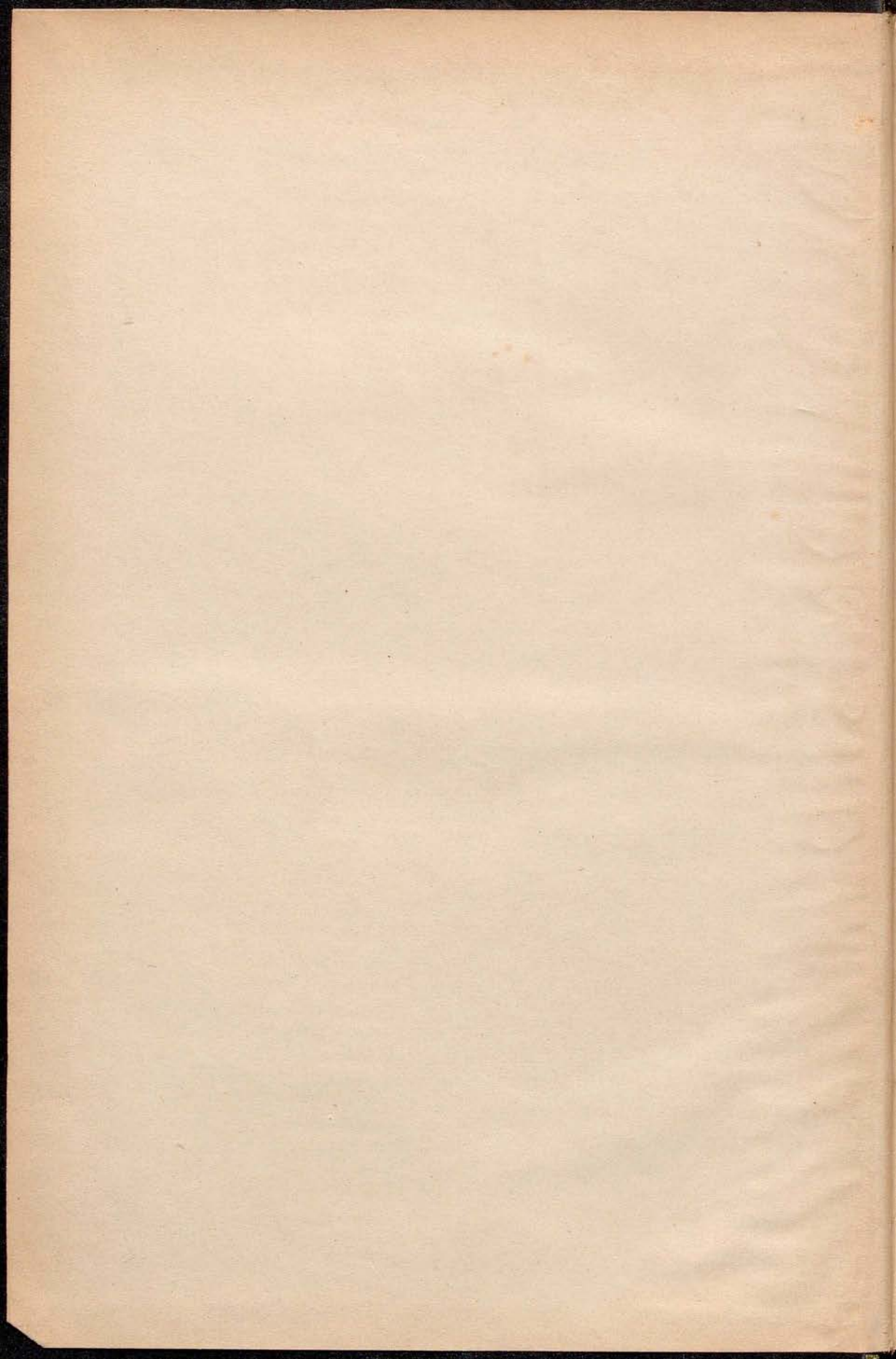
559

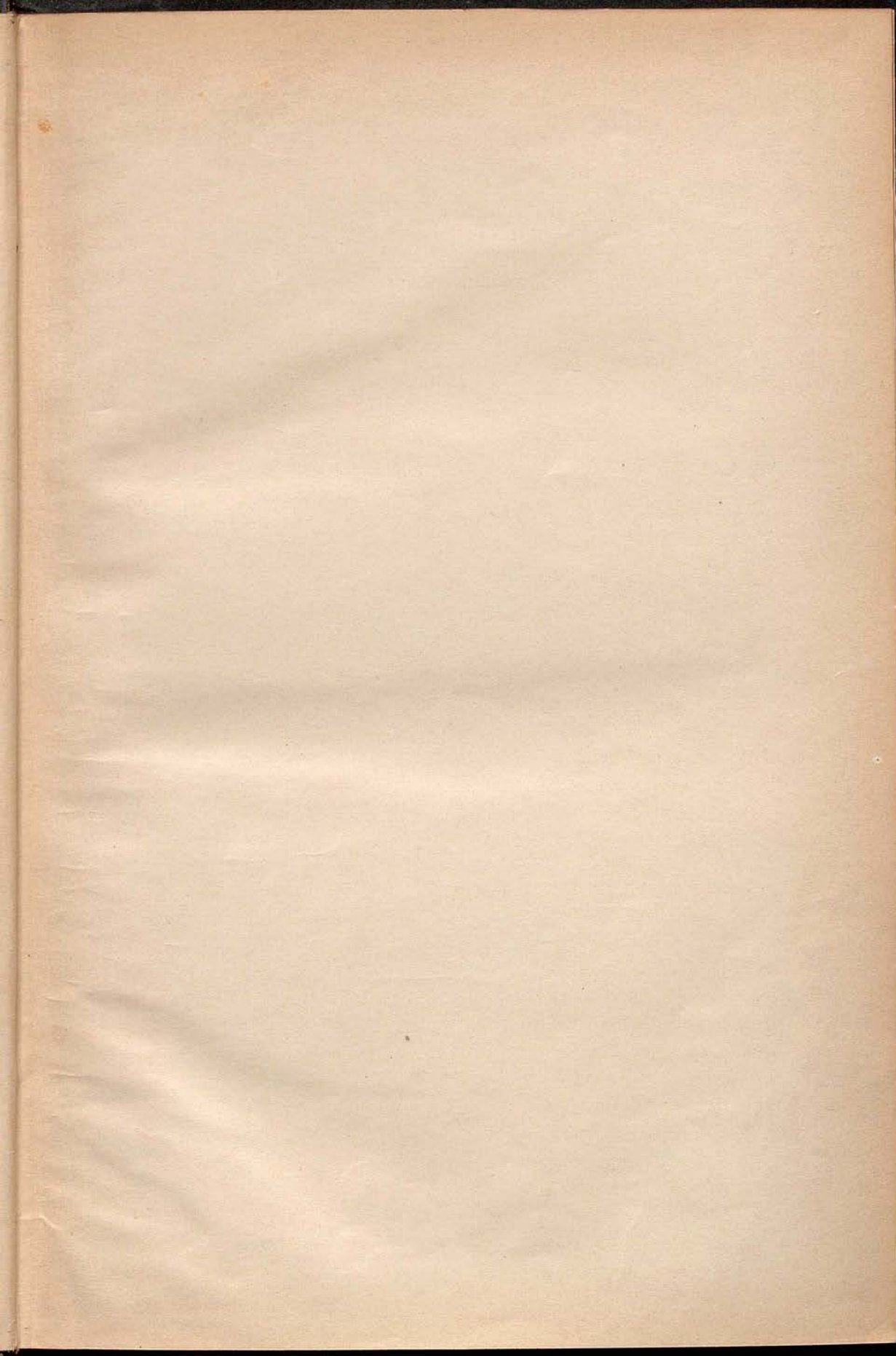
110
111
112

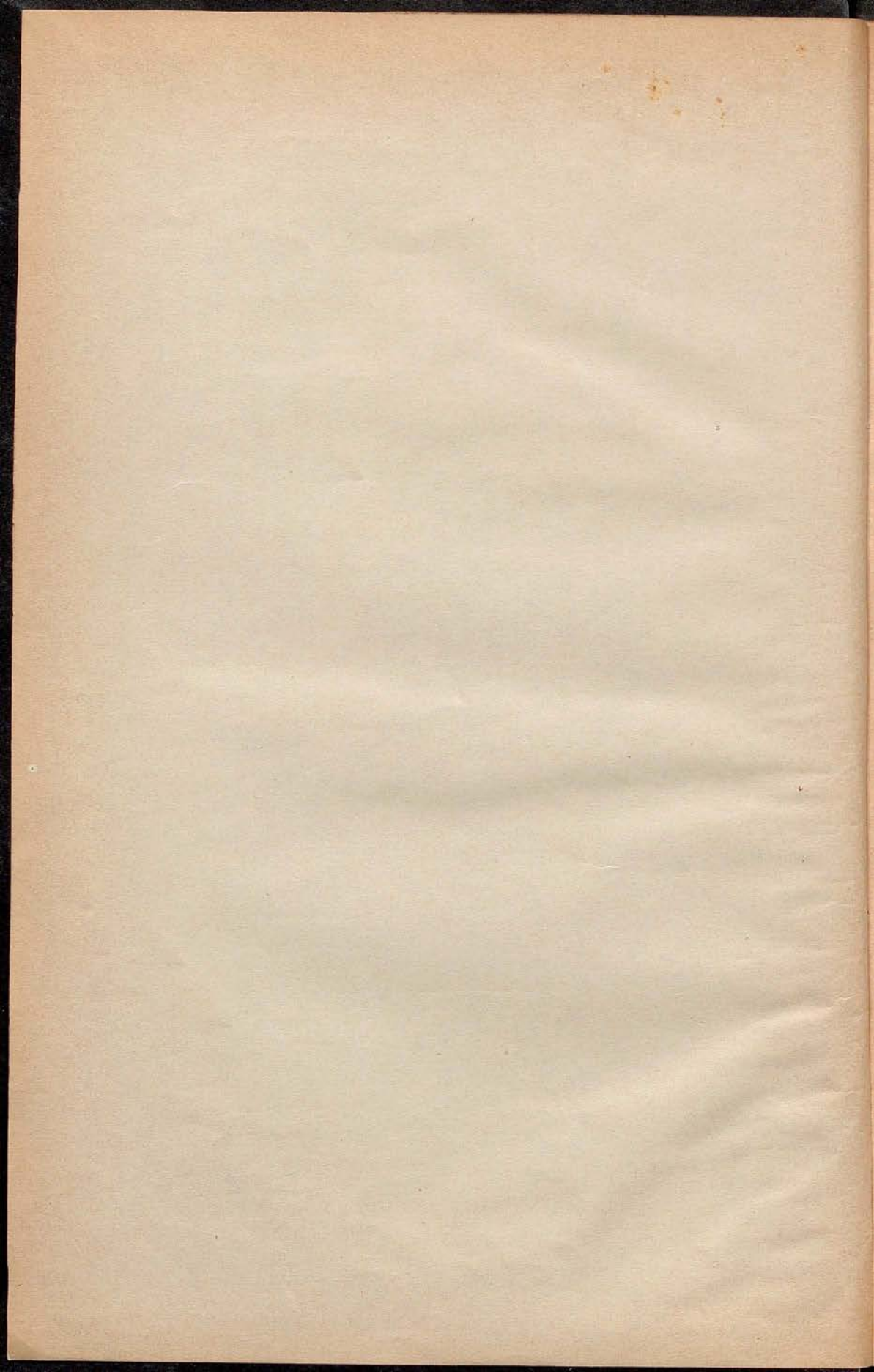
Bulletin de Dialectologia Catalana - II

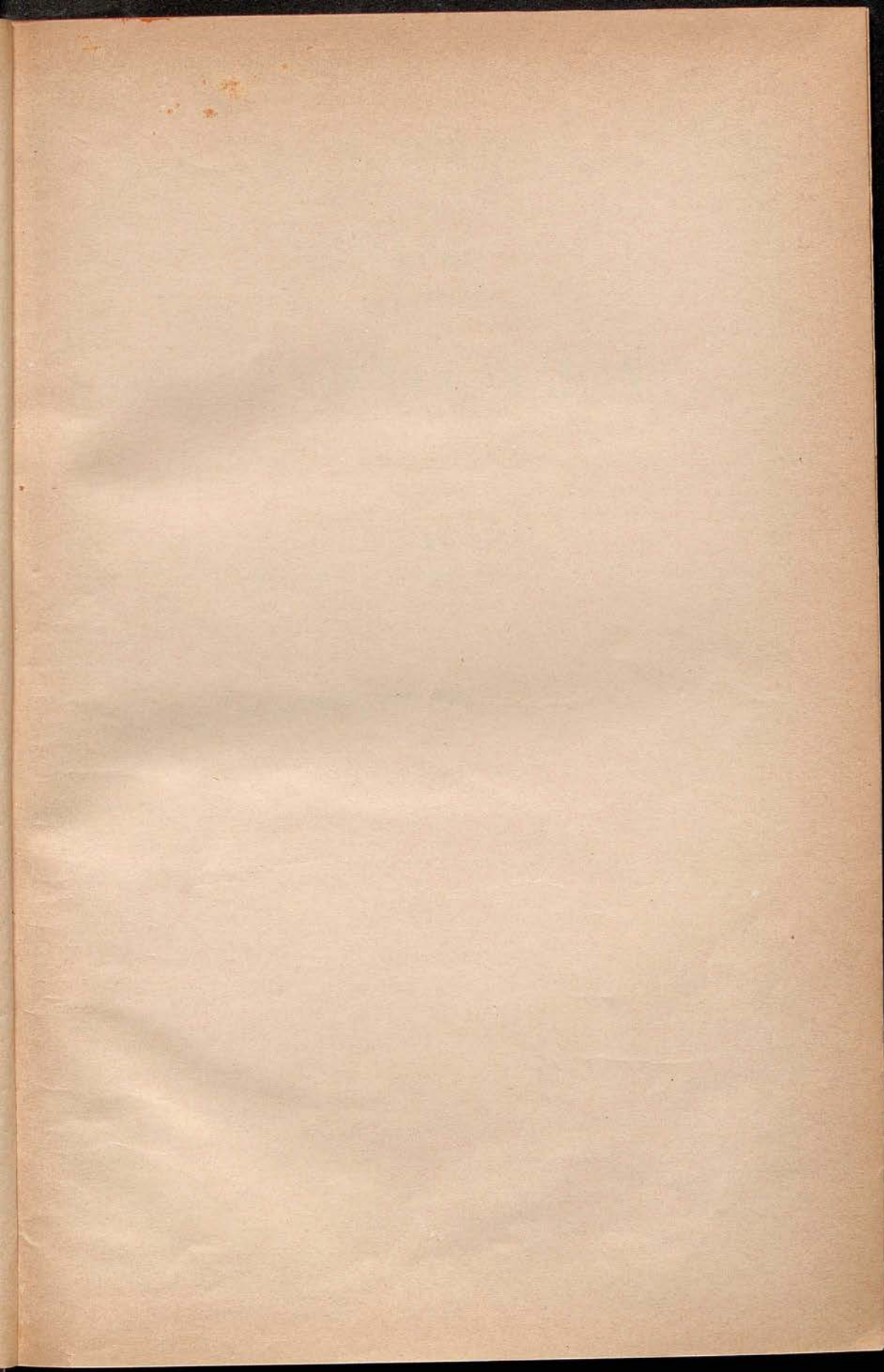
I. D. E. C.

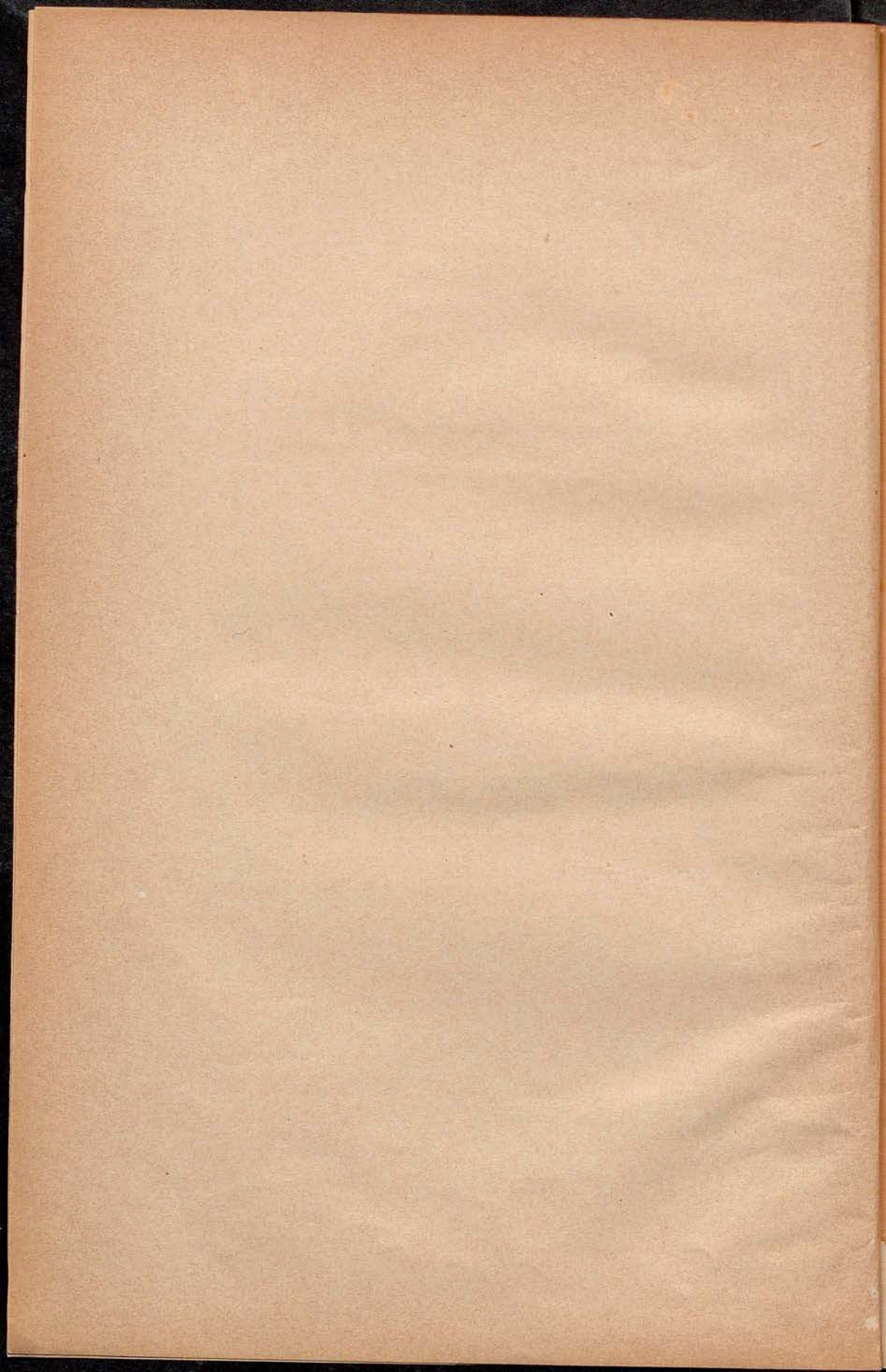

BUTLLETÍ
DE
DIALECTOLOGÍA CATALANA

PUBLICAT PER LES OFICINES DEL
DICCIONARI GENERAL
DE LA LLENGUA CATALANA

GENER - JUNY 1914

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
PALAU DE LA DIPUTACIÓ
MCMXIV

319

SUMARI

	Pàgs.
P. FABRA : <i>Els mots àtons en el parlar de Barcelona.</i> (Acabament.)	I
P. BARNILS : <i>Fòssils de la Llengua I</i>	7
M. DE MONTOLIU : <i>Miscel·lania sintàctica.</i>	13
P. BARNILS : <i>Comentaris a la flexió alacantina.</i>	24
<i>Aclariments.</i>	34
<i>Bibliografia.</i>	35
<i>Crònica</i>	40
<i>Advertiment.</i>	43

ELS NÚMEROS SEGÜENTS CONTINDRÀN:

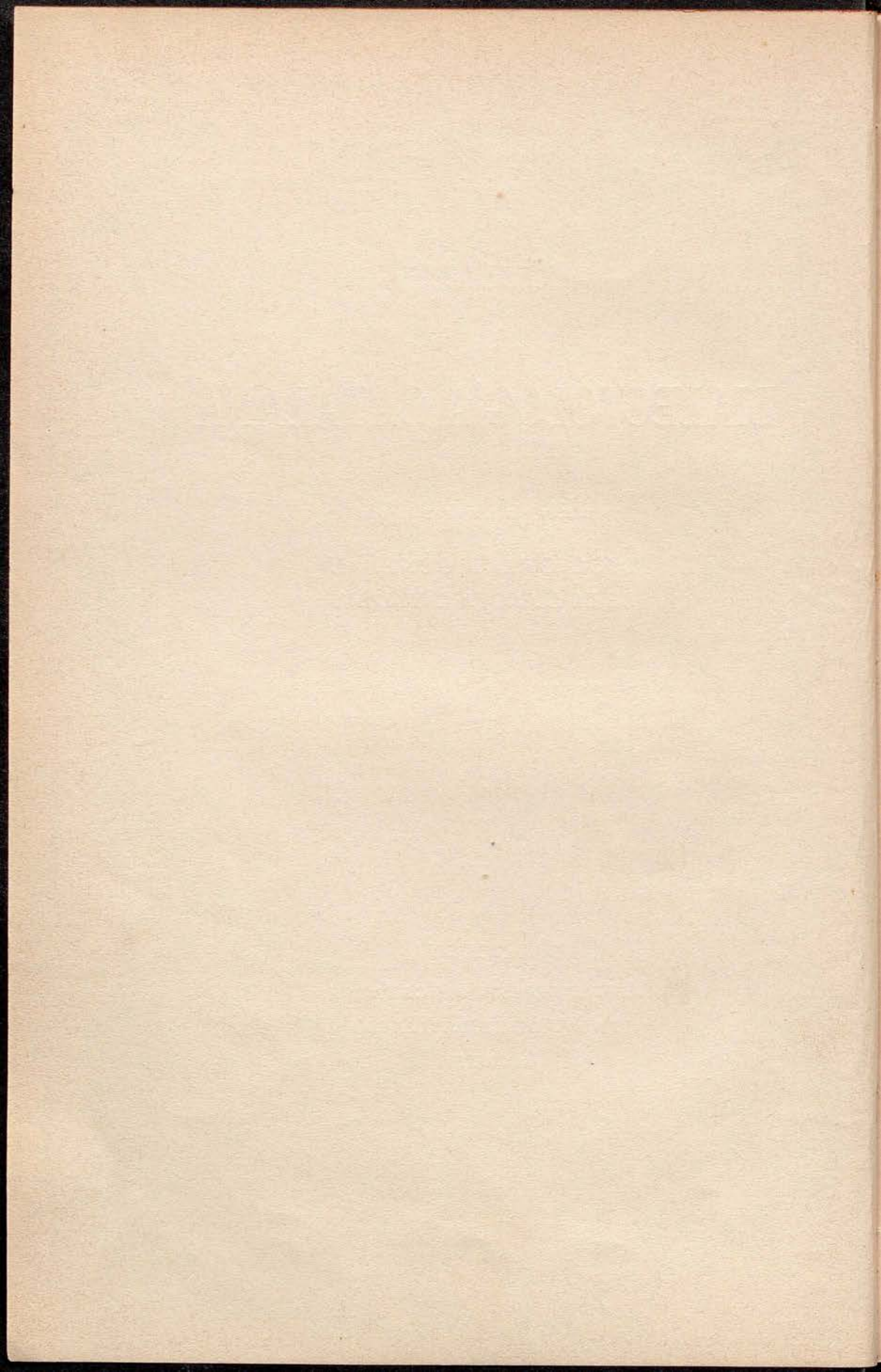
- P. FABRA : *Concordança del participi passat en barceloní.*
 » *Noms de peixos a la costa de llevant.*
- J. CONDÓ : *Vocabulari aranès.*
- P. BARNILS : *Fòssils de la Llengua II.*
 » *Català oriental i occidental.*
 » *De fonètica balear.*
- M. DE MONTOLIU : *Notes toponímiques.*
 » *El castellà dintre del barceloní.*
- A. GRIERA : *Notes sobre el mot «artiga».*
 » *Analogies entre el rossellonès i el mallorquí.*
- F. MESTRE : *Vocabulari tortosí.*
Etimologies, Textos fonètics, Bibliografia, Crònica, etc.

BUTLLETÍ
DE
DIALECTOLOGÍA CATALANA

PUBLICAT PER LES OFICINES DEL
DICCIONARI GENERAL
DE LA LLENGUA CATALANA

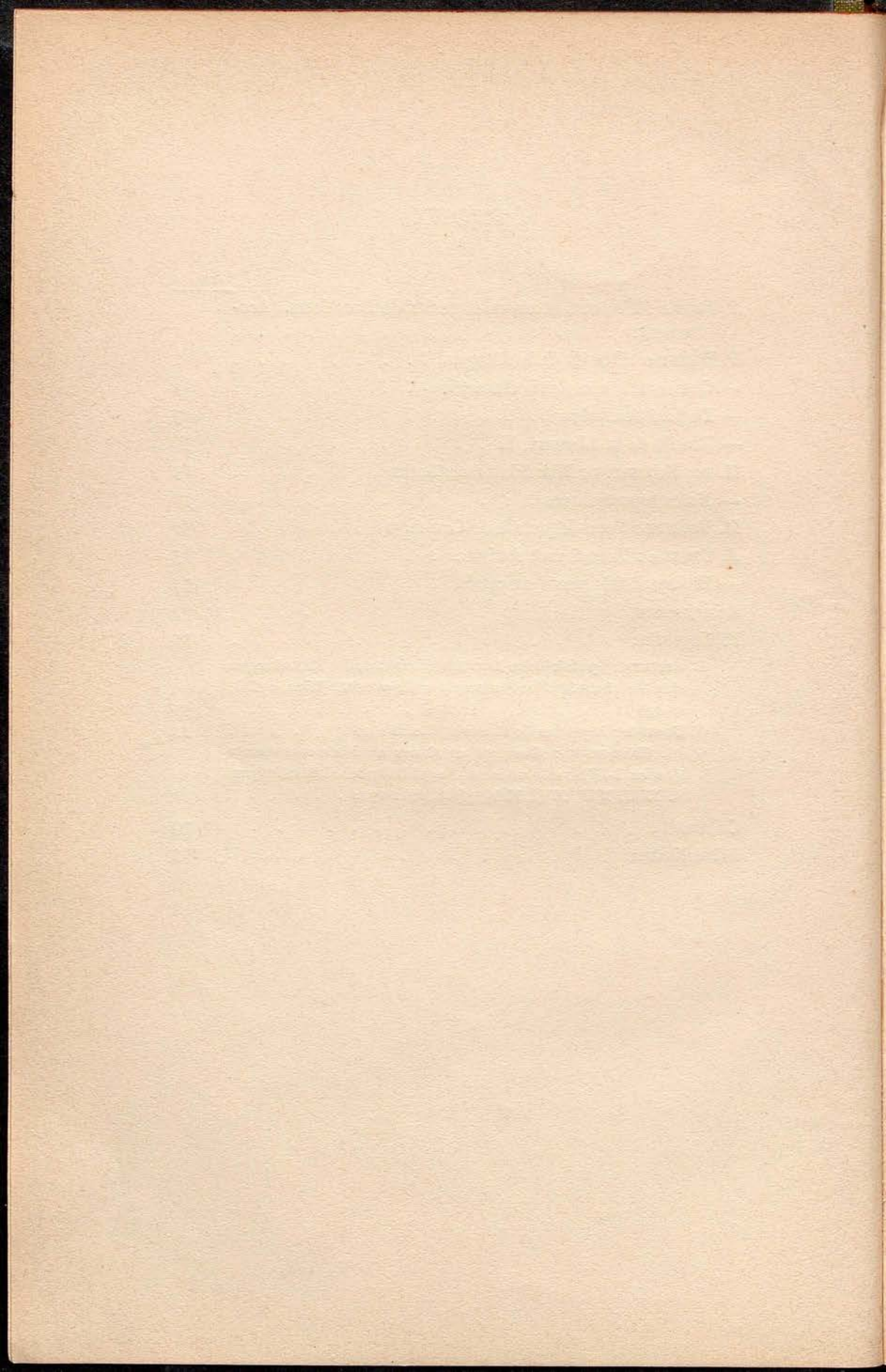
II

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
PALAU DE LA DIPUTACIÓ
MCMXIV

ÍNDIX

	<u>Pàgs.</u>
P. FABRA : Els mots àtons en el parlar de Barcelona. (Acabament.)	I
✓ P. BARNILS : Fòssils de la Llengua, I	7
✓ — Comentarís a la flexió alacantina	24
✓ — De fonètica balear	45
✓ — Fòssils de la Llengua, II	58
✓ M. DE MONTOLIU : Miscel·lania sintàctica	13
— Notes toponímiques	71
✓ R. VOLART : Veus del català de Cerdanya	50
✓ A. GRIERA : Sobre'l mot Artiga	63
— Els noms dels vents en català	74
Aclariments	34, 97
Bibliografia	35
L. SPITZER : Syntaktische Beiträge (Extr. de les Mitteilungen des Rumänischen Instituts an der Universität Wien, vol. I, 1914)	35
A. FERRER : Rondaies de Menorca, Ciutadella, 1914	35
O. J. TALLGREN : Glanures catalanes et hispano-romanes (series I-IV) publicades en Neuphilologische Mitteilungen, t. XIII, XIV, XVI. Helsingfors, 1911-1914	36
Crònica	40, 99
Advertiment	43, 103

Els mots àtons en el parlar de Barcelona

I. PRONOM. — II. ARTICLE DEFINIT. — III. ADJECTIU POSSESSIU
IV. VERB. — V. ALTRES MOTS

II

15. L'article definit presenta en català les mateixes formes que l'acusatiu del pronom de tercera persona.

Formes	I.	<i>lo</i> (<i>l'</i>),	<i>los</i> ,	<i>la</i> (<i>l'</i>),	<i>les</i>
Formes	II.	<i>'l</i> ,	<i>'ls</i> ,	—,	—
Formes	III.	<i>el</i> ,	<i>els</i> ,	—,	—

El barceloní emplea com a article masculí *l* davant vocal i *el* o *l* (Cp. n.º 11) davant consonant: *lábí* (l'avi), *lòmē* (l'home), *lēsklòp* (l'esclop), *lūnglòt* (l'unglot); *el fíl* (el fill), *bélnòí* (ve el noi); *ellòp* (el llop), *fèllit* (fer el llit) (Cp. n.º 12 pronom *el*); *lo* + *un* = *lún*, però també *leún*. — L'article femení és *l* davant vocal i *le* davant consonant: *lábíe* (l'avia), *lēske* (l'esca), *lérbe* (l'herba), *lòlibe* (l'òliba), *lūngle* (l'ungla), *lemáre* (la mare). Però davant els mots començats amb *i* o *u* es deixa freqüentment d'elidir la *e* de l'article, la qual forma amb aquelles vocals resp. els diptongs *ei* i *eu* (Cp. n.º 10): *leidēe* (la idea), *leístóriē* (la historia), *leubértúre* (la obertura), *leunglåde* (la unglada). Davant alguns altres mots trobem també *le* de preferència a *l*: *leire* (la ira), *leqst* (la host). — En les formes del plural constatem ací també (Cp. n.º 12) el canvi de *s* en *z* davant vocal o consonant sonora, l'assimilació de la *s* a una sibilant següent (amb reducció habitual de la geminada resultant), sa possible supressió davant *r* (però no la intercalació de la *e*, que dona les formes [*e*]zē, lēzē): *elzòmēs* (els homes), *lezúnglēs*

(les ungles), *rentálzbidres* (rentar els vidres), *lezgelines* (les gallines), *elsábis* (els savis), *lesópēs* (les sopes), *lejòbēs* (les joves), *elcájs* (els xais), *elrējs* (els reis), *leròzes* (les roses). — Les dues formes de l'article masculí *lu* i *lus* (o *luz*) acaben de desaparèixer del llenguatge de Barcelona : ja no es troben sinó en alguna expressió estereotipada i en les combinacions *tot lo* i *tots los*, al costat, però, de *tot el* i *tots els* : *tòdlupà* o *tòllupá* (tot lo pa), *tòdzluzdiēs* (tots los dies). En canvi, s'ha generalitzat molt l'empleu d'un article neutre diferent del masculí, article neutre que revesteix la forma *lu* en tots els casos : *lubò* (lo bo), *lučkseptábblē* (lo acceptable), *delukēdius* (de lo que dius).

El barceloní emplea l'article definit davant els noms propis de persona; però davant els noms masculins començats en consonant substitueix l'article per la partícula *en*, pron. *en*, *eu*, &. (Cp. n.º 12, pronom *en*) amb una *e* elidable darrera vocal altra que *i* o *u* (Cp. n.º 11) : *enkim* (en Quim), *evjenē* (en Gener), *ekánnersis* (a cànn Narcís), *bēmpáu* (ve en Pau). Els mots *En*, *N'* i *Na*, empleats com a tractament en la llengua literaria, són llegits el primer com l'*en* de què acabem de parlar, el segon *n̄*, el tercer *nē* o *n̄*.

III

16. Els possessius àtons són *mon*, *ton*, *son* (pron. *mun*, *mun*, &. Cp. n.º 11 pronom *en*); *ma*, *ta*, *sa* (pron. *mē* o *m̄*. Cp. n.º 10 pronom *la*); *mos*, *tos*, *sos* (pron. *mus*, *muz*, &. Cp. n.º 11 pronom *les*); *mes*, *tes*, *ses* (pron. *mēs*, *mēz*, &. Cp. n.º 11 pronom *les*). Però el barceloní fa un ús molt limitat d'aquestes formes, que no apareixen sinó en algunes locucions estereotipades i en combinació amb alguns noms de parentiu : *emnebide* (en ma vida), *unēdōnēdēškāzē* (una dona de sa casa), *tunjermá* (ton germà) al costat de *elēujermá* (el teu germà), *sunábi* (son avi) al costat de *elsēwábi* (el seu avi). Són tan poc vivents, que molts, al llegir-les, donen una pronunciació erronia a la *o* de *mon*, *mos*, & : *o* en lloc de *u*: *mon cor* (expressió literaria) és llegit comunament *monkōr* en lloc de *munikōr*. Dins els pocs casos en què s'usen, és digne de notar-se *sunábiē* (son avia. Cp. en francès *son âme*).

IV

17. El barceloní fa àtones les tres persones del singular i la tercera del plural de l'indicatiu present del verb auxiliar *haver* quan, seguides d'un participi passat, formen part d'un perfet compost, per ex., en la combinació *he dinat*.

La forma àtona de la primera persona del singular és *i*, que, darrera vocal altra que *i* o *y*, esdevé *i* o *y* segons la segueixi una consonant o una vocal: *idítkenó* (he dit que no), *kwánibingút* (quan he vingut), *yáwidit* (jo ho [=w] he dit), *kéifét* (què he fet?), *síjdidrēs* (si he dit res), *nóyeskrít pás* (no he escrit pas), *áreyēribát* (ara he arribat). En una pronunciació ràpida és possible *y*~ àdhuc darrera pausa o consonant: *yēribátáre* per *ieēribátáre* (he arribat ara). — *i* (hi) + *i* (he) = *ii*, [ɛ]i (hi) + *i* (he) > [ɛ]i: *hi he vist* pronunciació *iibíst* o *ēibíst*; *no hi he vist ningú*, pron. *nōibizningú* (Cp. *nōibizningú* = *no he vist ningú*); *i hi he* és pron. habitualment *iei*: *ieibistēnēl* (i hi he vist a ell). *li* + *i* (he) és comunament reemplaçat per *liē*, *li* davant vocal: *yáliēdit* al costat de *yáliidit* (ja li he dit); *liērenkátunkēbēl* (li he arrencat un cabell). — Una forma menys usada és *ei* o *ey*.

En la pronunciació de Barcelona pot considerar-se com a normal la substitució de *a* per *ɛ* dins les tres formes àtones *ha*, *has*, *han*: — *ha* és, doncs, *ɛ* que pot ésser absorbida per una vocal precedent o següent: *ɛplurát* (ha plorat), *áreybingút* (ara ha vingut), *ɛribátēbúi* (ha arribat avui); — *has* és *es*, *ez*, *ee*, *ej*, *ɛ* (Cp. n.º 12 pronom *les*) amb una *ɛ* elidible (Cp. n.º 11): *ɛskentát* (has cantat), *yássupát* (ja has sopat), *kézdít* (què has dit?), *ɛjjirátelkáp* (has girat el cap), *tēēukklátēlzdít* (t'has xuclat el dits), *yátērentát* (al costat de *yátēzrentát*) (ja t'has rentat). El poble reemplaça sovint *has* per *hats*, pron. *ɛt*, *ed*, *et*, *ɛt*, *et*, *ed* amb *ɛ* elidible: *ɛtkentát*, *yátupát*, *kēddít*, *ɛjjirátelkáp*, *tēēukklátēlzdít*, *yátēdrentát* (al costat de *yátēdrentát*); — *han* és *en*, *eu*, *en*, *em* (Cp. n.º 12 pronom *en*) amb *ɛ* elidible (Cp. n.º 11): *ɛnkentát* (has cantat), *yánleurat* (ja han llaurat), *nōndidrēs* (no han dit res), *nōmbulgúdbeni* (no han volgut venir).

V

18. Les preposicions àtones són *a*, *amb*, *de*, *en*, *per*.

a és *ε* : *bájjékázε* (vaig a casa), *udikεlémárε* (ho dic a la mare). Sovint desapareix, absorbida per una *a* o *ε* : *lεbáácpurtákázε* (la vaig portar a casa), *εnábεmezmurzá* (anàvem a esmorzar), *εnábεskumbrá* (anava a escombrar). La contracció d'aquesta preposició amb l'article masculí sona [*ε*]*l*, plural [*ε*]*ls* : *εlfíluεdunátεlpárε* (el fill ho ha donat al pare). Però, en els circumstancials de lloc, el català fa equivalents (ja des d'antic) les dues preposicions *a* < AD i *en* < IN davant l'article; al fer-se la substitució de *lo* i *los* per *el* i *els* (V. n.º 1). *en ló* i *en los* esdevenen *εnel* i *εnεls* (equivalents a *el* = al i *εls* = als); *en la*, *en les*, *en l'* són llavors reemplaçats per *εnele* (*εnel* + *ε*, desinència del femení), *εneles*, *εnel~* (equivalents a *ele* = a la, *εles*, = a les, *el~* = a l'), i de les equivalències *εnel* = *el*, *εnele* = *ele*, &c. s'extreu un *εne* = *ε* (AD); aquesta concurrència de les dues formes *εne* i *ε* dins els circumstancials de lloc, es transporta al complement indirecte (i al directe); així, avui es diu *udikεlpárε* i *udikεnelpárε* (ho dic al pare), *dónεwelelmárε* i *dónεweεnelelmárε* (dóna-ho a la mare), com se diu *libístεlkeřé* i *libístεnelekaré* (l'he vist al carrer), *éřeleplásε* i *éřeεneleplásε* (era a la plaça). Ara bé, de la mateixa manera que el català antic, dins els circumstancials de lloc, prefereix *en* a *a* davant els demostratius, el barceloní davant els demostratius dóna la preferència al seu *εne* (reduït ací naturalment a *εn~*) sobre *ε* en el complement indirecte (o directe) : avui se diu quasi exclusivament *udikεnekekél* (ho dic a aquell), *dónεweεnekekéstε* (dóna-ho a aquesta), com se diu *pújeεnekekéstεkedíre* (puja en aquesta cadira), *bámenánekekélbósk* (vam anar en aquell bosc). *εn~* és avui empleat en lloc de *ε* (AD), no solament davant els demostratius (*aquest*, *aqueix*, *aquell*, *això*, *allò*), sinó davant *en*, *ell*, *algú*, *algún*; *εne* s'usa, alternant amb *ε* (AD), davant *mi*, *tu*, *qui*, *què*, *quin* (com davant l'article). Ex : *udéye-nevjáume* (ho deia a en Jaume), *εmbíεlzeεnéle* (envia'ls a ella), *uédit-εnelgú* (ho ha dit a algú), *mεndónεméskenetú* (me'n dóna més que a tu), *εnekwεzdit* (a qui ho has dit?). *εne* i *εn~* poden reduir-se, com hem vist, a *ne* i *n~* (Cp. n.º 11).

amb és *em* davant consonant i *emb* davant vocal, amb una *e* elidible (Cp. n.º 11) : *bájjemtu* (vaig amb tu), *enábembél* (anava amb ell), *emlékláu* (amb la clau), *embélmertél* (amb el martell). La forma *embé* és rara a Barcelona; s'usa algú cop davant *qui*, *què*, *quin* : *embékibás* (amb qui vas?) al costat de *emkibás*. — [*e*]mb[*e*] pot reemplaçar l'[*]n[*e*], equivalent a *e*, de què hem parlat anteriorment; aquesta substitució té sobretot lloc davant *un* : *uiditémbúnnói* (ho he dit a un noi), *éméntrátémbúnekáze* (hem entrat en una casa), però també *uiditémbél*, al costat de *uiditénél* (ho he dit a ell).

de és *dé* davant consonant i *d* davant vocal quan va darrera una plosiva, una nasal o una pausa; altrament, és *de* davant consonant i *d* davant vocal : *úndénuzáltreš* (un de nosaltres), *tóddúne* (tot d'una), *dekípárlen* (de qui parlen?), *éredél* (era d'ell), *munédezdekóure* (monedes de coudre).

en és *en*, *eu*, *en*, *em*, *en* (segons el fonema inicial del mot següent), amb una *e* elidible (Cp. n.º 11) : *dekwátrenkwátre* (de quatre en quatre), *enlóksegú* (en lloc segur), *enémentère* (anem en terra), *bámbarke* (va en barca).

per és *per*. Avui aquest *per* reuneix les significacions de les dues preposicions antigues *per* i *per a* : *páseperkáze* (passa per casa), *bípertú* (vi per a tu). La reducció del nexa *pere* a *per*, la retrobem en les combinacions *perkét*, *perkél*, *peré*, *perló*, *perná*, &c., en substitució de *perékét* (per aquest), *perékél* (per aquell), *perécó* (per això), *pereló* (per allò), *perená* (per anar).

El barceloní coneix les contraccions *pél* (pel, per al), *pél* (per l', per a l'), *péls* (pels, per als), *pél[e]* (per la, per a la), *péles* (per les, per a les), però les 2.ª, 4.ª i 5.ª són d'un ús molt més reduït que les 1.ª i 3.ª. La reducció de *perel* a *pél*, la retrobem en *pélgún*, usat al costat de *perélgún* (per algú, per a algú).

19. El barceloní posseeix, al costat d'un *que* tònic (escrit habitualment *què*) pronunciat *ké*, un *que* àton pronunciat *ke* o *k*, el qual pot ésser pronom relatiu, conjunció i adjetiu o adverb quantitatiu. Pronom relatiu, és subjecte o complement directe: *lómekéte* (l'home que ve), *ledónékéntré* (la dona que entra), *lekébólstú* (la que vols tu), *lekéstébe* (la que és teva); darrera les preposicions, trobem *ké* : *dónemélmertél* - *emkésfésyes* (dóna'm el martell,

amb què ho feies). Com a pronom interrogatiu, el barceloní emplea *ké* (*kébbòls*, què vols?); però, en canvi, *ké* és molt usat com a partícula introductora de proposicions interrogatives: *kébindrá* (que vindrà?), *kéténzdinés* (que tens diners?), *kemņujérás* (que menjaràs?, est-ce que tu mangeras?, diferent de *kémņujérás* què menjaràs? qu'est-ce que tu mangeras?). *que* conjunció és sempre àton: *búikébingis* (vull que vinguis), *díukézgròs* (diu que és gros); però en les combinacions de preposició + conjunció *que*, amb les quals, sota l'influència castellana, se troba sovint reemplaçada la simple conjunció *que* (en casos com *amb la condició de que no ho diguis*, traducció de *con la condición de que no lo digas*, en lloc de *amb la condició que no ho diguis*), sol pronunciar-se *ké* en lloc de *ké*: *emlèkundisyóðékénòudígis* (al costat de *emlèkundisyó-kénòudígis*). Són exemples de *que* quantitatiu: *kejen* (que gent!), *kempéntes* (que empentes!), *keplé* (que ple!), *kámple* (que ample!).

20. La conjunció *i* és pronunciada *i*, *ɿ*, *y*: *éllitú* (ell i tu), *yòitú* (jo i tu), *túyél* (tu i ell).

P. FABRA

Fòssils de la llengua

I

*arc, ase; -ATIS, -ETIS; ca, cans; colvar; fargar, sirgar;
llus, llusc; noc; plaer; témer*

En aquesta secció, sempre que no fem constar el contrari, ens referim a modismes i expressions corrents en el dialecte de Centelles (provincia de Barcelona). No pretenem, però, que aquelles siguin característiques de la nostra vila, sinó, al revés, creiem que seràn sovint prou conegudes d'altres contrades; però considerem oportú fixar una localitat per a major garantia, reservant a posteriors investigacions el determinar les aries geogràfiques. I vagi un record d'agraïment pregón per als meus pares, que tan sol·licitos i amatents satisfàn a les meves qüestions i preguntes.

arc (ase) : pr. árċ (ázę)

Es un cas ben curiós de la nomenclatura meteorològica popular la designació de l'arc de Sant Martí per *l'ase de Sant Martí* (*l'ázę de sam męrti*). I ho és més per quant la bella arcada lluminosa es presta difícilment a evocar una idea tan heterogenia com és la de l'animal. Qui sab si el nostre *ázę* és la conservació adulterada i inconscient d'un antic cas recte! ARCUS ens donaria regularment *arcs*, el qual, perdent la consonant mitja del nexa (comp. *doncs dōns > dōs*), esdevé *ars*, i, afeblint paulatinament la *r* davant de *s* (comp. CORPUS > *cors* > *cos*), acaba per sonar *as*. Partint d'aquesta etapa fonèticament regular, encara que de moment hipotètica, s'explica fàcilment el desviament semàntic del mot en boca del poble : *l'az de sam męrti* (ARCUS > **arcs* > **ars* > **as*) en principi tal vegada per una raó fisiològica, més tard o simultàniament,

apoiat per la fantasia, es converteix formalment en *l'áze dę...*, sense però arribar mai a confondre totalment les especíes.

-ATIS, -ETIS

A la nota posada en nostra tesi (*Die Mundart von Alacant*, 58, § 132) referent a un cas probable de conservació de l'antic *-ats*, *-ets*, volem afegir-n'hi encara una altra. A una persona que li agrada molt el tocar sens altre objecte que tocar, se li diu que és un *toquets* (*tukèt*); p. ex. : *Sembles en Toquets*; i a un que molesta preguntant a tort i a dret sobre alguna cosa que li excita la curiositat, sovint se li contesta, refusant la seva impertinència : *Cacallets* (*kəkəlèt*). Per ex. : *Dieu-me què hi ha a l'armari*. R. : *Cacallets*. *Què hi porteu, a la butxaca?* R. : *Cacallets*. Cal notar, però, que al costat de *Cacallets* es respòn també *Grana de saberuts*. En l'expressió *Cacallets* (*Que callets?*) podria pensar-se en un substantiu deverbal de *callar*, format analògicament amb altre mot, com, p. ex., *cacauets*; però, si tenim en compte que *cacallets* s'usa també en to imperatiu per comanar silenci a la quitxalla quan interrompen a les persones grans en conversa, la possibilitat de que es tracta d'un reste de *-ATIS*, *-ETIS* esdevé major encara.

ca, cans : pr. *ká, káns*

El mot *gos*, en el català, sembla ésser una introducció relativament moderna que, com tants altres casos en l'història de la llengua, espera encara l'explicació del seu adveniment en el nostre cabal lèxic (cf., a propòsit, entre altres, L. Sainéan, vol. X de *Suplement a Zeitschrift f. rom. Phil.*, Halle, 1907.) El *CANEM* llatí ha d'haver existit, però, en altre temps, com ens ho comprova la seva supervivència en alguns dels nostres dialectes, principalment en el mallorquí, i ens ho corrobora el fet de no haver desaparegut encara totalment de la consciència del poble. Vegin-se els següents exemples : — *Mare, doneu-me pa!* — *Aixís el demana el ca*; amb la qual resposta la mare censura el descuit del fill que no hi ha afegit el *si us plau*; *No sentiu quins cantos? Escolteu!* — *No estic de cans ni gossos!*; o un altre : *Vols dir que hi anirà? ca!* — *Gos, dic jo! No hi ha d'anar? No pot donar-se associació vivent més*

íntima entre les dues paraules. L'aforística popular espigolada permetria, segurament, d'augmentar encara els exemples. L'existència i generalització del *gos* actual a costa del *ca* antic suscita una qüestió de principi lingüístic que un dia o altre deurà abordar-se: La reculada del *ca* ¿deu atribuir-se a un senzill fet d'homonímia, a la falta de força vital de la paraula, o a altres causes?

colrar : pr. *kulrá*

En les expressions *colrat del sol* (*kulrát del sòl*), *colrar un refredat* (*kulrá un refredát*), creiem descobrir-hi un continuador del verb COLERE, un dels pocs casos de passatge a la primera conjugació d'un verb de la tercera. Si la nostra apreciació és justa, el procés analògic d'un -ERE o -re convertint-se en un -ARE o -ar ha d'ésser tan interessant com el de la seva evolució i cristallització semàntica. Es cert que, fixant-nos sols en *colrat del sol*, podria preguntar-se si més aviat que d'un derivat de COLERE es tracta d'un producte regular del participi COLORATUM > COLRATUM > *colrat*, amb el qual concorda perfectament la significació llatina (comp. *quum in sole ambulem, fit ut colorer*, Cic.). Aquesta explicació, no refusable per al primer exemple, ens sembla en canvi inadmissible pel segon, que per la seva part també coincideix amb el concepte expressat pel llatí COLERE: *cuidar, protegir, guardar, cultivar*. *Kulrá un refredát* és, efectivament, sinònim de *cuidar-lo*. O és que tenim en realitat dues etimologies: un COLORATUM, de COLORARE, per al *colrar del sol*, i un *colrar, colrat*, de COLERE, per al *colrar una malaltia*? Que el verb *colre* COLERE (p. ex., *colre les festes*) era d'ús freqüent en nostres textos mig-evals, és cosa de tots sabuda.

fargar, sirgar : pr. *fərgá, sirgá*

Els verbs *fargar* i *sirgar* els empleem indistintament en el sentit general de treballar en la seva accepció més ampla. L'un i l'altre és molt possible que siguin els reflexes hereditaris del FABRICARE llatí. Aquest havia de donar regularment FABR'CARE > **fauərgár* > *fargar* (*fərgá*). La perduda del segon element diftongal *u* és fàcilment admissible, sobretot en síl·laba pretònica; i la sonorització de la *c* precedida d'una *r* i en posició forta no ofereix

cap dificultat. El *fargar* viu encara en el llenguatge dels nostres teixidors, si bé no en el sentit de *teixir* o *fabricar*, sinó en el de *treballar*. No hi ha dubte que a la probable conservació del tipus FABRICARE hi pot haver contribuït molt la potencia vital del *fregar* < FRICARE, tan emparentat amb ell per raons fonètiques i d'ofici. Llevat d'això, topem amb una dificultat al voler reduir el «doublet» *sirgar* al mateix tipus FABRICARE. D'on surt la s-? El canvi fonètic de *f* en *s* ens resulta molt violent per a acceptar-lo tot d'una; i l'indicació que en aquest sentit fa J. Saroihandy en el *Grundriss der romanischen Philologie*, I, 86r, la considerem equivocada si no s'admet l'etapa històrica *ʃ* (?) com intermitja. En quant a la *i* procedent de *a* o de *ɛ*, la creuríem influència de la consonant precedent (comp. FENESTRA > *finèstre*) o fruit d'un creuament encara desconegut.

llus, llusc : pr. lús

El Dr. Wartburg, a la pàgina 29, § 45, de la seva memoria (*Die Ausdrücke für die Fehler des Gesichtsorgans in den romanischen Sprachen und Dialekten*, Hamburg 1912) adueix, entre altres, com a representants romànics del llatí LUSCUS, el català *llusco* i el valencià *llosco* «curt de vista». Les formes *llusco* i *llosco* tenen tot l'aire d'ésser influïdes del castellà per la seva vocal final, que desapareix regularment en català (comp. *bòsk*, *fòsk*). El resultat que deuríem esperar de LUSCUS és senzillament *lúsk*, que com a tal m'és desconegut. No així la forma *lús(k)* (comp. el provençal *lus* «miope») que col·lidint fonèticament amb el *lús*-peix LUCIUS, ha perdut la seva força i s'ha degenerat, acabant per significar vagament «tonto, beneit, ximple»: *No siguis tan llús, home! Quin llús n'hi ha, d'aquell!, Que ets llús!, sembla mentida!*, en la parla vulgar. El plural *lúsus*, que's forma segons les circumstàncies, és una reconstrucció sobre el singular. La passivitat del català *lús* respecte del semi-castellà *lúsku* i *lòsku* és deguda probablement a la necessitat de conservar un mot indispensable tot fugint d'una identificació que l'hauria posat en perill.

noc : pr. *nòk*

Sembla un noc : no'n té mai prou! Té una boca més badada que un noc! Aquest substantiu ens havia donat peu per a tota mena de fantasies, i ja ens inclinàvem a veure-hi una continuació de l'adverbi afirmatiu *hoc*, quan va orientar-nos altrament aquesta frase : *No diria mai prou; sembla el noc del molí de les Canes!* Aquest mot seria probablement reportable al tipus llatí **occum*, en castellà *hueco*. (Comp. Korting, *Lat. rom. Wörterbuch.*, 6655.) El sò nasal *n* naixeria de l'aglutinació de l'article indeterminat *un* amb el substantiu : *un oc* > *u noc* > *un noc* (Comp. ANSA > *ansa* i *nansa*). Aquest fenomen d'aglutinació, per altra part, ens orientaria prou bé per a reconstruir l'història del nostre mot, car ens podria indicar que en èpoques reculades l'**oc* pogué ésser d'un empleu més general i que tal volta no restaria circumscrit al lloc on el trobem avui. L'article *un* aplicat a un substantiu presuposa en aquest una esfera d'actuació gramatical relativament extensa. Amb tot, l'etimologia **occum* no és pas ben segura, si tenim en compte que els antics peraires entenien per *nòk* (i de *nòk* en feien *nuká*) un jòc combinat de dues masses que actuaven alternativament per donar consistència a les baietes quan les treien dels telers; jòc que ha sigut reemplaçat pel *batàn* en la maquinària moderna. Per altra part el *nòk*, dit avui *kərəkəbà*, és, segons uns, «el forat per on s'escorre l'aigua dels molins fariners un cop ha prestat el seu servei», i, segons altres, «el conducte o canal de l'aigua fins a les ales de la roda molinera»; i així també es diu indistintament: *Kin nòk kə tē!* o *kin kərəkəbà kə tē!*, com a sinònim de «gana, bon forat de coll», etc. Tal vegada els nostres col·laboradors ens puguin donar llum per aclarir la paraula que, com moltes d'altres, podria il·lustrar-se decisivament amb alguna figura.

pler, plaer : pr. *plé, plēr*

PLACERE, com infinitiu substantivat, ha quedat sumament reduït a la llengua escrita en el català actual. Les formes antigues *plaher*, *plaer*, ens acusen una pronunciació disil·làbica, si bé no és difícil trobar també la grafia *pler*. Fonèticament *plaēr* és la pro-

nunciació regular; però, pertorbat potser el mot per influències analògiques, se'ns presenta amb el diàgraf *ae* confós en *é*, o almenys així creiem interpretar-ho, en la següent frase feta, per expressar gran abundància d'alguna cosa : *Lo que és aquest any si que hem tingut un plè de menjar cols que ja farem la pau, ja...* Els dialectants no tenen certament consciència del significat *gust* de la paraula *plé*, però la situació del mot dintre de la frase ens inclina a creure a un *PLACERE* emboirat i recobert paulatinament pel descendent de *PLENUS*, esdevingut el seu contricant.

témer : pr. *tème*

El llatí *TIMERE*, de la segona conjugació, presenta en la nostra llengua la forma corrent *tème*, procedent d'un **TÍMÈRE*, i l'arcaica *TEMBRE*, procedent d'un *TÍMERÈ*. Ambdúes formes ens sembla endevinar-les substantivades en l'expressió coneguda de *pendre de teme*, ço és *pendre de cap d'esquila*, expressió que trobo reproduïda en una llibreta de notes tarragonines per *pendre de tembre*. ¿Es tracta realment del *TIMERE*, o d'una locució savia que el poble ha adulterat capritxosament? Ens inclinem a la primera hipòtesi, no sense regonèixer les dificultats que surten al pas per explicar satisfactoriament el procés ideològic que involucra la frase.

P. BARNILS

Miscel·lania sintàctica

I. D'allò més

Aquesta expressió adverbial s'usa dintre del català modern: a) com adverbial de verb, p. ex. : *M'agrada d'allò més*; b) com adverbial d'adjectiu, p. ex. : *Es d'allò més bonic*; c) com adverbial d'adverbi, p. ex. : *Estic d'allò més bé*. Es, doncs, un modificador adverbial modal, i com a tal exerceix sa funció amb el verb, l'adjectiu i l'adverbi.

Però, al mateix temps que modal, és aquesta una locució adverbial de comparació, i és des d'aquest punt de vista que ens proposem estudiar-la en aquesta nota.

Tant si diem *M'agrada d'allò més*, com *Aquest vestit és d'allò més bonic*, com *Estic d'allò més bé*, establim amb la nostra locució una comparació mental en la qual el terme de comparació resta inexpressat i solament suposat. La presència de la partícula *més* bastaria per a convence'ns d'aquest caràcter comparatiu.

Dintre d'aquest caràcter comparatiu hem d'observar també un caràcter superlatiu : en tots els exemples que de l'ús de *d'allò més* poden esmentar-se, pot ésser aquesta locució substituïda, encara que imperfetament, per l'adverbi *molt* o *moltíssim*.

Ara bé : quin és el grau d'aquest superlatiu-comparatiu? Creiem que és aquest, al costat del seu origen, el problema més interessant que ens ofereix aquesta locució.

Establirem els graus que en català pot tenir el superlatiu-comparatiu prenent com exemple l'oració següent:

Positiu . . . *Aquest vestit és bonic.*

Comparatiu { *Aquest vestit és més bonic que aquell.*
simple

Superlatiu-comparatiu (Primer grau)	{	<i>Aquest vestit és el més bonic</i> (de tots els que veig o tinc presents en el pensament).
Superlatiu-comparatiu (Segon grau)	{	<i>Aquest vestit és</i> (un vestit bonic o dels més bonics) <i>dels més bonics.</i>
Superlatiu-comparatiu (Tercer grau)	{	<i>Aquest vestit és</i> (allò més bonic) <i>d'allò més bonic.</i> ¹

Hem posat entre claus les paraules elidides en l'ús corrent.

El primer grau de superlatiu-comparatiu consisteix en preuar l'objecte corresponent per damunt de tots els de sa especie presents als sentits o al pensament en l'instant en que es parla. Aquest terme de comparació s'elideix en l'ús corrent : *Aquest vestit és el més bonic.*

El segon grau de superlatiu-comparatiu consisteix en preuar l'objecte corresponent comparant-lo no amb tots els de la seva especie indiferentment, com en el primer grau, sinó amb una selecció feta amb aquells que posseeixen en grau eminent la qualitat que s'assigna a l'objecte : *Aquest vestit és dels més bonics.* I encara aquest grau pot subdividir-se en dos més segons se sobreentengui que l'objecte és un de tants dels que formen la selecció o és encara dintre una selecció d'aquella selecció : *Aquest vestit és* (un vestit bonic) *dels més bonics*, o *Aquest vestit és* (un dels més bonics) *dels més bonics.*

El tercer grau consisteix en preuar l'objecte per damunt o en comparació no d'una selecció d'objectes de la seva mateixa especie que tinguin en grau eminent la qualitat de la qual se tracta, com en el segon grau, sinó per damunt o en comparació de tots els objectes de l'especie que es vulgui que posseeixin aquella qualitat. *Aquest vestit és d'allò més bonic*, això és, «és una cosa bonica escollida d'entre les coses més boniques». Així, doncs, el

1. La locució *d'allò més* ja fou consignada per en Balari en son treball *Intensivos y superlativos de la lengua catalana* (Barcelona, 1895) on el posa entre els superlatius absoluts. Nosaltres, atenent al seu origen més que al seu ús corrent, el posem entre els relatius o comparatius.

tercer grau de superlatiu-comparatiu se fa, en català, mitjançant una abstracció mental de la qualitat objecte de la comparació, qualitat que se disgrega del substantiu corresponent per a aplicar-la a totes les coses de les més diverses espècies que puguin posseir-la.

Aquest tercer grau s'expressa, igual que els dos primers, per mitjà d'una locució el·líptica, suprimint el complement-atribut de l'oració i deixant solament la frase modificadora d'aquell. *Aquest vestit és (allò bonic) d'allò més bonic*. Tant en aquest grau tercer com en el segon, la part de l'oració conservada després de l'el·lipsi, té sentit partitiu, com ho revela la partícula *de* que la precedeix. Queda explicat aquest sentit partitiu per l'idea de selecció que, segons hem vist, hi ha expressada en ambdós graus.

D'aquests tres graus de superlatiu-comparatiu, el característic del català modern és el tercer, format amb l'auxili de *d'allò més*.

No sempre aquesta locució afecta el predicat d'una oració, com en el nostre exemple : moltes vegades afecta també el subjecte i els complements; en el qual cas, la locució *d'allò més...* junt amb la part suprimida per l'el·lipsi, forma un veritable apositiu del substantiu a l'adjectiu del qual s'aplica. Exemples : *Un vent (allò més suau) d'allò més suau inflava la vela. Vaig caçar un conill (allò més gros) d'allò més gros*.

Una altra observació. Primitivament, encara que l'adjectiu afectés a un substantiu femení, devia anar en neutre (masculí), concordant naturalment amb *allò*. Així, *una perdiu d'allò més grossa*, és, en son sentit original, *una perdiu allò més gros d'allò més gros*; però a l'adverbiar-se la locució, això és, a l'ajuntar-se *de*, *allò* i *més* en una sola locució adverbial indivisible afectant purament l'adjectiu, aquest prengué el gènere del substantiu : *una perdiu d'allò més grossa*. Igual se pot dir en cas d'ésser el substantiu plural.

Com hem dit, aquesta locució s'usa com adverbial d'adjectiu, d'adverbi i de verb. La presència del pronom demostratiu neutre *allò*, ens revela que aquesta locució superlativa tingué el seu origen en sa aplicació a un adjectiu expressant la qualitat d'un substantiu al qual aquell pronom se refereix. Un cop efectuada la fusió de tots els elements de la locució en una sola frase adverbial comparativa, fou inevitable la seva aplicació simultània a l'ad-

verbi i al verb, seguint l'exemple de tots els altres adverbis modals i comparatius que, com se sab, poden modificar aquelles tres parts de l'oració. Perduda la consciència de l'el·lipsi primitiva efectuada en l'aplicació de la locució a un adjectiu, se pogué dir *d'allò més bé*, *d'allò més malament*, etc., i *corria d'allò més*, *cridava d'allò més*. En aquest cas d'aplicació a l'adverbi i al verb, el pronom neutre *allò* perd completament tota l'individualitat, degut a no tenir cap substantiu, cap cosa a que referir-se.

II. *Bona l'has feta, Jeroni!*

Prenem aquesta dita popular com a tipus d'una serie d'altres similars vivents en català modern. Les estudiarem prenent peu d'aquests tres exemples següents: 1. *Bona l'has feta, Jeroni!* 2. *Quina se n'ha pensada, en Pau!* 3. *N'ha dites de grosses, en Joan.*

Què ha fet, en Jeroni? Què ha pensat, en Pau? Què ha dit, en Joan? Aquelles clàusules no'ns ho diuen pas. I, amb tot, entenem vagament allò a que es refereixen l'adjectiu *bona* i el pronom *la*, el pronom interrogatiu *quina* i el pronom *ne*, i l'adjectiu *grosses* i el pronom *ne*. Però, si tractem d'incorporar les nostres vagues suposicions en un substantiu al qual se refereixin en cada cas aquests adjectius i aquests pronoms, no sabem quin pot ésser.

Notem, en primer lloc, un fet que és comú a totes aquestes locucions i a les altres similars. L'adjectiu, el substantiu del qual es presuposa, està sempre en femení. Per què? Creiem que l'enigma es resol així: les oracions esmentades són, en llur origen, el·líptiques, i ço que s'elideix en cada cas és el participi passat del verb de l'oració en funció de substantiu i en sentit abstracte. Així: 1. *Bona (feta) has feta, Jeroni!* 2. *Quina (pensada) s'ha pensada, en Pau!* 3. *Ha dites grosses (dites), en Joan.* El motiu que donà lloc a l'el·lipsi del substantiu en aquestes clàusules, resulta ben clar: és l'instint d'evitar una repetició d'una mateixa paraula o, si es vol, de dues paraules homònimes: l'una en funció de participi passat d'un temps verbal compost, l'altra en funció de substantiu abstracte. La desaparició d'aquest substantiu de la clàusula ha deixat un rastre; i és, en el primer cas, el pronom personal *la*, i en el segon i el tercer el pronom personal *en (ne)*.

Un cop admesa aquesta locució indeterminada, consistent en

evitar la repetició del participi, integrant d'un temps verbal compost, en forma de substantiu abstracte, i que té per resultat suprimir el terme d'acció del verb, s'estengué en sa aplicació a tots els altres temps verbals simples on l'absència de la forma de participi no hauria donat lloc a cap repetició per l'estil de l'esmentada. L'evolució pot ésser expressada amb aquesta proporció:

Bona feta has feta : Bona l'has feta : : Bona feta faràs : Bona la faràs.

Però no fou un sentit de proporció l'únic factor de l'extensió d'aquesta locució. Quan, per exemple, en les tres clàusules al principi esmentades foren elidits els substantius *feta*, *pensada* i *dites*, per evitar simplement una repetició, l'expressió indeterminada resultant fou interpretada popularment com una reticència expressa de pensament que servia per intensificar extraordinàriament el contingut afectiu de l'expressió; i fou empleada com un instrument estilístic d'expressió que, a l'igual que els punts suspensius en la llengua escrita, obren el llur efecte intensiu deixant completar en el pensament del qui escolta allò que's calla el qui parla.

Aquest cas d'el·lipsi fou afavorit en català per la facilitat amb que converteix els participis de passat de certs verbs en substantius femenins abstractes.¹ Serveixin de mostra els següents substantius : *una dita, una feta, una pensada, una collida, una dormida, una presa, una beguda, una menjada, una bullida, una cabuda, una caiguda, una ballada, una apretada, una berenada, una errada, una segada, una sembrada, una regada, una anada, una passejada, una estada, una cosida, una estesa, una fosa, una estreta, una tosa, una torçada, una torta, una girada, una gronxada, una rebuda, una mentida, una despesa, una alenada*, etc., etc.

Hi ha una colla d'altres casos similars al que estem estudiant, i que abunden també en castellà, que no poden, o almenys nosaltres no sabem com podrien ésser aclarits amb la nostra explicació. Exemples : *Se les promet molt felices; Se les passa molt bé; Se les dóna de savi; Me les pagarà totes; En passa una de molt grossa; No tenir-les totes*; locucions en que el substantiu inexpressat no pot

1. Aquest és un procediment dels més característics i generals del català per formar substantius verbals. Cons. Fabra : *Gramàtica de la Llengua Catalana*, pàg. 246.

ésser evidentment el participi substantivat del verb que en elles figura.

Meyer-Lübke, en sa *Gramàtica de les llengües romàniques* (III, pàg. 100), estudiant casos similars en altres llengües romàniques, no sab decidir-se a una explicació: no sab si es tracta d'un plural neutre o d'un substantiu abstracte, com CAUSA, RES, que tindria present el qui parla. Creiem que l'explicació de tots aquests casos, en que un pronom o un adjectiu femení no tenen en l'oració referència a un substantiu determinat, no pot ésser la mateixa i una sola per a tots ells. L'explicació en cada cas s'ha de trobar en un fet concret i lògic que per aplicació ha estès el seu domini. Nosaltres ens hem acontentat, per a això, amb proposar una explicació plausible solament per a una categoria d'aquests casos.

III. *I ell que li diu : ...*

Posarem uns quants exemples d'aquesta locució afirmativa caracteritzada per la presència de la partícula híbrida que seguint immediatament al subjecte de l'oració: 1. *Agafa la massa, pega tres cops en terra, i... li surten una munió de dónes... Ella que'ls reparteix bé la feina (La Rondalla del dijous, pàg. 100)* 2. *Troba un eixam d'abelles... Ella que'ls tira la gerra de mel. (Ibid., 102.)* 3. *Després troba la velleta... però ella que li dóna la garba d'escombretes. (Ibid., 103.)* 4. *Arriba a la llitera i veu que'ls guardes tenien els ulls oberts. Ella que s'hi acosta a poc a poc. (Ibid., 103.)* 5. *Un dia en Jan va pensar : — ¿Què en fem de mantenir dugues vaques?... I ell que ho diu a la seva dòna, i ella que li diu : — Ben pensat. (Ibid., 105.)* 6. *Troba un home que duia un cavall, i ell que va pensar : ... (Ibid., 106.)* 7. *I ja és partit cap a cal Rei... I es mitxpoll que los enfloca aquesta... (Alcover, Rondalles mallorquines. t. VI, pàg. 55.)* 8. *No poria tenir l'alè, ses gotes de suor li queyen ratx seguit... I el Rey que'l se mirava. (Ibid., 194.)* 9. *Na Francineta se posa aquell vestit de vellut..., i s'asseu an aquella cadira... i es sis criats que li diuen... (Ibid., 295.)*

Examinant aquests exemples podem establir algunes normes que regeixen l'ús d'aquesta locució afirmativa i fixen el seu caràcter: a) Té caràcter narratiu. Per això és tan comú en les rondalles populars. b) S'usa sempre en mig de la narració, mai al

principi, essent indispensable que l'acció que amb ella es relata formi part interior o final de una serie de fets narrats o que se suposa narrats anteriorment. *c)* Té caràcter afectiu intensiu, i així s'aplica en aquells passatges de la narració més moguts, vius i dramàtics. *d)* S'usa sempre amb verbs d'acció, sobretot material. Si s'usa amb verb d'acció subjectiva, com en l'exemple 6, se pren aquesta acció amb una interpretació objectiva, com l'expressió d'un incident de la narració dels fets externs. *e)* Generalment acompanya el verb en present. Sols en els exemples 6 i 8 està el verb en temps passat. No s'aplica mai al futur. *f)* El *que* característic d'aquesta locució va precedit sempre del subjecte de l'oració.

Ara bé : ¿com s'ha d'interpretar el sentit primari d'aquest *que* híbrid? quin és son veritable origen? Meyer Lübke (*Op. cit.*, pàg. 610 i 704), examinant la mateixa locució, vivent en el gascò¹ (que l'aplica d'una manera constant en oracions principals afirmatives i amb un valor expressiu diferent del català), s'inclina a veure en aquest *que*, no la conjunció sinó el pronom relatiu, o adverb relatiu, com ell el nomena. Adueix (pàg. 704 i 705) altres exemples anàlegs de l'ant. francès, de l'ant. provençal i català, i també del castellà i portuguès moderns, i proposa com explicació pendre el *que* com subjecte d'un verb o una oració subordinada que's calla en un moment intens d'afecte o sentiment, fent-lo seguir immediatament del verb de l'oració principal. Així, la partícula *que*, segons Meyer-Lübke, assumiria en aquest cas una funció d'exclamació o d'interjecció. Aplicant aquesta interpretació a un dels exemples catalans abans esmentats, l'estructura de la locució seria aquesta : *Ella, que* (oració subordinada suprimida) *li dóna la garba*.

No volem discutir l'exactitut d'aquesta explicació pels exemples romànics que Meyer-Lübke retreu i que no coincideixen del tot amb la locució catalana.² Pel que toca al català, hem vist que la funció d'aquest *que* estrany està restringida dintre d'aque-

1. Béarn : *u homi qu'abé dus hilhs; lou mey youen que dizou au son pay*. I d'un doc. de 1387 : *Perarnaut que se n'es exit de l'ostau*. Citats per Meyer-Lübke (*Ibid.*)

2. També Tobler (*Verm. Beiträge zur französischen Grammatik*, I, 57, 2.^a edició) s'ocupa d'algunes aplicacions anàlogues de *que* en el francès que no coincideixen totalment amb la locució catalana.

lles sis normes més amunt especificades, contràriament al gascó, que aplica la partícula *que* d'una manera constant i regular. L'explicació del fenomen català ha d'ésser diferent, doncs, de la donada per Meyer-Lübke al fenomen gascó. No és possible interpretar aquest *que* dels exemples catalans amb el valor present d'una interjecció afectiva (Ausruf), derivat o engendrat secundàriament d'una el·lipsi afectiva primària. El valor d'aquest *que* en català és afectiu, és cert, i així ho hem deduït de l'examen d'aquells exemples abans esmentats. Però gramaticalment és híbrid, per ell sol no té cap valor de significació dintre de la frase : en conseqüència, dintre la llengua parlada no recau damunt d'ell cap accent i és rigorosament un mot enclític. Tots aquests caràcters són contraris als d'una veritable exclamació o interjecció. Cau, doncs, per la seva base l'explicació per mitjà d'una el·lipsi afectiva.

Per acostar-nos a l'explicació veritable, farem una observació. Hem dit que aquest *que* posseeix un caràcter eminentment narratiu. En les narracions populars, és llei molt general l'inserció, en mig d'una oració, d'*elements parentètics interrogatius*, amb que el narrador excita continuament l'interès de l'oient, donant al relat un moviment més dramàtic. Veus-aquí un quants exemples trets de les *Rundayes mallorquines* de Mn. Alcover, model de fidelitat en la reproducció de la narració popular¹ : *Fet i dit, aquells criats se'n van i m'apleguen es mitx-poll... i, ¿que fa 's mitx-poll? com se veu dins... diu a l'acte* (t. VI, pàg. 55). *Na Francineta... trenca sa vellaneta, i heu de creure i pensar que dins... hi va haver un vestit... i ¿que fa na Francineta? se posa aquell vestit*, etc. (pàg. 290 i 291). I, per no seguir copiant interminablement, basti dir que en el text de les *Rundayes* s'interromp continuament la narració amb les expressions interrogatives-parentètiques : *I ¿què fa? ¿Que me'n direu?*

Doncs bé : ¿no tenim en aquest *que* híbrid de la locució catalana la despulla d'aquells primitius elements parentètics-interrogatius propis de tota narració viva? Aquells elements, reduïts a la seva més simple expressió, són representats pel pronom interrogatiu *que?* amb tota la força d'una oració. Podem anar seguint els

1. Posem les oracions coordinades, seguides variant la puntuació de l'original, per millor fer veure el caràcter parentètic de les interrogacions.

nou exemples catalans posats al principi de l'article i donar en cada cas al *que* la vitalitat d'una interrogació parentètica, sorgida de tota una oració interrogativa, i tindrem clar el contingut primari expressiu d'aquesta partícula enclítica catalana. 1. *Ella (¿que? < ¿que fa?) els reparteix bé la feina*; 2. *li dóna la garba*; 3. *s'hi acosta* (en Jan); 4. *I ell (¿que < ¿què va fer?) va pensar*; etc., etc.

La freqüència d'aquesta fórmula afectiva de la narració va portar, com passa en tants altres casos, el fenomen de fossilificació que Meillet ha qualificat amb el nom de *gramaticalització* i que Vossler especifica com un procés de perdua de significació.¹ Com passà amb els sufixes i prefixes, abans mots significatius independents, al gramaticalitzar-se aquest *que* interrogatiu, li restà solament una valor vagament expressiva o afectiva i quedà reduït a una fórmula estilística de caràcter general i popular. Perdé, per consegüent, l'accent d'intensitat que abans portava, i en son nou estat enclític se convertí en un veritable in fixe d'oració, expressant una varietat afectiva del llenguatge narratiu.

Dintre d'aquesta locució existeixen variants que fóra interessant registrar d'una manera completa. N'assenyalarem, per ara, una. Veus-en-aquí un exemple: *A l'últim, jo que sí, que'm lligo el guarniment a la munyeca*. (Ruyra, *Marines i boscatges*, pàg. 30.)

En aquesta variant, al davant del *que* híbrid, tenim la locució *que sí*, essent freqüent també suprimir el segon *que*, i dir: *Jo que sí, em lligo...* etc. En la llengua parlada encara s'ha conservat el caràcter interrogatiu originari d'aquesta locució, com ho demostra la franca elevació de tò i l'enèrgica accentuació que donem a la paraula *sí*. Aquí s'ha de veure, en nostra opinió, la presència primitiva de dues interrogacions parentètiques seguides: *que?*, *sí?*, foses en una, degut a llur constant juxtaposició. Es sabuda la freqüència amb que dintre'l llenguatge viu s'usen les partícules afirmatives i negatives, sobretot *sí* i *no* en funció interrogativa. Aquest *que sí* és un intensiu de segon grau respecte al *que*, dintre la locució catalana que estudiem.

1. *Das System der Grammatik* (Logos, 1913, t. IV, plec 2, pàg. 207 i 208).

IV. *a què fas?* (pron. *ɛ kɛ fás*)

Es freqüent sentir, en llenguatge popular, aquesta manera d'interrogar, en que la vocal neutra *ɛ* introdueix la pregunta sempre que l'oració corresponent comença amb el pronom interrogatiu *què*. Jo, particularment, l'he sentida molt en el Camp de Tarragona.

Es sabut que en quasi totes les llengües romàniques és popular el costum d'introduir l'oració interrogativa amb l'auxili de diverses partícules o conjuncions, les quals tenen totes de comú que en llur origen servien solament com a membres d'articulació o unió amb lo dit anteriorment, i per posar així de relleu amb més força el contrast entre les dues espècies assertiva i interrogativa del discurs.¹ Una d'aquestes partícules més usades en antic francès, castellà, provençal, i també en antic català, és *et*, *e*. Transcrivim a continuació uns quants exemples de l'antic català que hem trobat en la *Crònica de D. Jaume* (Ed. Bibl. Catalana): *Senyor, e que farem nos del castel...?* (§ 38); *E que uolets dir?* (§ 42); *E con podets anar la?* (§ 63); *E tant se tarda don Nuno e els cavallers?* (Ib.); *E que?* (§ 110); *E quans cavallers ha ab uos aqui?* (Ib.); *E a que era açò daquels fochs?* (§ 120); *Senyor, e no us membra la carta?* (§ 136); *E quiny manament aportats?* (§ 150); *E quius daua conduyt uolriets ho?* (§ 144); *E hoits les noues?* (§ 223); *E tu con gosaues uenir aqui?* (§ 229); *E con era aquest feyt?* (§ 281); *E con? dixeren ells* (§ 392); *E con dire jo la paraula?... e con ho fare jo?* (§ 519), etc., etc.

En la *ɛ* de l'interrogació moderna, *ɛ kɛ fás*, veiem la fossilització de l'antiga conjunció *e* (evolucionada regularment a la moderna partícula *i*) essent digne d'observar-se que l'antiga forma de la conjunció sols ha aconseguit salvar-se del naufragi enganxada al pronom interrogatiu *que*, del qual forma part integrant en la consciència popular.

V. *Vès quina cosa! Vès d'anar depressa!*

Cas curiós de gramaticalització de l'antiga desinència de la segona pers. pl. *-ets* del verb *veure* : *veets*. Les grafies de *-s* per

1. Meyer-Lübke, *loc. cit.*, 556 s.

-ts abunden molt en textos mig-evals catalans. Així, doncs, quan diem *Vès quina cosa!*, diem, sense saber-ho, *Veets quina cosa!* En el segon dels exemples que hem posat, encara és més clar l'origen, puix diem, d'igual manera, *vèies (vèyes)* d'anar depressa. *Vès* viu ara com una partícula interjeccional, amb infinitat de matisos d'expressió.¹

M. DE MONTOLIU

1. En la Crònica del rei Jaume (Ed. Aguiló, § 89) surt una vegada *veets* amb caràcter interjeccional: *E dixerén ques faes encant dels moros, e de la roba quey era ... E nos dixemlos que nou teniem per bo ... e deyemlos. Ueets aquest encant no sera encant, que engan sera.*

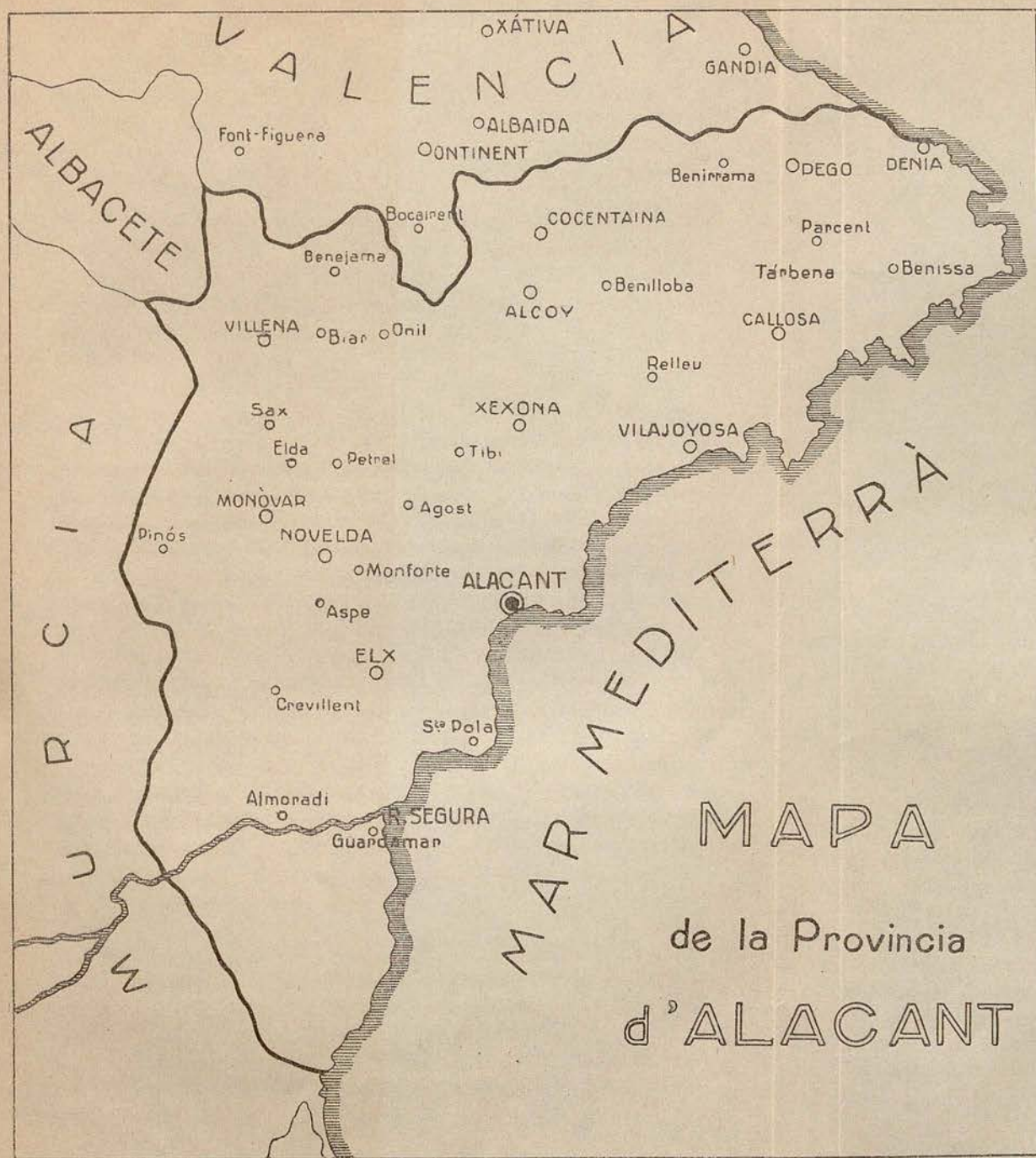
Comentaris a la flexió alacantina

1. Pensàvem apuntar solament algunes observacions a les desinències verbals d'aquest dialecte; però, considerant que més tard hauríem hagut de repetir feina al voler tractar dels radicals, ens decidim a ampliar el nostre article per abarcar, encara que siga sumariament, els dos aspectes del verb.

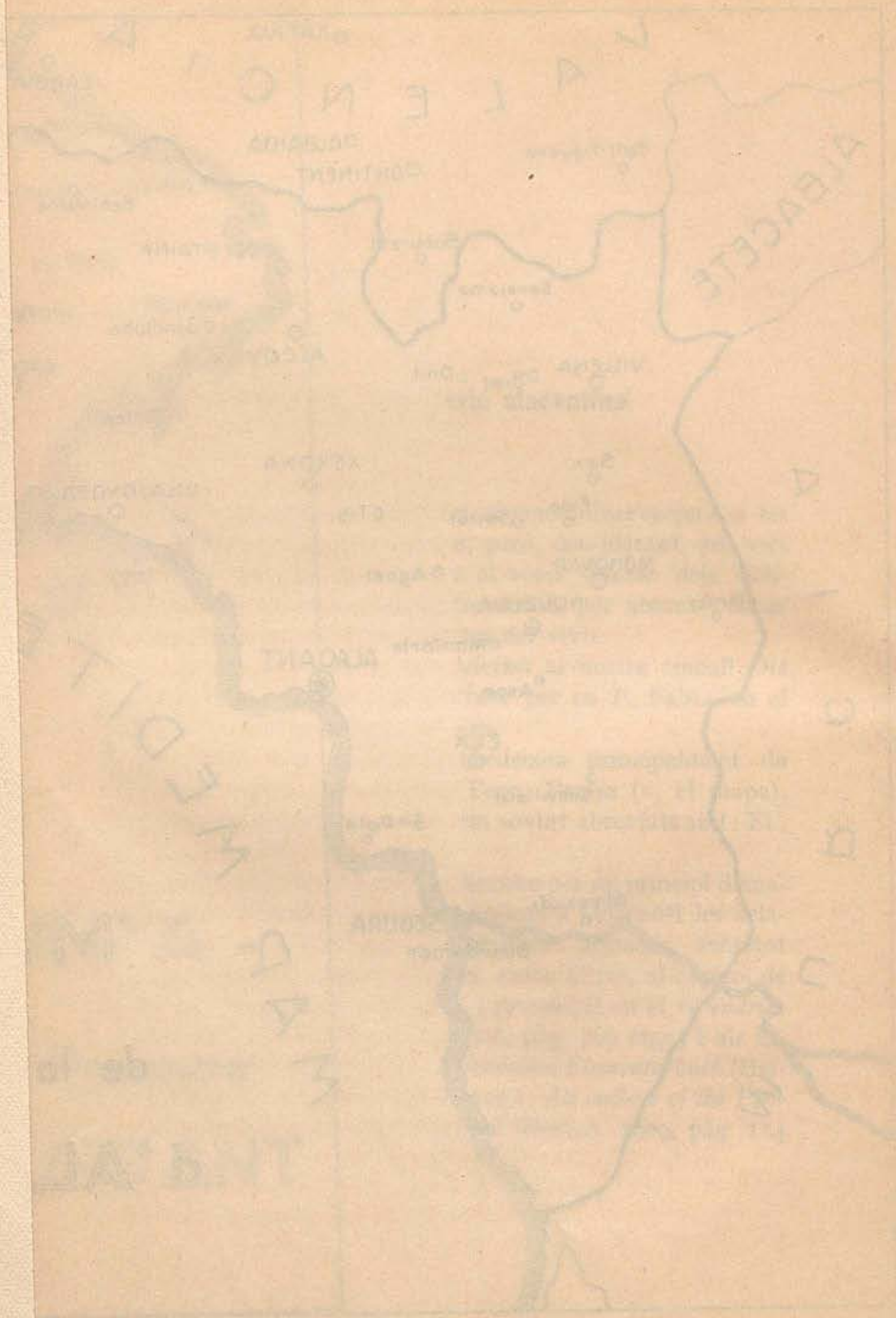
Amb l'abreviatura Bar. ens referim al nostre treball *Die Mundart von Alacant*, donat a conèixer per en P. Fabra en el vol. I d'aquest BUTLLETÍ, pàg. 59 segs.

Els materials que posseïm procedeixen principalment de Elx, Alacant, Monòvar, Bocairent, Pego, Benisa (v. el mapa). Els noms d'aquestes localitats els citem sovint abreviats així: El., Al., Mo., Bo., Pe., Be.

Per a molts casos de la flexió explicables per un principi d'analogia, sovint no fem altra cosa que aplicar a l'alacantí les aclaracions donades pels filòlegs i generalment admeses, sobretot per al provençal. Ens remetem, doncs, entre altres, al capítol de H. Suchier sobre la llengua francesa i provençal en el *Grundriss der rom. Phil.*, I (Strassburg, 1904-1906, pàg. 769 segs.) i als llibres de O. Schultz-Gora, *Altprovenzalisches Elementarbuch* (Heidelberg, 1906, pàg. 79 segs.) i Grandgent, *An outline of the Phonology and Morphology of old Provençal* (Boston, 1909, pàg. 114 següents).

P. Barnils fec.

I. PRESENT

A. — Les terminacions

2. Indicatiu:

a. Tipus CANTARE

	El. i Al.	Mo. i Bo.	Pe.	Be.
Sg. 1. ^a	<i>kántɛ</i>	<i>kántɛ</i>	<i>kántɛ</i>	<i>kántɛ</i>
» 2. ^a	<i>kántɛs</i>	<i>kántɛs</i>	<i>kántɛs</i>	<i>kántɛs</i>
» 3. ^a	<i>kánta</i>	<i>kánta</i>	<i>kánta</i>	<i>kántɛ</i>
Pl. 1. ^a	<i>kántɛm</i>	<i>kántɛm</i>	<i>kántɛm</i>	<i>kántɛm</i>
» 2. ^a	<i>kántɛu</i>	<i>kántɛu</i>	<i>kántɛu</i>	<i>kántɛu</i>
» 3. ^a	<i>kántɛn</i>	<i>kántɛn</i>	<i>kántɛn</i>	<i>kántɛn</i>

b. Tipus DORMIRE

Sg. 1.ª, *dòrk*; 2.ª, *dòrms*; 3.ª, *dòrm*; pl. 1.ª *dormím*; 2.ª *dormíu*; 3.ª, *dòrmɛn*. Totes les localitats presenten exactament el mateix paradigma.

c. Tipus CREDERE

	El.	Al.	Bo.	Be.
Sg. 1. ^a	<i>krék</i>	<i>krék</i>	<i>krék</i>	<i>krék</i>
» 2. ^a	<i>kréus</i>	<i>kréus</i>	<i>kréus</i>	<i>kréus</i>
» 3. ^a	<i>kréu</i>	<i>kréu</i>	<i>kréu</i>	<i>kréu</i>
Pl. 1. ^a	<i>krɛɛm</i>	<i>krɛɛm</i>	<i>krɛɛm</i>	<i>krɛɛm</i>
» 2. ^a	<i>krɛɛu</i>	<i>krɛɛu</i>	<i>krɛɛu</i>	<i>krɛɛu</i>
» 3. ^a	<i>krɛwɛn</i>	<i>krɛwɛn</i>	<i>krɛwɛn</i>	<i>krɛwɛn</i>

3. En a, la *ɛ* de la 1.ª pers. sg. característica de l'alacantí és analògica amb les formes amb nexa consonàntic final, que demana vocal de sosteniment (Bar., § 35); la 2.ª pers. sg. i la 3.ª pl. són regulars (*ibid.*, § 30). La *ɛ* de la 3.ª pers. sg. a Benisa és deguda a l'influència de la 1.ª i 2.ª pers.; la *a* de les altres localitats és regular. La 1.ª i 2.ª pers. pl. en *ém*, *éu* en compte de *-ám* *-áu*, haurien de sonar *-ɛm* en atenció a l'influència que s'admet exercida per la segona i tercera conjugació (HABEMUS i CREDIMUS

>*CREDÍMUS); i així sona efectivament a Monòvar, Bocairent, Pego, Benisa. La pronunciació *-em* d'Elx i d'Alacant no sabríem com explicar-la satisfactoriament. El mateix ocorre amb la 2.ª pers. pl. Al cas excepcional d'Elx i d'Alacant s'hi ajunta aquí el de Pego

4. Per a **b** no hi ha observacions especials a fer. Per a **c**, en canvi, cal fer remarcar l'acord existent entre les vocals desinencials d'aquesta conjugació i les de a a Elx, Alacant i Bocairent, i la discordança que ens ofereix per altra part Benisa, discordança que aquí podria atribuir-se a un fet de dissimilació vocàlica.

5. Un cas especial constatem en la flexió de *obrir*, que fa el present : Sg. 1.ª, *òbrik*; 2.ª, *òbris*; 3.ª, *òbri*; Pl. 1.ª, *obrim*; 2.ª, *obriu*; 3.ª, *òbrin*. Es molt possible que la *i* en compte de *e* sigui portada per l'infinitiu, estenent-se després al subjuntiu que, admetent amb la *i* la velar analògica, ofereix el paradigma : *òbriga*, *òbriges*, *òbriga*, *obrigám* (*obrim*), *obrigáu* (*obriu*), *òbrigen*. La forma *ròstik* de la 1.ª pers. sg. del verb *rostir*, a Bocairent, al costat de *kòrək* «jo corro», acaben de confirmar-ho.

6. Subjuntiu:

a. Tipus CANTARE

	El., Mo., Bo., Be.	Al.	Pe.
Sg. 1. ^a	<i>kánte</i>	<i>kánte</i>	<i>kánte</i>
» 2. ^a	<i>kánteş</i>	<i>kánteş</i>	<i>kánteş</i>
» 3. ^a	<i>kánte</i>	<i>kánte</i>	<i>kánte</i>
Pl. 1. ^a	<i>kantēm</i>	<i>kantēm</i>	<i>kantám</i>
» 2. ^a	<i>kantēu</i>	<i>kantēu</i>	<i>kantáu</i>
» 3. ^a	<i>kánten</i>	<i>kánten</i>	<i>kánten</i>

b. Tipus DORMIRE

Per a aquest paradigma, llevat de Pego i Monòvar, on no fou demanat, trobem a totes les localitats : Sg. 1.ª, *dòrga*; 2.ª, *dòrges*; 3.ª, *dòrga*; 4.ª, *dòrgám*; 5.ª, *dòrgáu*; 6.ª, *dòrgen*.

c. Tipus CREDERE

	El., Al., Bo., Be.	Bo.
Sg. 1. ^a	<i>kréga</i>	<i>kréga</i>
» 2. ^a	<i>kréges</i>	<i>kréges</i>
» 3. ^a	<i>kréga</i>	<i>kréga</i>
Pl. 1. ^a	<i>kregám</i>	<i>kregám, krëm</i>
» 2. ^a	<i>kregáy</i>	<i>kregáy, krëy</i>
» 3. ^a	<i>krégen</i>	<i>krégen</i>

Valgui aquí l'observació precedent.

7. Fruit d'un procés analògic, trobem en **a** generalitzades i uniformes les tres persones del singular i la tercera del plural. Els reflexes regulars els constatem solament a Elx i a les altres localitats que hi van de parella. Les formes *-ám* i *-áy* de Pego ens fan pensar en una influència de la segona i tercera conjugació. — Els paradigmes **b** d'Elx són completament regulars (v. Bar., §§ 31, 30). Les persones 1.ª i 3.ª sg. de Bocairent amb la *-o* obeeixen a un principi d'assimilació vocàlica progressiva (cf. *ibid.*, §§ 31, 32). El mateix ocorre en la 3.ª sg. indic. del verb *plorar* i altres semblants, que fa *plóro* a les localitats afectades per aquest principi. — En les finals *-ím*, *-iy* hi veiem una confusió amb l'indicatiu.

B. — Els radicals

α. Vocals

8. En termes generals pot dir-se que les vocals del radical no ofereixen cap particularitat. La diferencia que fa el català central entre les formes tòniques en el radical (pronunciació clara de les vocals) i les tòniques a la desinència (confusió de *a*, *e* en *e*, de *o*, *u* en *u*) és desconeguda de l'alacantí (v. Bar. § 20). Aquest dialecte, per altra part, conserva també amb més regularitat la tradició llatina en ço que toca a la qualitat de les vocals (*ibid.*, §§ 2, 11). Observi's, no obstant, a propòsit d'això, que el reflexe *e* de les formes rizotòniques de **c** és reproduït solament pels parlars

d'Elx i Bocairent. El caràcter marcat de $\epsilon \rightarrow$ que ostenten les formes de radical àtona és atribuïble a les formes tòniques.

9. Cal esmentar separatament els verbs *FACERE* i *MANDUCARE*. El primer perd la vocal *a* en les formes de terminació accentuada: *fác*, *fás*, *fá*, *fém* per **faēm*, *fēu* per *faēu*, *fán*. La perdua d'aquesta vocal, si bé pot explicar-se com una reducció de l'hiatus, la creiem més aviat originada pel nivellament sil·làbic amb les altres persones. Un cas anàleg ens ofereix l'indicatiu de *HABERE* amb la forma monosil·làbica de totes les persones: *á*, *ás*, *á*, *ám*, *áu*, *án*. El verb *menjár* o *minjár* < **manjár* (cf. Meyer-Lübke, *Etym. Wörterbuch*) és un cas possible de generalització de les formes desinencials accentuades al través del català.

β. Consonants

10. Els canvis soferts per les consonants del radical, afecten sobretot les finals. Aquestes o segueixen llur evolució fonètica pertorbada més tard per l'analogia, o són influïdes per la desinència *-k* (*DICO*, *DUCO*) apoiada pels perfectes en *-ui* (*HABUI*, *VOLUI*). Notem-ne alguns casos especials, tenint sempre en compte la perdua regular de les vocals *-o*, *-e*, *-i* a la 1.ª pers. sg. indic. de *a*, a la 1.ª, 2.ª i 3.ª sg. indic. de *b* i *c* i a la 1.ª, 2.ª i 3.ª sg. del subj. de *a* (Bar., § 28).

11. Les dentals senzilles *t*, *d* a la final esdevenen respectivament *t* i *u* (Bar., §§ 185, 132), entre vocals la *t* torna *d* i la *d* desapareix (*ibid.*, §§ 86, 95). Comp. els tipus *NATARE* i *RIDERE*, que donen:

Sg. 1.^a, *náde*; 2.^a, *nádes*; 3.^a, *náda*; pl. 1.^a, *nadēm* (paradigma general), al costat de *náe*, *náes*, *náa*, *naēm* característic d'Elx (*ibid.*, § 86).

Sg. 1.^a, *řík*; 2.^a, *říus*; 3.^a, *říu*; 4.^a, *říēm* (paradigma general), amb les variants *řísk*, d'Alacant, a la 1.^a pers. indic., i *říega* a tot el subjunctiu, al costat de la flexió comú *říga*, *řígas*, etc.

Els reflexes de *NATARE* són regulars, exceptuant la primera persona de l'indicatiu, formada d'acord amb les altres. Aquestes han influït també tot el subjunctiu. En quan al tipus *RIDERE*, és

evident l'intromissió del tipus DICO. Per a les variants *risk*, *riega*, és probable una contaminació amb els verbs incoatius. Aquesta contaminació possible apareix sovint en l'alacantí, p. ex. : *mòk*, *mòck* MOVEO; *mòga*, *mòega* MOVEAM (Elx); *vèk* (Elx), *vèc* (Bocairent) *vèck* VIDEO (Alacant); amb les formes *vèga* (Elx), *vècka* i *vèga* (Bocairent), *vèga* i *vega* VIDEAM (Alacant); *fúck* FUGIO; *lisk*, *lick* LEGO; *lìga* LEGAM; *krèck* al costat de *krék* CREDO (Alacant); *kúck*, *kòck* COQUO (Elx), etc.

12. La forta influència de la desinència -k, que torna g a l'interior de mot, fa sentir-se a la 1.^a pers. sg. ind. i al subjunctiu de molts verbs que no són de la primera conjugació. Havem observat el cas de *řík*, al qual poden agregar-se, entre altres, els següents:

dòrk DORMIO, *dòrga* DORMIAM; *vínk* VENIO, *vínka* VENIAM; *válk* VALEO, *válga* VALEAM; *vúlk* *VOLEO, *vúlga* *VOLEAM; *tínk* TENEÓ, *tínka* TENEAM; *tòrs* i *tòrsk* TORQUEO, *tòrsa* i *tòrska* TORQUEAM; *múik* MORIO, *múiga* MORIAM; *júnk* UNIO (?), *sénk* SENTIO; etc.

13. Mes no sempre les consonants se'ns ofereixen amb llur evolució espontània com la T i la D (§ 11). Les consonants + i, en verbs com DORMIO, VENIO, TENEÓ, VALEO, DEBEO, HABEO, no ens donen els reflexes **dòrv*, **vèv*, **tèv*, *vál*, **dèè*, **dè*, que regularment esperaríem (v. Bar., §§ 113, 119, 80), sinó *dòrk*, *vínk*, *tínk*, *válk*, *dèk* i *dèk*, *á*, el darrer per assimilació a les pers. 2.ª i 3.ª de l'indic., els altres pertorbats i influïts pels verbs en -c (§ 12). Cal fer remarcar, però, que VOLEO ha conservat la *l* malgrat tota l'influència de la -c desinencial, fent *vúlk* (1.^a pers. indic.) i *vúlga*, *vúlges*, etc., *vulgèra*, *vulgères*, a tot el subjunctiu present i imperfet, fins a introduir-se al participi passat *volgút*.

14. La *st* en *rostir* admet a Bocairent i Monòvar la variant *sk* en el subjunctiu : *řústa* i *řúska*, *řústes* i *řúskes*, etc.; introducció probable de la c. El cas és més notable per a Monòvar, car no la posseeix a l'indicatiu (*řúst*, *řústes*, *řúst*), diferentment de ço que fa Bocairent, on trobem, l'una al costat de l'altra : *řòstik*, *řúsk* i *řúst* a la primera persona.

15. El nexa *sc*, característic dels verbs incoatiu, se'ns ofereix evolucionat a *ek*, en compte de *sk* (v. Bar., § 135) en el subjunctiu i a la 1.^a pers. sg., de l'indicatiu, fenomen que considerem ocasionat per les altres persones on la *sc* va seguida d'una vocal palatal (*ibid.*, § 137). Esmementem aquí el verb *PISCARE*, cat. *peška*, que fa *peška* en tota la regió alacantina, probablement sota l'influència de *peš* *PISCEM* (*ibid.*, § 137).

16. La -B-, que torna regularment *v* (*ibid.*, § 78), la trobem a faltar en les 1.^a i 2.^a pers. pl. indic. d'alguns verbs, com *beyre* *BIBERE*, *bejm* (per *bevjem*), *beju* (per *bevjü*) a Bocairant, i la -v- que's conserva (Bar., § 82), desapareix del verb *möure* *MOVERE* a les mateixes persones que l'anterior en la conjugació de Bocairant i Benisa (comp. § 18).

II. IMPERFET

17. Les desinències de l'imperfet són les següents:

a (CANTABAM)

	El., Bo.	Al.	Pe.	Be.
Sg. 1. ^a	-áva	-áva	-áva	-áva
» 2. ^a	-ávēs	-ávēs	-ávēs	-avas
» 2. ^a	-áva	-áva	-áva	-áva
Pl. 1. ^a	-ávēm	-ávēm	-ávēm	-ávēm
» 2. ^a	-ávëu	-ávëu	-ávëu	-ávëu
» 3. ^a	-ávën	-ávën	-ávën	-ávën

Bocairant presenta les variants *kantläem* (Pl. 1), *kantläen* (Pl. 3).

b - c (DORMIBAM)

Elx : -ía, -ies, -ia, -iem, -ieu, -ien. Per a les altres localitats trobem sols registrada la 1.ª i 2.ª pers. sg. d'aquest verb que termina en -ía, -ies, no podent, per consegüent, respondre del restant del paradigma. Comp., no obstant, els exemples d'altres verbs aduits més avall.

18. Per a aquest temps, com en el català central, tenim solament reflexes de la primera i quarta conjugació, per haver-se assimilat a la darrera els verbs de la segona i tercera. Les terminacions de les persones sg. 1.ª, 2.ª i 3.ª són regulars, llevat de Benisa, que perd el tipus en *-es* de la 2.ª persona de a fent-lo analògicament en *-as*. Per les persones plurals constatem generalment les finals desinencials d'acord amb les de l'indicatiu. Cal observar, encara, que la *v* intervocàlica (< -B-) desapareix sovint, sobretot en les pers. pl. 1.ª i 3.ª (comp. *kantáem* i *kantávem*, *kantáen* i *kantáven*), sense que això pugui donar-se com a llei fixa en el parlar. En el verb *eskriure*, Benisa ens ofereix la perdua de la *v* que precedia les term. *-ia*, *-ies*, etc.: *eskriia*, *eskriies*, etc. El mateix fa Bocairent en el verb *béure*: *béia*, *béies*, etc.

19. Alguns verbs, com *VIDERE*, *DICERE*, que perden regularment les consonants *D*, *C*, presenten formes diverses segons que conservin o no la distinció sil·làbica de les dues vocals. Es d'advertir que el fenomen no obeeix a un principi ferm, car una mateixa localitat conjuguarà un verb d'un mode, i altre d'un altre, i fins alternarà les formes dintre el mateix temps.

Comparin-se els paradigmes de l'imperfet dels verbs següents:

		tipus : <i>VIDEBAM</i> , <i>-AS</i> , etc.			
		Benisa	Alacant	Elx	Bocairent
Sg.	1. ^a	<i>vía</i>	<i>véya</i>	<i>veía</i>	<i>véa</i>
»	2. ^a	<i>víes</i>	<i>véyes</i>	<i>veies</i>	<i>vées</i>
»	3. ^a	<i>vía</i>	<i>véya</i>	<i>veía</i>	<i>veía</i>
Pl.	1. ^a	<i>vitam</i>	<i>veiem</i>	<i>veiem</i>	<i>veiem</i>
»	2. ^a	<i>vitau</i>	<i>veieu</i>	<i>veieu</i>	<i>veieu</i>
»	3. ^a	<i>vièn</i>	<i>veien</i>	<i>veien</i>	<i>veien</i>

En *DICEBAM*, *-AS*, etc., les dues vocals s'han confós en *i* en els quatre punts:

Sg. 1.ª, *día*; 2.ª, *díes*; 3.ª, *día*; Pl. 1.ª, *diem*; 2.ª, *dieu*; 3.ª, *dien*

El tipus *FACERE*, mancat per complet de la *i*, dóna l'impressió d'un paradigma aïllat que continua el primitiu *-EBAM*, *-EBAS* amb perdua total de *-B-* (comp. §§ 16, 18).

	Benisa	Alacant	Elx	Bocairent
Sg. 1. ^a	<i>fèa</i>	<i>fèa</i>	<i>fèa</i>	<i>fèa</i>
» 2. ^a	<i>fèes</i>	<i>fèes</i>	<i>fèes</i>	<i>fèes</i>
» 3. ^a	<i>fèa</i>	<i>fèa</i>	<i>fèa</i>	<i>fèa</i>
Pl. 1. ^a	<i>fèem</i>	<i>fèam</i>	<i>fèem</i>	<i>fèem</i>
» 2. ^a	<i>fèeu</i>	<i>fèau</i>	<i>fèeu</i>	<i>fèeu</i>
» 3. ^a	<i>fèan</i>	<i>fèen</i>	<i>fèen</i>	<i>fèen</i>

III. PERFET

20. Ja férem observar (Bar., § 205) en la nota introductoria a la flexió verbal, que la forma senzilla del perfet era característica d'Elx, i la perifràstica amb l'auxiliar *vaig* era generalitzada en tot el domini. Reproduïm-ne un exemple de cada conjugació:

	a	b	c
Sg. 1. ^a	<i>kanli</i>	<i>mori</i>	<i>kregi</i>
» 2. ^a	<i>kantàres</i>	<i>morires</i>	<i>kregires</i>
» 3. ^a	<i>kantá</i>	<i>mori</i>	<i>kregé</i>
Pl. 1. ^a	<i>kantàrem</i>	<i>morirem</i>	<i>kregirem</i>
» 2. ^a	<i>kantàreu</i>	<i>morireu</i>	<i>kregireu</i>
» 3. ^a	<i>kantàren</i>	<i>moriren</i>	<i>kregiren</i>

21. Malgrat aquesta forma senzilla i arcaica, no existeix una distinció entre els perfets febles i forts, car els primers han acabat per imposar-se. Fora d'això és remarcable l'analogia de la 1.ª pers. sg. de a amb les de b i c, i la generalització de les desinències de les terceres persones del plural sobre les primeres i segones i sobre les segones del singular. Mercès a aquesta força analògica que imprimeix sense pertorbació el seu caràcter al paradigma, podem fer-nos càrrec d'una etapa interessant de la flexió entre nosaltres conservada només que esporàdicament en el llenguatge literari.

L'única forma senzilla que s'aparta de la tònica general dels perfets, és la 1.ª pers. sg. del verb *fer*, que dona *fiu* producte regular d'un FECI > **fiŷ* (elevació de la vocal tònica produïda per la -i) > *fiu*.

IV. FUTUR

22. La vocal final de les terminacions del futur concorda en les diferents localitats solament a la 2.ª i 3.ª pers. sg. (-ás, -á) i a la 3.ª del plural (-án). Les altres van repartides com segueix:

	El., Bo., Mo.	Be.	Al.
Sg. 1. ^a	-é	-é	-é
Pl. 1. ^a	-ém	-ém	-ém
» 2. ^a	-éu	-éu	-éu

Per a l'irregularitat de Benisa a les pers. pl. i d'Alacant en aquestes i a la 1.ª sg., no coneixem explicació (v. § 3).

23. La contrafinal *a* ja sabem que normalment es conserva (v. Bar., § 26). Són, doncs, perfectament regulars les formes *kantaré*, *ploraré*, etc. De la posttònica dels infinitius en *-re* (com *vôre* VIDERE, *krêure* CREDERE), integrants del futur, no en trobem rastre: ens hi ha romàs solament la radical neta (*voré*, *krêuré*). En canvi, els infinitius en *-ir* ens han tramès generalment intacta a la síl·laba àtona la vocal *i*, que en rigor devia desaparèixer (Bar., § 20.), o bé l'han reintroduïda (*moriré*, *obriré*, etc.). Alguns, com *collir*, *florir*, *fugir*, *llegir*, presenten dues variants: l'una reflexe evident de l'infinitiu, l'altra producte interessant de contaminació de l'infinitiu amb les formes rizotòniques del present d'indicatiu (comp. § 11). Es notable que la darrera modalitat és característica d'Elx: *kuldré* (Elx), *koliré* (Alacant, Bocairent, Benisa); *floretré* (Elx), *floriré* (Alacant, etc.); *fucdré* (Elx), *fujiré* (Alacant, etc.); *licdré* (Elx), *lejiré* (Alacant, etc.). Els sons *t*, *r*, son fonemes de passatge (v. Bar., § 180). Un cas semblant ocorre en verbs com *voler*, *valer*, *tenir*, *venir*, que, igual que en català, fan per tot *voldré*, *valdré*, *tindré*, *vindré*, per més que aquí és més clara l'influència directa dels infinitius *vôldre*, *vâldre*, *tindre*, *vindre*.

24. Els paradigmes del condicional no ens ofereixen cap particularitat remarcable. Exceptuant les terminacions en *-ia*, *-ies*, etcètera, val per a ells ço que acabem de notar per al futur.

P. BARNILS

Aclariments

En l'article sobre'l català *petó* (BUTLLETÍ, I, pàg. 45) de les *Etimologies catalanes*, ens varem oblidar de consignar al costat de la forma PUTUS, la hipotètica *PUTTUS, que consta en el Diccionari de Meyer-Lübke i que fóra en tot cas la que explicaria la forma catalana *petó*. — M. DE MONTOLIU.

Sobre *colla* (BUTLLETÍ, I, pàg. 37 segs.) : cal observar : a) que els tords es cacen *a coll* tapant amb filacs un freu natural o artificial entre ramatges; b) que l'equivalent de *collar*, a Menorca, és *encollar*, que vol dir junyir els muls o bous per llaurar; recordem el passatge de la codolada *casar*, *casar*, que, parlant dels fadrins que fugen del matrimoni, diu : *que no tinguin talent | de coca molla!... | en farem una encolla | de dos en dos...*; i c) que quan a Menorca diuen *una colla de bous* no volen significar un gran nombre, sinó un parell. — F. CAMPS (de Mitjorn Gran, Menorca).

Al *petó* (BUTLLETÍ, I, pàg. 45) hem d'afegir les variants *putxó* (m.) i *putxóna* (f.) significant «petó», amb els verbs *putxonar* i *aputxonar* «petonejar», que s'usen cap a la Seu i Andorra. — J. FAUS (de Guissona).

BIBLIOGRAFIA

L. SPITZER : *Syntaktische Beiträge* (Extret de les *Mitteilungen des Rumänischen Instituts an der Universität Wien*, vol. I. 1914).

A les pàgines 375 segs. i per via de suplement a l'article II dels seus *Beiträge*, el Sr. Spitzer comenta i il·lustra amb multitud d'exemples trets d'autors moderns una llarga serie de casos sintàctics : *Jo vinga apretar el pas; plora que plora i debatega que debategaràs; ... i tira cap a llevant; ... i ala, ala, cap a garbí sempre; ... i au, al treball!; ... i embornada per aquí, estrebada per allà; ... i cames ajudeu-me; ... si cau o no cau; ... i, aneu a saber!; ara rega l'hort, ara ajuda missa, ara fes hores de camí; ... de llarg en llarg; de sec en sec; etc.* — P. B.

A. FERRER : *Rondaies de Menorca*, Ciutadella, 1914.

L'autor inaugura amb aquest primer volum una biblioteca de *folk-lore balear* que promet fer un bon costat als aplecs de *Rondalles Mallorquines* publicats per Mn. A. Alcover. El llibre és particularment interessant per a nosaltres pel fet de precedir a les narracions una *Lleugera notícia de les principals particularitats dialectals del català de Menorca* (pàgs. XVII-XXVIII). Si bé les observacions que s'hi fan són solament amb el fi que els lectors de fóra puguin fer-se càrrec de com se parla a l'Illa i no tenen pretensions filològiques, algunes d'elles són prou interessants per a ésser consignades aquí. — Vocals : a) canvi de *a* en *e* en *freu* per *frau*, en *i* en *enimorat* per *enamorat*, i en *u* en *mu mare* per *ma mare*; b) canvi de *e* àtona en *i* en els verbs *pegar* i *deixar*, pronunciats *pigar*, *dixar*; c) conversió de *o* en *e* : *redó*, *rebust*, *veluntat*, per *rodó*, *robust*, *voluntat*, i en *u* en posició àtona fins en els possessius *mon ton*, *son*, que fan *mun tun*, *sun*; d) fusió de dues vocals contigües en una : *Mó*, *Aló*, *vés*, *vam*, *tuwó* per *Mahó*, *Alahó*, *veiés*, *veiam*, *tovalló*. — Consonants : a) distinció entre la *b* i la *v*; b) pronunciació de *amb* quan la paraula següent comença amb vocal i de *an* quan comença amb consonant; c) conversió de la *c* en *g* en *güidar* per *cuidar*, i en *n* en *llençons* per *lleccsons*; d) pronunciació de *g* per *d* en *carg*, *carguer* per *card*, *carder*, contra la *d* del dimi-

nutiu *cardessaret*; e) transformació en *v* de la *f* en *vins* per *fins*; f) vocalització de la *l* després de *a* (?) : *pauma*, *faus*, *aufaus*, *aubercoc*, *paupa*, *auva*, *escaufar*, etc.; g) desaparició total de la *l* palatal en *fúa*, *veet*, *baraa*, *aada*, per *fulla*, *vellet*, *baralla*, *allada*; h) conversió de la *p* en *b* en *àbit*, *bestanaga*, per *àpit*, *bestanaga*; i) supressió de la *r* final en els infinitius, llevat quan els segueix un enclític : *vení*, *vacà*, *podà*, però *venir-hi*, *cavar-ho*, *podar-la*. Aquesta supressió s'estén igualment a tots els substantius que perden tota *r* final etimològica, exceptuant *favor*, *or* i *tir*; j) pronunciació doble (?) de la *r* en els tres darrers exemples i quan la segueix encara una altra consonant : *favorr*, *orr*, *tirr*; *forrn*, *borrn*, *carrn*, *orrt* per *for*n, *bor*n, *carn*, *hort*; k) perdua de *r* en *mabre*, *abre*, *quen*, per *marbre*, *arbre*, *quern*; l) canvi de *s* en *d* en *estidores* per *estisores*, i en *r* en *fantarma* per *fantasma*; m) addició de *t* en *premi*, *gremi*, que fan *prémit*, *grèmit*.—Morfologia : a) Supressió de l'article davant *Madona*, p. ex., *Madona no hi és*; b) ús de l'article *el*, *la*, solament davant de noms que expressen dignitat : *el Papa*, *la Verge*, *el Bon Jesús*, o per establir diferència entre paraules homònimes; c) freqüent aglutinació de l'article amb el substantiu : *un lamu*, *un lavi*, *una savia*, per *l'amu*, *l'avi*, *s'avia* (?); d) ús vivent de *-am*, *-as* i *-ot* com a augmentatius, i *-et*, *-ul·lu* com a diminutius; e) empleu de la preposició *de* darrera *tant*, *quant*, *molt*; f) ús dels numerals per centenes fins a tres mil; g) absència de la forma pronominal *mi*, reemplaçada sempre per *jo*, *amb jo*, etc.

Un *Vocabulari* ben interessant per a facilitar l'interpretació justa de les *Rondaies* clou el volum del nostre col·laborador.—P. B.

O. J. TALLGREN : *Glanures catalanes et hispano-romanes* (ser. I-IV), publicades en *Neuphilologische Mitteilungen*, t. XIII, XIV, XVI. Helsingfors, 1911-1914.

Aquest treball de O. J. Tallgren és una important contribució a l'estudi del lèxic i de l'etimologia del català. En els quatre articles que ha dedicat als problemes del nostre lèxic ha aclarit més d'un mot amb l'excel·lent mètode comparatiu de què s'és servit en ses indagacions. Sobretot són dignes d'atenció aquelles investigacions seves que s'estenen a tot el domini hispànic. La connexió que hi ha entre el lèxic castellà i el català és un dels temes més dignes d'estudi i dels que més resultats inesperats poden donar en vista de la poca consideració que fins ara ha merescut per part dels estudiosos del nostre lèxic, més atents generalment al domini provençal, el més directament enllaçat amb el nostre si s'atén als orígens.

Veus-aquí algunes de les més importants observacions que'ns ha suggerit el treball de Tallgren, tan ric d'intuïció lingüística i d'erudició filològica.

5, 64. AGURIUM. En nostre concepte pot donar-se com assegurada la pronunciació antiga de *abir* (resultat de *úi*, *uí*), no sols per la natural evolució de *u* entre dues vocals, sinó, a més, per estar aquesta pronunciació assegurada per la vivent avui del derivat *eberáy*, que, a més, demostra el desplaçament d'accent *úi* > *uí*. Quant al cas semàntic, l'exemple que en nostres *Estudis Etimològics* (Rev. dels Est. Universitaris Catalans, vol. VI, pàg. 294) vam aduir d'en R. Lull demostra que *averanys* tenia en català antic, a Mallorca, el sentit d'AGURIUM.

12, 42. ANGUSTIA. Afegir entre els mots de la família ANGUSTIA el cat. *angunia*, on veiem un compromís entre ANGUSTIA i AGONIA.

14. ANNUM. El cat. *ninou*, com sospita T., significa «el dia de Cap d'any» i no «Nadal», com ho prova aquest passatge de la *Crònica* d'en Jaume I: *e tenguerem lo Nadal a Alcaniç, e l'Aninou en Tortosa* (Ed. Aguiló, § 472, pàg. 466). *Ninou*, amb aquesta significació, és encara vivent en alguns dialectes catalans. Com se pot explicar la forma *ninou*? La *i* de la primera síl·laba deu haver sigut, despresa de la palatal *y* (*áy nou*), i la forma resultant (*a*)*vinou* se transformà, per una assimilació regressiva, en *ninou*.

28, 46. CERESSEA. CERESSEA + ARIA no donaria en català el resultat *cerezera* (tal com ho escriu T.). Comp. ant. cat. *esgleya* (ECCLESIA), *camisa*, etc. L'autor ha fet bé de rectificar-se en el segon article.

29. FLAMMA. Pot afegir-se als mots d'aquesta família el cat. *faramalla*, sortit de *flamaralla* amb una curiosa evolució de la seva significació.

33. MARE. El cat. *examorar* no sabíem relacionar-lo ni amb MARE ni amb HUMOR: amb MARE per la dissimilació *a* — *o*, que contradiu el verb *amarar*; ni tampoc amb *humor*, per l'inexplicable aïllament del producte català d'*humor* que sols ha donat mots erudits en les altres llengües romàniques.

38. SOMNUS. El *sòn* no significa «de temps qu'on dort», sinó l'acció de dormir.

41. UNUS. El cat. *exonar* creiem atrevit relacionar-lo com fa T., a UNUS. ¿No és més clar, fonèticament i semànticament, l'etimon EX-SATIONARE? Comp. *assaonar*.

47. COGNITUS. *Condicia* significa també «netedat». No és gaire clara, en aquesta paraula, la derivació fonètica de COGNITUS. Sembla més aviat una adopció popular del mot savi *condició*. El fenomen semàntic d'un mot savi amb una significació abstracta, moral o intel·lectual, que's transforma dins la llengua popular en mot de significació concreta i material, és molt freqüent. Tenim molts exemples escollits d'aquest fenomen, en català, que reservem per a unes notes sobre semàntica catalana en preparació.

49. DELECTARE. Me sembla atrevit posar *dalit* en la matei-

xa família lèxica que *delit* (=plaer). Al costat de *dalit* tenim amb la mateixa significació el subst. *daler*, i, com aquest, no el sabríem separar de *adalerar*, que T. estudia sota LICERE.

50. DELICARE. Interinament pot romandre *endegar* sota -IN DELEGARE. Realment les formes dels altres dialectes hispànics que adueix en T. fan molta força en favor de la seva tesi. Afegirem que l'etapa **endelgar*, que busca T., la tindriem en el verb *engaltar* (pron. *engeltá*), metàtesi de **endelgar* amb influència de *galta* i que's aplica en el sentit del cast. *endilgar*, això és, «acomodar» «apuntar», «disparar», «afegir».

52. FLAMMULA. La nota final corregeix l'equivocació de T. en el primer article sobre aquest ètimon, fent sortir el cat. *llambregar* de FLAMMULA. Com diu T. en la nota final, s'ha de posar aquest mot en la família LAMP-, en la qual té un germà tan semblant com *llampegar*. La *r* de *llambregar*, d'on ve? Diríem que és filla de la contaminació amb *lámpara* si aquesta forma, que avui és viventa en català no fos de procedència castellana. La contaminació més probable en *llambregar* és la de *ombra*, contaminació que explicaria no sols la freqüència de la *r*, sinó la sonorització de la *p* en *b*, en contrast amb *llampegar*, on la *p* s'ha conservat per subsistència del record de l'arrel *llamp* com passa en molts dels seus derivats (*llampar*, *llampec*). Semànticament satisfà l'explicació de *llambregar* per la contaminació amb *ombra*, perquè aquest verb significa primitivament «mirar o brillar en l'ombra o en una mitja claror». Aquest sentit té en l'exemple de Verdaguer que cita T. — Un altre mot català es pot afegir a la família LAMP, i és *pampallugues* (*fer*), que's diu de la flama quan s'encén i s'apaga, i també, per aplicació, dels ulls. Aquest *pampallugues* es sortit d'un *llampallugues* (Comp. sic. *lampalughe* (mitja llum), compost de LAMP i LUCE.) En ant. català LUCE tenia representants: *lud* se llegeix en el *Saltiri* de R. Labruquera publicat per en Miret i Sans en el *Volum de treballs del Congrés d'Historia de la Corona d'Aragó, dedicat al Rey Jaume I*, pàg. 170. Altre derivat de LUCE és l'ant. cat. *lugar*.

55. LICERE. La tesi de T. de relacionar el cat. *adalerar* amb LICERE s'apoya en el mot gascó *deleteret* («anxieté») i en el prov. *deleire* («tarder») que T. relaciona precipitadament, en nostre opinió, amb LICERE (l'ant. prov. era *lezer*). Semànticament és difícil sostenir aquesta hipòtesi. L'aspecte purament fonètic de la tesi de T. és realment temptador. Però la forma DELERUS (non DELIRUS), que surt en l'Appendix Probi (núm. 116) ens ofereix una etimologia massa clara per a rebutjar-la. Així és que ens estimem més admetre aquest DELERUS interinament, com ètimon de *adelerar*, mentre no se'n trobi un altre que fonèticament i semànticament sigui més satisfactori. Admetent com ètimon **DELICERARE*, tindriem el cas (que no deixa d'ésser un xic estrany)

d'un verb format sobre un altre verb de diferent conjugació.

59. PLICARE. No veig raó prou poderosa per a separar el cat. *blincar* de VINCULARE i posar-lo sota PLICARE. Mentre no se'ns assenyali una influència que expliqui satisfactoriament la presència de la *n*, no sabríem admetre aquesta etimologia.

60. *RANDA. El cat. *arràn* ens inclinem més a explicar-lo per un compromís entre RASANTE (de RASARE) i RADENTE (de RADERE), d'on *RADANTE, d'on RANT, RAN.

61. SEGUTIUS. *SEGUTIARE no pot donar en català el resultat *sojjar* (*sujá*); el resultat hauria sigut **sewár* (comp. PUTEARE > *poar*, PRETIARE > *prear*, RATIONARE > *raonar*, etc.

M. M.

(Seguirà.)

— La DIRECCIÓ acusa rebut als autors de les següents publicacions de les quals no pot fer una recensió detallada donat el caràcter del BUTLLETÍ:

H. VAISALA : Esp. et prov. *mejana* (Extret de *Neuphil. Mitteilungen*, t. XVI, 1914).

E. WAIBLINGER : *Zur Feststellung des Tonfalls in den romanischen Sprachen*. Halle, 1914.

F. MARTINEZ : *Discurs pronunciat en l'acte literari-musical celebrat el dia XX de febrer del any MCMXIV*. Valencia, 1914.

M. JAMPY : *Lliris, rores y violes cullits en les montanyes del Canigó*. Perpinyà, 1914.

L. GAUCHAT i J. JEANJAQUET : *La littérature patoise de la Suisse romande*. (Extret.) Neuchatel, 1912.

Revista de Filología Española dirigida per D. Ramón Menéndez Pidal. 1.ª i 2.ª. Madrid, 1914.

S'ha establert el canvi amb les revistes següents:

Vox. Internationales Zentralblatt für Experimentelle Phonetik, de Berlin.

Modern Language Notes, de Baltimore.

Bulletin du Glossaire des Patois de la Suisse romande, de Zürich.

Revista de Menorca, de Mahó.

Estudio, de Barcelona.

CRÒNICA

— Des l'aparició del vol. I del BUTLLETÍ s'han repartit entre els col·laboradors els *Questionaris* VII, VIII i IX. A fi que tots els col·laboradors puguin posar-se al corrent dels plecs a respondre, no se'n repartiran de nous fins a primers de octubre.

— Aprofitant la seva eixida a Hamburg (Alemanya) amb motiu del primer Congrés Internacional de Fonètica, en P. Barnils ha visitat darreument el *Bureau du Glossaire des Patois de la Suisse Romande*, instal·lat a Zürich (Suïssa), estudiant l'organització i el funcionament d'aquelles oficines lexicogràfiques.

— Entre les innombrables targes de subscripció al BUTLLETÍ rebudes de tots els centres culturals de Europa i Amèrica, consignem les comunicacions encoratjadores de l'eminent romanista W. Meyer-Lübke, de Viena, i les de les Biblioteques de Milà, Copenhague, Uppsala, la de l'Universitat de Baltimore i la del secretariat de la *Hispanic Society of America*.

— L'Oficina acusa rebut de les lletres i comunicacions dels senyors següents : D. Josep M.ª Llebaria (Barcelona); D. Joan B. Granell (Sueca-Valencia); D. Jaume Serra (Vendrell-Tarragona); D. Jaume Torrents (Anglès-Girona); P. Valentí Bruch (Selva-Tarragona); D.ª Irene Rocas (Llufríu-Barcelona); D. Sebastià Rahola (Cadaqués-Girona); P. Lluís Fullana (Valencia); D.^e Juli Delpont (Perpinyà-Rosselló); D. Martí Genis (Vich-Barcelona); D. Nicanor Trias (Peralada-Girona); D. Francesc Camps (Mitjorn Gran-Menorca); D. Pere Vendrell (Martorell-Barcelona); P. Plàcid Vives (Nàpols-Itàlia); D. Josep Gros (Ripoll-Girona); D. Emili Galceràn (Granadella-Lleida); D. Santiago Vidiella (Calaceit-Osca); D. Josep Pregonas (Cornet-Barcelona); D. Lambert Olivert (Cullera-Valencia); D. Lauro Hernández (Lucena-Castelló); Mn. Joan B. Manyà (Tortosa-Tarragona); Mn. Josep Riera (Girona); Mn. Ferràn Esteve (Aitona-Lleida); Mn. Josep Condó (Salardú-Aràn); D. Joan Casas (S. Feliu de Guíxols-Girona); Mn. Manuel Betí (Morella-Castelló); D. Andreu Ferrer (Mitjorn-Gran-Menorca); don Francisco Martínez (Valencia); Mn. Joan Baixeres (S. Martí de Maldà-

Lleida); D. Joàn Torné (S. Carles de la Ràpita-Tarragona); D. Josep M. Cuartiella (Rosell-Castelló);

— Han renunciat el càrrec de col·laborador, per raons diverses : Don Manuel Purroy (Tamarit-Osca); Mn. Rafel Bosch (Ciutadella-Menorca); D. Maximia Alloza (Castelló); D. Joaquim Borràs de March (Reus-Tarragona); Mn. Ramon Clerc (Formiguera-Roselló); Mn. Jeroni Gelada (Peralada-Girona); D. Jaume Torrents (Anglès-Girona); D. Olaguer Miró (Manresa-Barcelona); D. Francesc Botella (Denia-Alacant); Mn. Joan Serra (Solsona-Lleida); Mn. Jaume Barrera (Barcelona); D. Joan B. Valls (Castelló); D. Lluís Miralves (Tamarit-Osca); D. Pere Ibarra Ruiz (Elx-Alacant); P. Guardia del Convent de Franciscans de Biar (Alacant); D. Santiago Vidiella (Calaceit-Osca);

— Han mort els col·laboradors D. Adolf Carrera (Pobla de Segur-Lleida); D. Josep M.ª Cirera (Borredà-Barcelona).

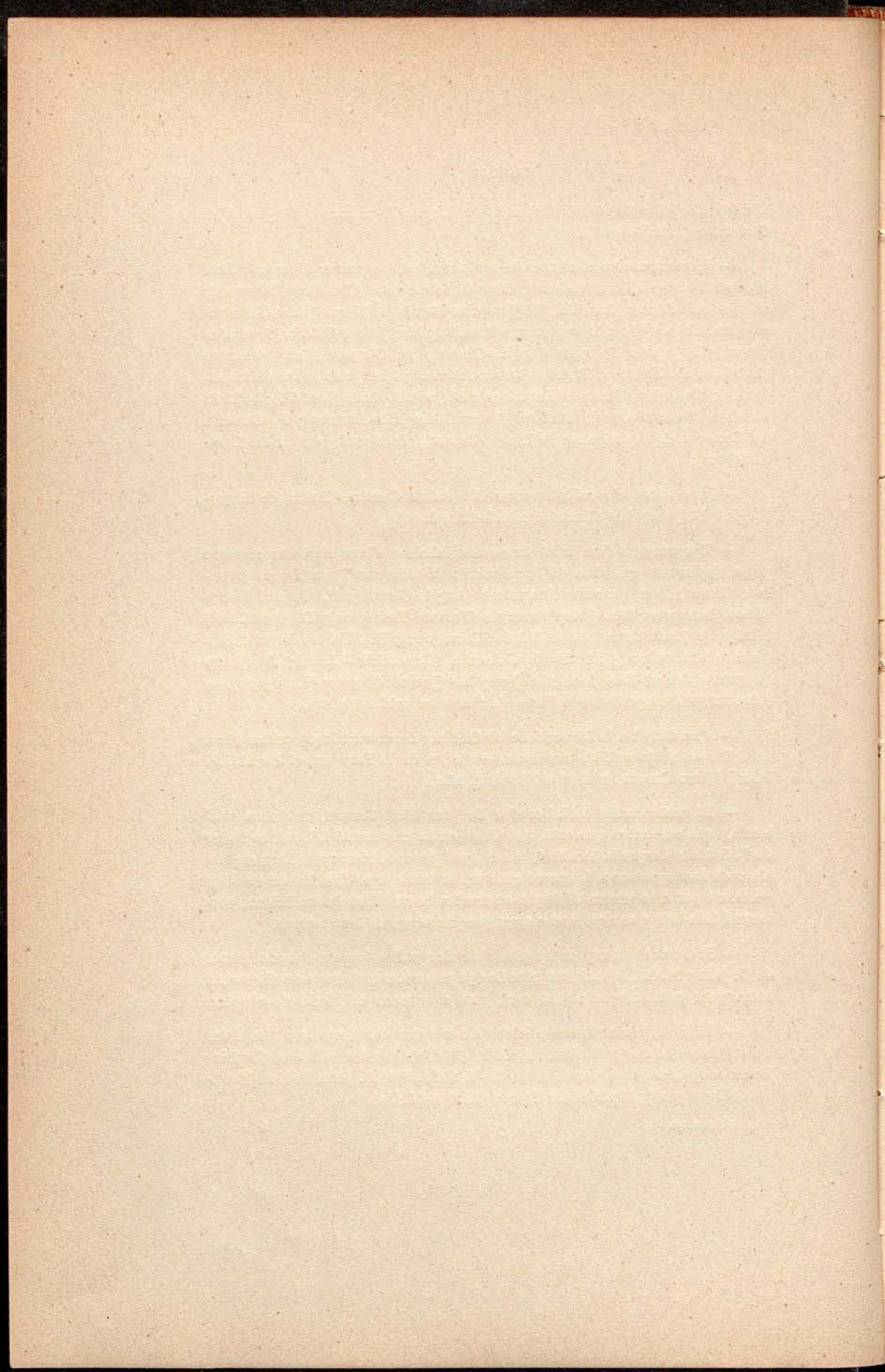
— Responent a l'invitació de nostres oficines s'han ofert darrerament per a ajudar-nos en l'obra del Diccionari : D. Nicanor Trias Tarrés (Peralada-Girona); Mn. Joaquim Gravalosa (Anglès-Girona); P. Valentí Bruch (Selva-Tarragona); Mn. Josep Benaiges (Tortosa-Tarragona); D. Joan Torné i Balagué (Sant Carles de la Ràpita-Tarragona); D. Ildefons Seguí i Pou (Sabadell-Barcelona); D. Emili Galceràn (Granadella-Lleida); D. Josep Pregonas (Cornet-Barcelona); D. Josep M.ª Queralt (Tortosa-Tarragona). — Els consignem, agraits en la llista dels nostres col·laboradors.

— S'ha dirigit a la Direcció de les Oficines demanant instruccions per a treballar en el despull de monuments escrits de la Llengua, el Rvnde. P. Plàcid Vives Canals resident a Nàpols (Italia).

— El nostre actiu col·laborador D. Joan Bta. Granell, de Sueca (Valencia), ens comunica que està treballant en la preparació del volum tercer de l'Historia d'aquella localitat, en el qual pensa dedicar un llarg capítol als seus sants patrons. L'encoratgem en la tasca, que fins ha de resultar profitosa per a la nostra filologia atenent a la multitud de tradicions, costums i folk-lore que acostumen acompanyar aquestes institucions.

— Han entrat els següents materials lexicogràfics, que agraïm coralment: de D. Josep M. de Llebaria, un plec de 651 paperetes amb mots de diferents comarques catalanes; d'un anònim, una nombrosa col·lecció de cèdules.

— Han visitat aquestes oficines els senyors col·laboradors Mn. Pere Pujol (Ribes-Girona); D. Enric Arderiu (Lleida); D.ª Irene Rocas (Llufrí-Barcelona); Mn. Josep Condó (Salardú-Vall d'Àran); D. Joan Poblet (Montblanc-Tarragona); Mn. Ferran Esteve (Aitona-Lleida).

ADVERTIMENT

Preguem als nostres col·laboradors:

1. Que *no ens envïin les cèdules soltes, separades del bloc*, per no originar confusions en la feina de classificació.
2. Que escriguin les respostes amb tinta.
3. Que *no incloguin res de correspondència* en els carnets que retornen, per evitar-nos reclamacions i despeses.
4. Que si a primers de cada mes no reben el corresponent *interrogatori*, tinguin la bondat de comunicar-ho a les Oficines.
5. Que procurin informar-se bé amb les persones velles nades en les localitats, abans de donar els *qüestionaris* per contestats. *Sobretot, que el bon desig de retornar aviat els plects a les oficines no sigui causa que quedin preguntes sense respondre!*
6. Que expliquin breument el sentit de les paraules o refranys que anotin, o bé que hi acompanyin el corresponent modisme castellà o francès per aclaració, si bonament el coneixen.
7. Que no descuidin de posar el *nom* respectiu de col·laborador a la primera cèdula.
8. Que tinguin la bondat de remetre'ns en el terme més breu possible els *Qüestionaris* no contestats encara.

S'acusarà rebut dels carnets corresponents a cada mes, marcant amb una *creu blava* els carnets corresponents al mes següent. L'absència d'aquesta creu en un carnet, serà, doncs, senyal que el carnet del mes anterior no ha estat rebut en aquestes oficines.

LA DIRECCIÓ

ÍNDIX

	<u>Pàgs.</u>
P. FABRA : Els mots àtons en el parlar de Barcelona. (Acabament.)	1
P. BARNILS : Fòssils de la llengua. I	7
M. DE MONTOLIU : Miscel·lania sintàctica.	13
P. BARNILS : Comentaris a la flexió alacantina.	24
Aclariments	34
Bibliografia	35
L. SPITZER : Syntaktische Beiträge (Extret de les Mitteilungen des Rumänischen Instituts an der Universität Wien, vol. I, 1914)	35
A. FERRER : Rondaies de Menorca, Ciutadella, 1914.	35
O. J. TALLGREN : Glanures catalanes et hispano-romanes (series I-IV) publicades en Neuphilologische Mitteilungen, t. XIII, XIV, XVI. Helsingfors, 1911-1914.	36
Crònica	40
Advertiment	43

PUBLICACIONS

DE

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

INSTITUT DE LA LLENGUA CATALANA

BIBLIOTECA FILOLÒGICA:

Ptes.

I. — Documents en vulgar per a l'estudi de la llengua (segles XI, XII & XIII), per MN. PERE PUJOL	2
II. — Die Mundart von Alacant. — Beitrag zur Kenntnis des Valencianischen, von DR. PERE BARNILS GIOL	4
Butlletí de Dialectologia Catalana, vol. I (Abril-Desembre 1913).	3
Butlletí de Dialectologia Catalana, vol. II (Gener-Juny 1914)	1'50
Butlletí de Dialectologia Catalana, vol. II (Juliol-Desembre 1914), en preparació	1'50
Himnes Homèrics. Traducció en vers de JOAN MARAGALL i text grec amb la traducció literal de P. BOSCH GIMPERA.	
Un vol. de IV-262 pàgines	5
Edició en paper de fil de 50 exemplars	15
Normes ortogràfiques	0'10

EDICIONS PEDAGÒGIQUES

Biblioteca Scriptorum Graecorum et Romanorum cum ibericis versionibus, curante A. SEGALÁ, PHIL. PROF.

Vol. I. — CORNELII NEPOTIS. <i>Praefatio et Miltiadis Themistoclisque Vitae</i> (E. Crusat; A. M. ^a Alves, S. J.; F. de Mello, S. J.; E. de Montoliu; C. Riba Bracons, interpretibus)	1
--	---

Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Barcelona, 1908.	5
--	---

Altres obres en premsa i en preparació:

Diccionari de M. Aguiló. (Lletra A.)	
Phonétique Catalane, de J. ARTEAGA PEREIRA.	
La frontera catalano-aragonesa, de MN. ANTÒN GRIERA.	
Vocabulari Ortogràfic de la Llengua Catalana.	
Sobre la musicalitat del català. Estudi psicològic de E. WAIBLINGER.	
Recull d'estudis sobre la llengua de R. Lull.	
El Gènesi, traducció de l'hebreu per MN. FREDERIC CLASCAR.	
Diccionari manual Llatí-Català, pel DR. F. CRUSAT I PRATS, professor a l'Universitat de Barcelona.	
Atlas Lingüístic de Catalunya, Balears, Valencia, Ros- selló i Sardenya.	

INSTITUT HISTÒRICO-ARQUEOLÒGIC

Anuaris de l'Institut d'Estudis Catalans. Grans volums
de més de 500 pàgines, profusament il·lustrats.

Anuari MCMVII, de 540 pàgines, 106 gravats i una tricromia.	30
Anuari MCMVIII, de 650 pàgines, 270 gravats i 7 làmines apart	30
Anuari MCMIX-X, de 792 pàgines, 300 gravats i 6 làmines apart	30
Anuari MCMXI-XII, de 774 pàgines, 471 gravats, 5 làmines i una fototipia	30

Les Pintures Murals Catalanes. Se publica en fascicles
monogràfics, gran foli, amb il·lustracions i làmines soltes
en tricromia.

Fascicle I. — Pedret.	10
» II. — Sant Martí de Fenollar i Sant Miquel de la Seu	10
Fascicle III. — Tahull i Bohí, Santa Maria d'Aneu i Sant Pere del Burgal	10
Fascicle IV. — Ginestarre, Estahon, Esterri de Cardós, Mur i Ager.	En preparació.

Les Monedes Catalanes. Estudi i descripció de les mo-
nedes carolingies, comtals, senyorials, reials i locals propies

de Catalunya, per JOAQUIM BOTET i SISÓ. Obra completa en tres volums.

Volum I.	10
» II.	12
» III i darrer	20

Documents per l'Historia de la Cultura Catalana Medieval, publicats per A. RUBIÓ i LLUCH. Obra completa en dos volums.

Volum I, contenint més de 500 documents	16
» II i darrer.	<i>En premsa.</i>

L'Arquitectura Romànica a Catalunya, per J. PUIG i CADAFAELCH, A. DE FALGUERA i J. GODAY. Obra completa en tres volums.

Volum I. — Precedents : L'Arquitectura romana; l'Arquitectura cristiana prerromànica	20
Volum II. — Des del segle IX a les darreries del segle XI.	25
» III i darrer. — Els segles XII i XIII.	<i>En premsa.</i>

Les Obres d'Auzias March. Edició crítica en vista de tots els manuscrits i totes les edicions, per AMADEU PAGÈS.

Volum I. — Introducció. Text de les poesies I-LXXIV.	12
» II. — Poesies LXXV-CXXVIII. Glossari	12

Altres obres en premsa i en preparació:

La Bíblia Catalana, treta de les antigues versions dels segles XIV.^a i XV.^a, per RAMÓN D'ALÒS.

Volum I. — Gènesi, Exode, Levític Nombres, Deuteronomi i Josuè. (Text de Londres.)

Els Segells Catalans, per FERRÁN DE SEGARRA.

Itinerari del Rei en Jaume el Conqueridor, per J. MIRERET i SANS.

Crònica dels Comtes de Barcelona i dels Reis d'Aragó, per L. BARRAU-DIHIGO i J. MASSÓ TORRENTS.

INSTITUT DE CIENCIES

Arxius. Any I, fascicles I, II i III, cada un.	4
» II, fascicle I.	4
Flora de Catalunya , per J. CADEVALL i ÀNGEL SALLENT.	
Fascicle I.	5
Fascicle II.	5
Treballs de la Societat de Biologia , publicats sota la direcció d'A. PI SUNYER. Volum I, 1913	10
Malacologia de Catalunya , per ARTUR BOFILL POCH i J. DE CHÍA.	<i>En preparació.</i>

De fonètica balear

Al tractar de posar en ordre les moltes notes que tenim preses del parlar de Mallorca, Menorca i Eivissa, consultem les observacions de conjunt o aïllades, fetes per K. Brekke (*Romania*, XVII, 95), B. Schädel (*Mundartliches aus Mallorca*, Halle, 1905), J. Saroihandy (*Grundriss der rom. Phil.*, I, 841 segs.), M. Niepage (*Revue de Dialectologie Romane*, I, 301 segs.), Mn. Alcover (*Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, passim), J. Hadwiger (*Romanische Forschungen*, XX, 713 segs.), A. Grieria (*But. de Dialectol. Cat.*, I, 26 segs.), i entrem en dubte ferm sobre molts dels punts que voldríem tractar i que guardarem per a millor ocasió. El problema de l'existència dels sons consonàntics explosius entre vocals, els matisos, la naturalesa i les desviacions fisiològiques d'una vocal *ɛ* en posició tònica, les *i* accentuades tancades i obertes, les *l* dentals o velars (?) entre altres fenòmens, ens ofereixen dificultats serioses i presenten certes contradiccions en els exemples que tenim recollits i això fa que ens abstenim de moment de posar-hi comentaris. En canvi, trobem també contradiccions, si així pot dir-se, en ço que es refereix a un altre capítol de la fonètica, que volem, però, consignar per procurar-nos llum i evitar possibles errors en investigacions dialectals subsegüents.

Es tracta de la vocal final de mot. Aquesta, en mallorquí com en català, llevat de casos d'aparent influència castellana (*toro*, *matxo*) i d'alguns exemples encara no ben aclarits (*ferro*, *carro*), o és la vocal dita de sosteniment, o és un reflexe de la -A llatina. En el català central, una i altra es confonen en el sò *ɛ*, i això el mateix en

singular (*páre* PATREM, *dòne* DOMINA) que en plural (*páres*, *dònes*). A les Balears¹ trobem en termes generals *e* i *e*.

Per la situació de les localitats que entren en compte en el present article, vegi's el mapa.

I. Vocal de sosteniment. — *α*. Reflexe *e* : *seſtẽmbre*, *kwãtre*, *õnze*, *krẽure*, *ãbre*, *viãſe*; *dimẽkres*, *divẽnrẽs*, *sẽnrẽs* (Palma, Sineu, Sòller; Ciutadella, Mitjorn Gran, Mahó; Eivissa). — *β*. Reflexe *e* : *seſtẽmbre*, *kwãtre*, *misãſe*, *pãre*, *lãdre*, *ãbre*, *kãure*; *pãres*, *lãdres*, *ãbres* (Felanitx).

II. Vocal final -A. — *α*. Reflexe *e* : *vide*, *tẽle*, *pẽne*, *beſlãne*, *fẽste*, *tẽre*, *kẽndẽles*, *bõses*, *emẽlles* (Palma, Sòller; Ciutadella, Mitjorn Gran, Mahó, Eivissa). Pel reflexe *β* vegi's les observacions següents.

Aquests són els reflexes que resumint podríem considerar com a normals. Remarquem, una vegada per totes, que en la transcripció dels exemples ens fixem principalment i en definitiva en els sons finals, que són els que ja ens preocupaven en nostres viatges. Els altres fonemes de les paraules els donem tal com els trobem registrats en les nostres llibretes, sense voler, però, atribuir-los un valor indiscutible, per raons d'escrupulositat científica consignades al principi. Feta aquesta salvetat, prosseguim en nostres comentaris.

Hem parlat de reflexes normals. I amb això volem significar solament una impressió subjectiva, car es fa difícil de precisar la normalitat d'una pronunciació tractant-se d'un capítol tant discutible com el de les vocals finals en la parla dels menors d'edat i en un dialecte en el sentit més estricte de la paraula. Notem el fet següent:

La vocal final A del singular, a Felanitx i a Sineu, pot dir-se que surt reproduïda generalment per *a*, llevat dels casos en que va pre-

1. Al dir «les Balears», no ens apoiem naturalment més que en els materials de les localitats estudiades, que són : Palma, Sòller, Sineu, Manacor, Son Cervera, Felanitx, Petra, Pollensa (Mallorca); Ciutadella, Mitjorn Gran, Mahó (Menorca); Eivissa, Sant Antoni, Sant Josep (Eivissa). D'aquestes excloem encara Manacor, Son Cervera, Petra i Pollensa, l'enquesta de les quals fou portada amb persones majors de vint anys, ço que no ens interessa directament per a l'objecte nostre. Comp. més avall.

cedida d'un nexde de consonants o d'alguna consonant o vocal palatals que la fa esdevenir *e* : *primevèra, dezèrta, fèsta, fàva, àla, galina, kòrda, pòrta, eskòla, ředòna* però *pèdre, finèstre, kàbre; vàke, móske, furmíge, letúge, kezúle; koréře, muntáne*. La *-a* dels exemples presenta sovint en nostres transcripcions els matisos *a* i *q*, que deixem de banda.

Però no és aquí la dificultat. Els dos nois de dotze anys interrogats a Felanitx, que em foren amablement procurats per mossèn Joànn Pou, discrepaven les més de les vegades en l'emissió dels sons finals. Aquesta discrepància sorgeix particularment en els plurals que l'un dels subjectes, d'una família acomodada, fa en *-es*, mentre que l'altre, de procedència més humil, pronuncia *-es* : *kendèles* *kendèles*, *espères espères*, *àles àles*, *galínes galínes*. Notem aquí, per ço que pugui servir d'il·lustració, que una diferència fonètica entre els dos individus apareix també en l'article masculí *es* seguit de consonant sonora, que torna *ez* en boca de l'un i *er* en boca de l'altre: *ez grenòt er grenòt, ez vent er vent, ez nebòt er nebòt*. El mateix ocorre a Sineu. Mes aquestes oscil·lacions en la fonètica de la final les constatem també sovint a Palma, on prenguérem exemples com aquests : *bòses bòses, nebòdes nebòdes, finèstres finèstres, báces báces, medúres medúres*. A la illa de Menorca, en les localitats de Mitjorn Gran i Mahó, la freqüència en l'alternància de les variants és de lo més sorprenent i alligador. L'enquesta fou portada a Mitjorn Gran amb tres nois i dugues noies, i a Mahó amb tres nois de l'escola pública, de deu a dotze anys d'edat. No cal dir que, aquí com per tot arreu, ens asseguràrem bé que els petits dialectants fossin nadius de la població, i així mateix els llurs pares. I, malgrat tot, les transcripcions preses, en els casos de vocal de sosteniment o de *A* final, presenten : *bízbe bízba, kebrèste kebrèsta, deute deuta, lèbre lèbra; lèbres lèbres, ládres ládres, pòbres pòbres, libres libres; sèke sèka, femílye femílya, sède sèda, úngle úngla, érbe érba, pèdre pèdra; paèles paèles, grèles grèles, úngles, úngles, pèdres pèdres, lèves lèves, vàkes vàkes* (Mitjorn Gran). Respecte de la categoria social o acomodament de les famílies a les quals pertanyen els subjectes de la localitat, no trobo notícies apuntades en els meus quaderns. No així, afortunadament, en ço que es refereix a l'enquesta feta a Mahó. Aquí les variants que són més notables es reporten a la pronunciació del noi d'una casa molt humil. Compari's ço que diem més amunt

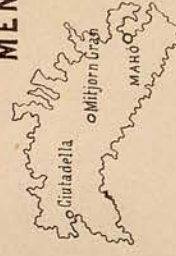
i vegin-se alguns exemples : *pēñes pēñes, fēstēs fēstēs, tēstēs tēstēs, tēñes tēñes, bēñúges bēñúges, áñimes áñimes, fávēs fávēs, kōrdes kōrdes, pōrtēs pōrtēs, rōzes rōzes, ředōñes ředōñes, mōskēs mōskēs*. Com pot veure's, la conversió de -A + s en *ē* en boca d'un representant dialectal del poble baix és regla fixa. En els nexes amb vocal de sosteniment no hi trobem discordància. Singular i plural ostenten la *ē*. En quant a la A final, en determinades condicions podem notar també variants, sense atrevir-nos a establir un principi per la manca d'exemples. Sembla, però, que la presència d'una consonant o vocal palatal immediata fa sorgir també una -*ē* o una *a* en compte de la -*ē* normal (comp. més amunt) i en oposició a ço que observàvem per Felanitx i Sineu. Així tenim : *ēlēgrīē ēlēgrīē, fūē, fúa, fiē fia, kōē hōa kōē, diē dia, kēmīē kēmīē, rūē rúa* però també *tēbē tēbē, řēlē řēlē*. Trobem també la *a*, en compte o al costat de la *ē* o de la *ē* conegudes, en els plurals *sidēres sidēras, kezūlē kezūlas, femēles femēlas, řēēes řēēas*. Aquesta *a* podria fàcilment haver sigut transportada del singular. Ens ho fan creure els tres exemples amb consonant palatal immediata contra l'isolat *sidēras*.

Variants anàlogues de pronunciació les registràrem igualment a Eivissa, en el singular, amb alguns noiets de deu anys procedents del baix poble : *lēbrē lēbrē, pēdrē pēdra; bēñúgē bēñúgē bēñúga; páē páya páe, pōrtē pōrte*.

L'aprofondiment i detall minuciós d'aquest capítol de fonètica balear, com dels altres que indicàvem al començament de nostre article, quan se faci, tal vegada permeti treure conclusions orientadores per a l'història de l'evolució dels sons en general. Aquí, nosaltres, com acabament de comentari als casos breument exposats i en vista de les grans divergències notades en el curs de les enquestes, ens permetem avançar una opinió que molts potser trobaràn massa aventurada : Les enquestes dialectals amb mires a determinats capítols de la fonètica, efectuades amb individus menors d'edat, nois i noies aproximadament fins als catorze anys (falta constatar encara si ocorre el mateix amb les persones grans), no poden considerar-se com a segures ni definitives, per a elaborar sobre d'elles grans teories fonològiques. Les discrepàncies de pronunciació observades en els pobles de les Balears, ¿són cosa corrent en els dialectes catalans, s'han de considerar encara com el producte necessari d'un estat fisiològic dels òrgans de la paraula, o són senzilla-

ILLES BALEARS

MENORCA

MALLORCA

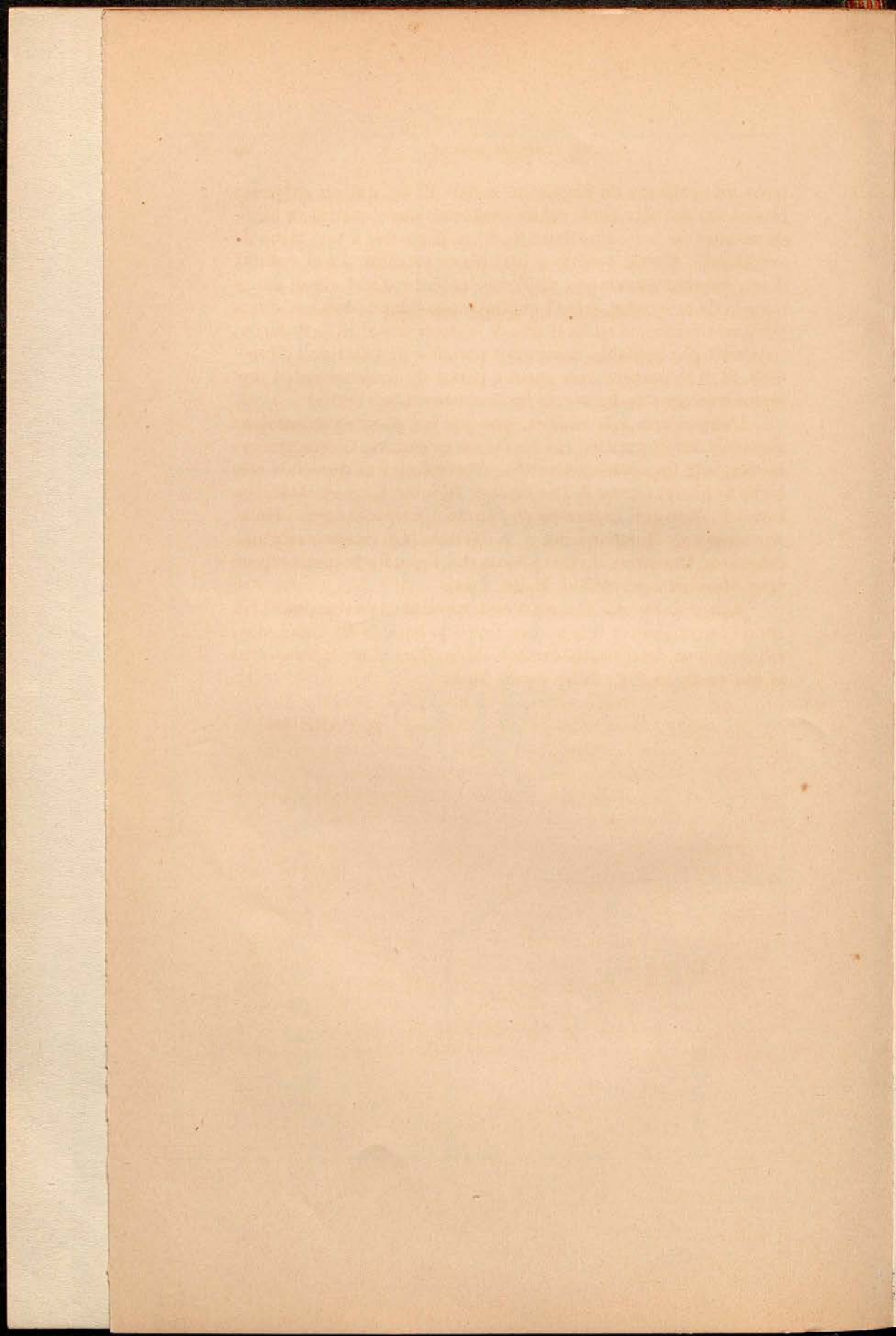

EIVIÇA

FORMENTERA

ment un problema de lingüística social? El fet que els subjectes procedents del baix poble siguin sempre els que s'apartin en tanta de manera de la normalitat fonètica, dóna lloc a tota mena de suposicions. L'estat fonètic actual d'una localitat ¿és el resultat d'una imposició paulatina de l'estat anterior d'una classe determinada de la societat, o és el resultat, consolidat a poc a poc, d'una tendència única que no ha tingut de sostenir lluita? Si és lo darrer, cosa molt poc probable, llavors pot parlar-se de filiacions i d'hipòtesis. Si és lo primer, ¿com anem a parlar d'encadenaments i processos fisiològics de les vocals finals a través dels segles?

L'experiència i la realitat, que ens fan posar en quarantena vertaders fets de principi, ens fan dubtar en endavant, o quan menys restringir la importància científica d'investigacions dialectals com les de Schädel (*Revue de Dialectologie Romane*, I, 15 segs.), K. Salow i F. Krüger (*Sprachgeographische Untersuchungen...* Halle, 1912, respect. Hamburg, 1913), A. Grieria (*La Frontera catalano-aragonesa*. Barcelona, 1914), a les quals afegim les nostres propies (*Die Mundart von Alacant*. Halle, 1913).

Aquest dubte que acabem d'exposar no afecta naturalment per res a l'escrupulositat dels autors, sinó a la base de les conclusions exposades en determinats capítols de les llurs obres i, concretant el cas, en els capítols de les vocals finals.

P. BARNILS

Veus del català de Cerdanya

En aqueixa petita recerca no tractem d'estudiar noms que tinguin exclusiu ús a Cerdanya (molt d'ells s'estilen en altres bandes de la nostra terra) : el nostre objecte és escatir algunes veus d'ús corrent a Cerdanya (procurant garbellar-ne, això sí, un gran nombre de les que el català comú no posseeix, a fi de contribuir a l'assenyalament de les fronteres o línia divisoria en que aquell s'esvaeix per a perdre's entre els dialectes del Mig-dia francès), així com presentar una llista, encara que incompleta, de mots que no figuren avui en cap lèxic com a veus pròpies del nostre idioma, ni en cap dels diccionaris catalans que fins ara han eixit.

Acolletar. a. Agafar, subjectar pel coll.

Afreiturar o *Afreturar.* n. Tenir pressa. || Tenir viva necessitat de quelcom. El provençal té el substantiu *freto* (pressa) : *veni en freto* (venir en pressa); que en el Llenguadoc és *fresso*.

Agasalla o *Gasalla.* f. Reunió de companys, tabola de minyons i minyones. || Gresca i xerrameca que s'hi fa. *L'AGASALLA us fa perdre el temps.* El portuguès té el verb *agasalhar*, i el castellà, *agasajar*. Del *Glossari* de Ducange és la veu d'ínfima llatinitat *Gasalia*, mat. sentit.

Agarbuçar a. i r. Embuçar.

Ahir (*D'allà*). Es diu en compte de «abans d'ahir», que no s'emplea mai.

Aixanicar. a. Aixericar, espavilar.

Algom. pronom indet. Quelcom.

Alre. pronom. Veu que fa l'ofici de pronom innominat. *Si tinguessis cent unces bé diries ALRE*; volent dir que altra fóra la seva situació. || La frase *fer ALRE* significa «fer cas»: així, *no fai ALRE de re*, vol dir «no faig cas de res».

Altrament o *Atrament*. adv. Molt usat com a paraula que inaugura la frase o conversa. *ALTRAMENT sembla que engony tindrem bona anyada*.

Andà. m. Estrictament significa les bases de fusta que es posen a l'entrada d'un envallat construït amb quatre esparres per a tancar-hi el ramat que passa les nits a camp ras. || Per extensió s'aplica a tot l'envallat i cercat.

Antares o *Antanes*. f. pl. Llinders, part anterior d'un camp que s'ha de llaurar de través per no haver-hi pogut tocar bé la rella a l'ésser llaurat del dret. Al Llenguadoc hi ha la forma *antarado* o *anterado*, mat. sentit, i, a la Ruerga, *entarado*.

-arda. Sufixe que es troba en moltes paraules, com *cellARDA*, *llosARDA*, etc.

Arremassar. a. Arreplegar, recollir. Al Llenguadoc hi ha *arremassà*; gascó, *arramassà*, provençal, *ramassà*; francès, *ramasser*.

Arro. adj. Agre. *Aquêt vi és ARRO*. El provençal té les formes *agro* i *aigro*. *Pomuo agro* (poma agra).

Avisar-se. r. S'usa en lloc de «adornar-se».

Aibre. m. En lloc d'arbre.

Aixalegar. a. Destarotar, esverar.

Badiu. m. Construcció o cobert per a rebre i servir els productes de la collita.

Badiuada. f. Badiu gran.

Bàjol. m. Greu malaltia del bestiar boví, caracteritzada per una inflor seguida generalment de mort.

Balejar. a. Passar els graners o escombres per damunt del blat batut a fi de netejar la llevada de les palles i brosses que no s'han pogut treure amb les forques.

Barrelles. f. pl. Barres en forma de valla que es posen en els camps i prats.

Bassiu, *-va*. adj. S'aplica al bestiar de llana que ja ha criat, i també al destinat a engreixar-se.

Busigar. a. Furgar, burxar, insistir en una cosa.

Camperri. f. Extensió gran de camps.

Canà. m. Espai que queda entre dues cases veïnes que no tenen paret mitgera.

Canamà. m. Nom que es dóna a molts camps destinats a horta.

Canart. m. Anec.

Carfit, -da. adj. Ple a vessar, sadollat.

Carnús. m. Tros de carn morta i corrompuda.

Carràs. m. Arbre desbastat en form de biga. || Biga de fusta.

Casqueta. f. Gorra. Provençal, *casqueto*; francès, *casquette*.

Cassó. m. Espécie de perolet per a coure sopes i altres viandes.

Cellarda. adj. f. S'aplica a la rata de celler.

Certus. adj. Cert. S'usa solament en la frase *el CERTUS és*.

Clica. f. Colla o aplec de gent dolenta. *Mala CLICA de cap a cap*.

El provençal té la veu *clico*, mat. sentit; l'italià té *criocca*.

Cairat, -da. adj. Precipitat, apressat. S'usa en la frase *passar CAIRAT*, parlant d'un que s'escapa o fuig dissimulat.

Cocota. f. Gal·licisme. Estre de cuina com a manera d'una olla de ferro.

Colistre. m. Llet molt impura que té la vaca eixint d'haver vedellat. En Labernia cita la forma *calostre*; el castellà té *calostro*, i llatí *cōlōstra*, mat. sentit.

Colomina i *colomineta*. f. Nom que han pres molts camps de Cerdanya per raó de la planta colomina o fumaria que els invadeix amb predilecció.

Collader. m. Barra de fusta lleugerament arquejada per a adaptar-se a l'espalla, apropiada per a penjar-hi un perol a cada cap i anar a cercar aigua amb ells.

Conflinga. f. Reunió o colla de parcials. *Fer CONFLINGA*, *fer CONFLINGA apart*.

Cor. pers. de verb. S'usa en lloc de «corre» (tu), a l'imperatiu.

Corbelló. m. Panera o cistella de vímets.

Cotells. m. pl. Planta que creix en abundor en els llocs humits i en terrenys dolents de la vora dels recs. Fa una canya de poca consistència i unes fulles llargues i punxagudes en forma de ganivet.

Cotze. m. En lloc de «colze».

Craïon. m. Gal·licisme. Llapidera.

Cuga. f. S'usa en compte de «cua».

Dall o *Tall*. m. Dallatge. || Conjunt de l'herba abans d'ésser dallada. *Hi ha un bon DALL de tréfol*. El provençal té les veus *dalh* i *dai*, i, el llemosí, *dal*.

Dès. Numeral. Dèu. S'usa en els números següents: *des-e-sèt*, *des-e-vuit* i *des-e-nou*, corresponents als del català comú «disset»,

«divuit» i «dinou». Amb això no fa el cerdà més que seguir el sistema de quasi totes ses germanes del Mig-dia de França, que diuen: *des-e-set* (disset); *des-e-vue*, provençal; *des-e-iue*, Rodan; *des-e-ioch*, Llenguadoc; *des-e-oueit*, gascó (divuit); *des-e-nòu* (dinou). Fòra d'aquests casos no s'usa per cap estil; de manera que quan el número va sol no es diu *dès*, com en provençal, sinó *dèu*, com en català corrent.

Desnuador. m. Nusos dels dits, cast. *nudillos*.

Desproposat, -da, adj. Que té poca solta o diu despropòsits.

Destemençat, -da, adj. S'aplica a la persona que no tem la repressió.

Diassa. f. Dia determinat a què un fa referencia. *L'altre DIASSA*.

Dinoll. m. Per «genoll» o «ginoll».

Ensurnar. a. Per «ensumar».

Entapiat, -da, adj. Es diu de la terra que queda forta i compacta per causa de la sequedat.

Entelabrat, -da, adj. Primparat, delicat.

Entemat, -da, adj. Tossut.

Entimonar-se. v. Beure massa. El llenguadocià té la veu *entimounà*. *As una mico entimounat*. (Has begut un xic massa.)

Entrapar-se. v. Travar-se de peus, entrebancar-se. El provençal té *entrapà*, mat. sentit.

-*erri*. Sufixe que es troba en les següents paraules: *fumerri*, *fumaterri* i *camperri*, donant idea de grandor.

Esbarricar. a. En compte de «esbarriar».

Esbocallat, -da, adj. S'aplica a la persona que té els cabells en desordre.

Escapulir-se. r. En lloc de «escabullir-se».

Espampillar. a. Dispersar, separar, apartar una cosa de l'altra. *ESPAMPILLAR llavors*, *ESPAMPILLAR els dits del peu*, o sigui separar-los.

Esparra. f. Barra que serveix per a tancar una porta, generalment de fusta, que es posa a l'entrar dels camps o prats. El francès antic tenia els mots *épar* o *éparre*, mat. sentit.

Esquebrallat, -da, adj. Partit, trencat, esquinçat, que té esquetxes.

Esquinnet. m. Xisclet: *Nenes, no fèu aquets ESQUINNETS!*

Estacar-se. v. *Aguçar-se*. ESTACAR-SE la carn a la padella.

Estassada. f. Rem de blat que el segador ajeu amb alguns cops de volant i que reuneix després per formar la garba.

Esvinçar-se. v. *Trencar-se*.

Estopenc, -ca. adj. Que té consistència estoposa, filandrosa, coriàcia. Es diu principalment dels menjars. *Peix ESTOPENC*. El provençal té *estoupous* i el llenguadocià *estoupounous*.

Fatxiga. f. Malifeta, burla que es fa a algú.

Ferejar. n. Tenir peresa. *Em FEREJA d'anar a treballar*. Amb aquest verb s'eviten els cerdans les redundàncies «tenir peresa», «saber greu de fer», etc.

Ficela. Gal·licisme. Cordill.

Folre. f. Forro (d'un vestit, etc.). El llenguadocià té la veu *foulre*, i el provençal *fourre*.

Forro, -ra. adj. Xorc, estèril. S'aplica principalment parlant del bestiar. El castellà antic tenia *forro*, -rra, i el modern té *horro*, -rra, mat. sentit.

Fumerri. f. Fumera, quantitat considerable de fum.

Fumaterri. f. Sinòn. de *fumerri*.

Gajal. m. Nom que es dona al finestral o obertura alta que tenen els porxes.

Gamadura. f. Malaltia que pateixen les cabres i les ovelles. *Goître* en francès, i, en castellà, *pàpera*, *vejiga* o *tumor del cuello*. La forma dels dialectes del Mig-dia de França que més s'assembla a la cerdana és l'empleada a Ruerga: *gamaduro*, o *bamadouiro*. Al Llenguadoc s'usa *gamon* i *galamon*.

Gamat, -da. adj. S'aplica a la cabra o ovella que té la gamadura. || En sentit figurat s'aplica també a persones.

Gansol. m. Corretja o guarniment de cuir que porta l'esclop. El provençal té les formes *gansolo* i *gransolo*. *Un escloupet e sa GANSOLO*.

Gansolar. a. Posar gansols als esclops.

Garber. m. Segador. S'usa més en plural.

Gespec. m. Herba menuda i espessa que cobreix la terra.

Gord, -da. adj. Dur, sec. *Pa GORD*, *carn GORDA*.

Granat, -da. adj. S'aplica a la llaurada en què es procura agafar molta terra a cada camí. *Llaurar GRANAT*.

Gripi. f. Menjadora per als animals que sol construir-se sota

els badius. L'alemany modern té la veu *Krippe*, que significa «menjadora per a animals».

Logar. m. S'usa en el mode adverbial. *En LOGAR de* per «en lloc de».

Llapí. Conill.

Llei. f. S'emplea en lloc de la paraula «mena» en frases com *una LLEI de blat, de fruita*, etc.

Llosarda. f. Llosa de pissarra de què es fan els llosats.

Llúdriga. f. Lludria. Castellà, *nutria*; francès, *loutre*; provençal, *luria*.

Magrantí, -na. adj. Magre, flac.

Manca. adv. Poc. *MANCA m'ho vas dir*, per «poc m'ho vas dir».

Mancos (*Al*). mod. adv. Almenys. *Al MANCOS hagués plogut*.

Masada. f. Paraula més usada que *mas* o *manso* per a indicar una finca de pagès.

Moll, -lla. adj. Tou, tendre.

Mullega. f. Remull. *Posar el bacallà a MULLEGA*.

Nadó. m. Cavallet de cria.

Nen, *nena*. s. S'usa davant del nom, cognom o motiu del fill de família o de persones solteres en general, encara que per rutina continua empleant-se davant dels de persones de més edat. *El NEN X. es casa amb la NENA Z*.

Non. partic. No. La negació *no* pren la nasal *n* davant de la paraula *pas*. *NON pas per ara*. Provençal, *nom pas*.

Orc, -ca. adj. i s. Persona enfadada i carregosa. El napolità té la paraula *huorco*, i el castellà antic la veu *huergo* o *huerco*.

Oratori. m. En la formació de garberes i palleres, replà o buit que es fa a la part superior, quan aquelles han de tenir molta alçada, des del qual el garbejador reb la palla i les garbes que l'han de coronar.

Padella. Paella. El provençal té *padello*.

Pa mort. Expr. fam. amb què es designa la persona gandula o inútil.

Panistre. adj. Sapastre.

Panós, -sa. adj. Pigat, tacat de la cara.

Pedra. f. Ou, ouet de niu. *Vai atrapar un niu amb dotze PEDRES*.

Petit. m. Mesura per a líquids, especialment llet, de cabuda aproximadament un petricó.

Pits. adj. comp. Pitjor. *Tant* PITS.

Pleta. f. Lloc on se recull el bestiar a les muntanyes després de pasturar.

Pollegó. m. Cadauna de les pues d'una forca.

Possarda. f. Noia de presència o de bust molt desenrotllat. El provençal té l'adj. i s. *poussarou*, -udo. *Neno la poussaroudo*. En el dialecte dels Alps es troba la veu *pouso*, que vol dir «mamella».

Primoter, -ra. adj. Que mira prim, meticulós.

Pruent. m. Pruitja, viu desig, gana (parlant de bestiar).

Pu. adv. Partícula de què es fa molt ús a Cerdanya i que significa «perxò», «no obstant», «a pesar». *Però PU no el vai poder convèncer*. || A la fi, finalment. *Estàvem pedrejats de la caminada, però PU vam arribar al cim de tot*. || També. *Vaja, ja ets un vailet ben feniant, tu PU*, o siga «tu també». El provençal té *puro* i *pu*, i l'italià *pure*.

Pupulina. f. Pollanc (arbre).

Qualque. pron. indef. Algún. Molt usat a Cerdanya. *QUALQUE dia hi a irem*.

Quartal, *cortal*, *quartil*, *cortil*. m. Quadra o edifici gran on s'establa el bestiar durant l'època de les neus.

Quec, -ca. adj. i s. Persona que tartamudeja o recalca les síl·labes de les paraules.

Queques! Expressió que significa «quantes». *¿T'han donat ametlles? Oh! QUEQUES!*

Remblatge. m. Sèquit, acompanyament o corrúa de persones que formen comitiva en enterraments, professons o actes semblants.

Rentar. a. Aplanar, passar ras un corró per damunt de la mesura de blat a fi que quedi llisa i no sobressurti gra.

Selló. m. Cada un dels feixos d'herba que porta la bestia de càrrega als cantons. || Cada un dels pilots d'herba que van a cada costat de la carreta i que en sobressurten bon tros.

Sarda. f. Sardina.

Sarvandejar. a. Espavilar, fer moure.

Sätzer. m. Per «salze».

Sedeny, -nya. adj. Fort, dur, resistent, ferreny. *Un home SEDENY*.

Si més no. mod. adv. Quan menys, almenys. *Llaurarem aquesta porca, SI MÉS NO*.

Sorge. m. Murri, dolent, astut (persona). *X. és un mal SORGE*. El francès té *vieux sorcier*, home dolent, de males manyes.

Sustot. mod. adv. Sobretot.

Tabé. adv. m. En lloc de «també».

Tana. f. Nom que reb el tabac d'Andorra, i especialment la *picadura* barata i de mala qualitat.

Tanada. f. Fumada de tana o tabac d'Andorra.

Tanarides. f. pl. Planta medicinal que fa una flor groga.

Tinorc, -ca. Tossut, banyot.

Tiró. m. Anec.

Traüll. m. Acte de traüllar i son efecte.

Traüllar. n. i a. Tenir tragi, dar-se combat, anar i venir, bellugar-se.

Trebeleta. f. S'usa en la frase *fer la TREBELETA*, o sigui fer tinitines, bambolear, per haver begut massa o per qualsevol altra causa.

Trebenc, -ca. adj. S'aplica a la persona aspra, enfadosa o de mal gènit.

Trebilló. m. Cada una de les protuberancies dels òssos de la cama.

Trebinella. f. Barrina de fuster.

Trepollar. a. Trepitjar, passar per damunt d'una cosa xafant-la o fent-la malver. *Aquels ramats arreu on passen ho TREPOLLEN tot*.

Trossada. f. augm. de «tros». *Hem llaurat una TROSSADA*.

Trossar. a. i r. Plegar, fer doblecs, arremangar-se. *TROSSAR-SE les faldilles*. El provençal té *troussa* i *estroussa*, el francès *trousser*, i el castellà *tronzar*.

Tupet. m. Barra, poca-vergonya. *Quin tupet!*

Ulls de serp. m. Planta medicinal.

Val! (Què). Expr. S'usa en lloc de «què hi fa!», «què importa!»

Vinyeta. f. S'usa en la frase *fer VINYETA* (berenada que es fa durant les hores de treball).

Voliaina. f. En compte de «papellona».

Xiques. f. pl. S'usa en l'expr. *unes XIQUES* en compte de la del català comú «una mica».

Fòssils de la Llengua

II

moll; pany; colgar; llas; llom; damnar; mòller; munyir

moll : pr. mól

L'adjectiu MOLLIS, en la seva significació originària de *tendre, suau, dòcil, tou, flexible*, etc., no existeix com a tal en el nostre dialecte, i podríem considerar-lo perdut, per ço que hi sabem, fins en tot el domini del català oriental, on *moll* ha passat a ésser un sinònim de *humil*. El substantiu *moll* (comp. *el moll dels ossos, la molla del pa*), si bé etimològicament pot tenir a fer amb el MOLLIS, no entra en el nostre cas. Aquell no podem considerar-lo com a fòssil de la mateixa manera que hi considerem l'adjectiu *moll*, vertader continuador del tipus llatí en l'expressió composta *boca-moll* (igual a *xerraire*), que apliquem a una persona que no pot o no sab guardar en secret alguna cosa que convindria : *No li diguis, perquè demà ja ho sabrà tot-hom : no ho sabs que és un boca-moll? Sempre seràs boca-moll : ja li has hagut de dir? Home, no sigueu tan boca-molls, en aquest món*, etc. El *boca-moll* ens acusa l'existència històrica i independent del *moll* amb el mateix sentit que té encara avui en el valencià (v. J. Martí : *Novísimo Diccionario General Valenciano-Castellano*. Valencia, 1891) i en el mallorquí (v. J. Amengual : *Diccionario Mallorquín-Castellano-Latín*. Palma, 1878). Aquesta existència del *moll* no degué pas ésser massa estèril quan perdura en un mot tant interessant com el que comentem i quan poseïm encara el verb *amollar*, sinònim d'*afluixar* (*Deixa-me'l per a mi, que li farem amollar [també afluixar] unes quantes pessetes*), que no és probablement altra cosa que una formació segons l'adjectiu.

Consignem a més la forma femenina *molla*, que coneixem en la frase feta : *sembla una figa molla* (i també *sembla una figa-flor*), que es diu d'una persona melindrosa, massa susceptible o que per poca cosa es queixa. Cal advertir aquí que, malgrat l'inconciència del poble, la probable supervivència de l'adjectiu llatí és deguda a una confusió d'idees reportable a una època en que el *moll*, *molla* no havia cristal·litzat encara en la significació, de tots coneguda que té avui.

pany : pr. *phau*

Ha d'ésser tan complicat en tots conceptes el problema lèxic que es relaciona amb *pany* (*el pany de l'escopeta*, *el pany de la porta*), que posem les següents ratlles solament a guisa de comentari, considerant el mot sota la seva significació de *tros*, *banda*. L'ètimon de *pany* sembla ésser PANNUS (v. Körting : *Lat.-Rom. Wörterbuch*, 6830 i 6838), almenys en quant al seu fons semàntic. En el sentit que acabem d'esmentar el coneixem vivent només en *el pany de la camisa* i *el pany de la paret*. Però la vitalitat del *pany* no és pas ben igual en els dos exemples, car *pany* no pot indeterminar-se tan fàcilment en el primer com en el segon. Si bé podem dir *un pany de camisa*, i amb això se'ns suggereix la idea d'una punta, d'un faldó de la mateixa, l'ús tendeix a determinar incondicionalment el substantiu que per aqueix fet acaba de perdre la intensitat com a tal. En canvi, aplicat a una paret, el *pany* conserva íntegra la seva força semàntica, tant acompanyat d'un article com de l'altre. En les frases : *Hi ha un pany de paret tot escrostonat de la mollença*; *En el compte del paleta no hi ha el pany de paret que vàrem fer arreboçar*, el *pany* no vol dir altra cosa que *tros*, *banda*. La restricció significativa de *pany* es fa més evident si comparem la possibilitat de pluralitzar els panys de la paret, cosa que no pot fer-se, tractant-se dels de la camisa, sense una certa repugnància del sentiment de la llengua. Seria ben interessant aclarir si mai el *pany* en català ha tingut la significació de roba en general, més o menys equivalent al castellà *paño*, i esbrinar el procés de sinèdoc al qual ha estat sotmesa la paraula.

colgar : pr. *kulgá*

El verb *colgar* significant «anar-se'n a dormir» no el sabem en català més que a Mallorca (v. Amengual : *Nuevo Diccionario*). En el nostre dialecte, i bastant generalitzat per la Catalunya oriental, usem el vulgar *Sant Culgat* (*sán kulgát*), que el creiem una reminiscència fosca i adulterada del COLLOCARE llatí, que tingué el seu reflexe popular en la nostra parla. Vegi's una frase : *Toquen les deù, nois! Me'n vaig cap a Sant Culgat, que demà és dia de tornar-hi!* De l'existència de *colgar* en el sentit de *amagar*, *cobrir de terra*, etcètera, no cal fer-ne esment especial, per ésser ja prou coneguda.

llas : pr. *lás*

La paraula *lás*, en la qual ens sembla descobrir un antic cas recte, i amb la probable significació de *llamp*, el trobem en *llas que (el) torri!* (*lás kə l tóri!*), expressió familiar que ha perdut avui tota la virulència que podria haver tingut en sos principis. Comparin-se aquests exemples, i altres semblants que podríem aduir, per fer-se càrrec del seu caràcter inofensiu : *A En Joan diu que li ha pervingut una deixa... — Llas que el torri! Només li faltava aquesta! — Ella rai, no patirà, no, llas que la torri! Ja estaria jo contenta de poder-ho dir així! — Llas que us torri, Josep! Després direu que no teniu xeripal! — Si...! Llas que us torri! Aviat ho teniu dit, les dònès! Cadascú a casa seva ja s'ho sab...!* El fet d'introduir o d'acompanyar constantment nostra frase interjectiva oracions que es refereixen a benestar, interessos, sorts obtingudes, etc., i el d'emplenar-se sempre en segona i tercera persona, ens fa creure més en el rest d'una imprecació furiosa infinidament afeblida. L'expressió descobreix en el seu fons un motiu innegable d'enveja. Tal vegada la perdua d'intensitat expressiva sigui deguda a la perdua de la consciència de la significació de *lás*. Aquest tipus arcàic de substantiu, al quedar incrustat a la frase feta, perdria a poc a poc el seu valor semàntic, del qual es feia solidari el *llamp* en tots els altres ordres de la llengua. Per altra part el *llás* no ofereix fonèticament cap dificultat insuperable. El cas recte de *llamp* que suposem, seria **llams*, la *m* del qual s'hauria perdut per dissimilació consonàntica:

la nasal hauria canviat la seva articulació bilabial per la dental que té la *s* (comp. la freqüent pronunciació vulgar de *têns* per *têms* TEMPUS), tornant **llans*, desapareixent després completament absorbida (comp. *phâns-phâs* pans).

llom : pr. *lôm*

El representant directe de LUMBUM ha desaparegut del nostre dialecte, on, com en barceloní, no és altre que una reintroducció moderna. El *llom*, en canvi, pot donar-se com a popular i seguint la seva tradició en els parlars de Valencia i de Mallorca. De la seva existència en altre temps, però, ens en dóna testimoni el verb *esllomar-se*, sinònim de fer-se mal, que s'aplica solament a les persones: *Ja ho pots fer, ja, que no t'esllomaràs, per això, no! — Aaga fort, enze! Sempre tens por d'esllomar-te!*, etc. Consignem, a títol de curiositat, la següent frase feta, que es diu en sò de burla a qui es queixa o es cansa fàcilment de la feina que se li encomana, per poca i lleugera que sigui: *Sembles la muller d'En Tendre, que pujant al llit es va esllomar!*

damnar : pr. *dëmná*

El verb *dëmná* s'usa sempre com a reflexiu (*dëmnár-se*) i expressa un estat d'inquietut excessiva o de frisança en què es troba una persona a la qual no se satisfà donant-li una cosa que desitja amb vehemència. Almenys no coneixem el verb en altres accepcions, verb que quan s'aplica va dirigit principalment a les criatures: *Mireu que es demna, aquest xicot! Té, aquí ho tens! Vés-te'n! — Espera't, que encara no és cuit... Ara es demnarà, aquesta criatura! Té, menja, i si et fa mal que te'n faci!* Com pot veure's per aquests dos exemples i altres semblants que podríem aduir, l'ús del *damnar* reflecteix sempre un estat violent d'esperit del qui parla. És molt possible que tinguem aquí una continuació del llatí DAMNARE, que, si en els casos coneguts del nostre dialecte no ens ofereix la forma popular **dênê* i **dêngrîê* (?), pot ésser degut a una reminiscència del mot savi *condemnar*. Val a dir, però, que la significació obvia del verb *condemnar* no concorda pas amb la de *damnar*, que té com a sinònims *tornar-se ximple*, *no poder aguantar més*, *fer un cop de cap*, etc.

Donat que acceptem el nostre *damnar* com a procedent de DAMNARE, fem observar el canvi fonètic en *é* de la vocal radical A, canvi que no es presenta pas isolat en la nostra llengua.

mòller : pr. *mōle*

El català *muller* continuà l'acusatiu MULIEREM. El cas recte d'aquest substantiu se'ns ofereix conservat en l'expressió *són com marit i molla*, o *són marit i molla ficats dintre d'una olla*. Aprofitem l'ocasió per a remarcar l'ús reduïdíssim que es fa de *muller* en el nostre parlar, que reproduceix el concepte pels equivalents *senyora*, *dòna*, *esposa*, tendint a conservar-se aquell sols per designar la parella : *són marit i muller*.

munyir : pr. *muŷi*

L'empleu vulgar del verb *munyir* en frases com la següent: *Me l'ha feta, però me la pagarà : ja el munyiré, jo!* (= *ja l'arreglaré, jo!*), no podria continuar el llatí PUNIRE? El canvi fonètic de P en m, a més de no oferir cap dificultat tractant-se de sons labials, podria explicar-se com un procés d'etimologia popular. Afanyem-nos a observar que la mateixa expressió l'hem sentida de boca de persones acomodades, les quals es valen, però, del *punyiré*. Aquesta variant, en tot cas, i malgrat la *p*, no és de prou força per deduir que sigui ella el reflexe immediat del tipus llatí, car ço que en *munyir* podria ésser considerat com una etimologia popular podria ser-ho també en *punyir*, encara que aquí el més probable és que es tracti d'un eufemisme. Deixem, no obstant, aquí oberta la qüestió de lèxic o d'homonímia que hagués pogut portar la col·lisió dels reflexes populars de PUNIRE i de PUNGERE.

P. BARNILS

Sobre'l mot Artiga

1. La nostra pagesia de muntanya té el costum de preparar la terra erma, per explotar-la, mitjançant l'*artiga*, *boïga* o *rompuda*.

Un pla o una escalada de feixes, enherbats de llarg temps, esdevenen *artiga* de la manera més primitiva i interessant : se talla el bosc, del qual se fan petits munts de llenya, cobrint-los de gleva a la primavera. Els *boïcs*, *artigues* o *formigons* són cremats a l'estiuada, i pel sembrar s'escampa la terra cuita i es llaura el camp.

Aqueixa terra noval així preparada és coneguda per *boïga* (Vallès, Pla de Bages, Segarra), *rompuda* (Llusanès, Plana de Vich), *artiga* (Pireneus), *rota*, *esvaït* (Balears). Aquest sistema de conreu està a punt de desaparèixer per ésser molt poca la terra disponible per a rompre i per la nova manera de conrear l'erm sense cremar-lo.

2. El provençal també coneix l'*artiga* amb el mateix significat que el català : llem. *artigo*, *artijo*, «terre défrichée, jardin» (Mistral : *Trésor*); però aquí també ha de tenir molt poca vida quan Mistral nota que és un mot *vieux*. El *Diccionario de la Lengua Castellana* (1726) ens diu de *artiga* o *artica* : «tierra nuevamente desmontada para cultivarla y sembrarla, y lo mismo que arrompido. Es voz usada en Aragón, aunque la que modernamente subsiste es *artiga*». El basc també té l'*artiga* amb el mateix significat.

3. L'àrea d'*artiga*, en el català, antigament era molt major. En un document de 978 la trobem prop de Montserrat : «et sic vadit per summitatem ipsius Serræ et pervenit super ipsum Monasterium et concendit ad *Artiga* de Levigildo : deinde descendit super ipsam Villam de Valleformosa, quae erat de Alezino. Deinde vadato Torrente concendit per ipsam *Articam* quam Samuel ibidem

de eremo traxit». (Balari : *Orig.*, pàg. 321; *Esp. Sagr.*, XXVIII, pàg. 255.) «Et tenet bajulus ipsius honoris *Artigas* in ipsa calm ad fevum pro comite [Barchinonensi].» (Ducange : *charta ann. 1150 ex cod. reg. 5132*, fol. 106 v.º). En un document de 1162 es fa referencia a les artigues d'Olòrdola (Balari : *ib.*, *Carl. de Sant Cugat*, 741).

Fins a Badalona mateix era conegut, en el segle XVIII, el mot *artiga* : «Per aumentar les terres de pa que son poques se treuen *artigues* al bosch y es bo fer-ne *artiga* perquè axí se neteja, però no se deu dar a traure a ningú perquè arrabassen massa les arrels y després no tornen a fer bon bosch.» (Montalegre de Badalona, 1718: *Diccionari Aguiló*.)

Artigas, nom de lloc i llinatge, és freqüent en català i provençal. (*Diccionari Aguiló*, *Trésor*.)

4. Existeix un nucli de derivats d'*artiga* amb anàleg significat : *artigar*, *artiguejar*, fer rompuda; *artigaire*, el que treu artiga; llem. *artigau*, *artigal*, terra posada en conreu; arag., *exartigar*, llaurar un camp per primera vegada.

Un segon significat d'*artiga*, derivat de l'anterior, és el de calma de muntanya o comellar : «en algunas partes significa campo inculto, en otras (Besalú &c.) meseta de una montaña.» (*Diccionari Aguiló*.) Aquest nou significat se comprèn molt bé si es té en compte que les muntanyes baixes i enherbades dels Pireneus acostumen a ésser rompudes¹. Comp. prov. *artigo*, «vallée plaine resserrée entre deux versants ou entre deux cours d'eaux.» (Boucoiran: *Dictionnaire analogique*, 1898.)

Un tercer significat, base dels dos anteriors, és el d'*artiga*, formigó, munt de llenya que es cobreix de gleva per cremar-lo: «se treuen *artigues* al bosch y es bo fer-ne *artiga* perquè axí se neteja». (*Diccionari Aguiló*.) En aquest significat és coneguda encara avui en els pobles pirenenics. Aquest significat no ens ha d'estranyar quan *boïc*, *buik*, ha donat naixença a la *boïga*.

5. *Artiga* sembla que és un mot peculiar del Mig-dia de França i Nord d'Espanya. Milà (*De los trovadores en España*,

1. El provençal antic sembla que conegué *artiga* en el primer i segon significat : «terre défrichée, tarte, monticule». (Raynouard : *Léxique roman*.)

pàg. II, nota 7) observa que «La lengua del sur se distinguió de la del norte, no sólo por su vocalización y sus formas, sino por algunas dicciones como *artiga* (noval, artiga) que parece no se

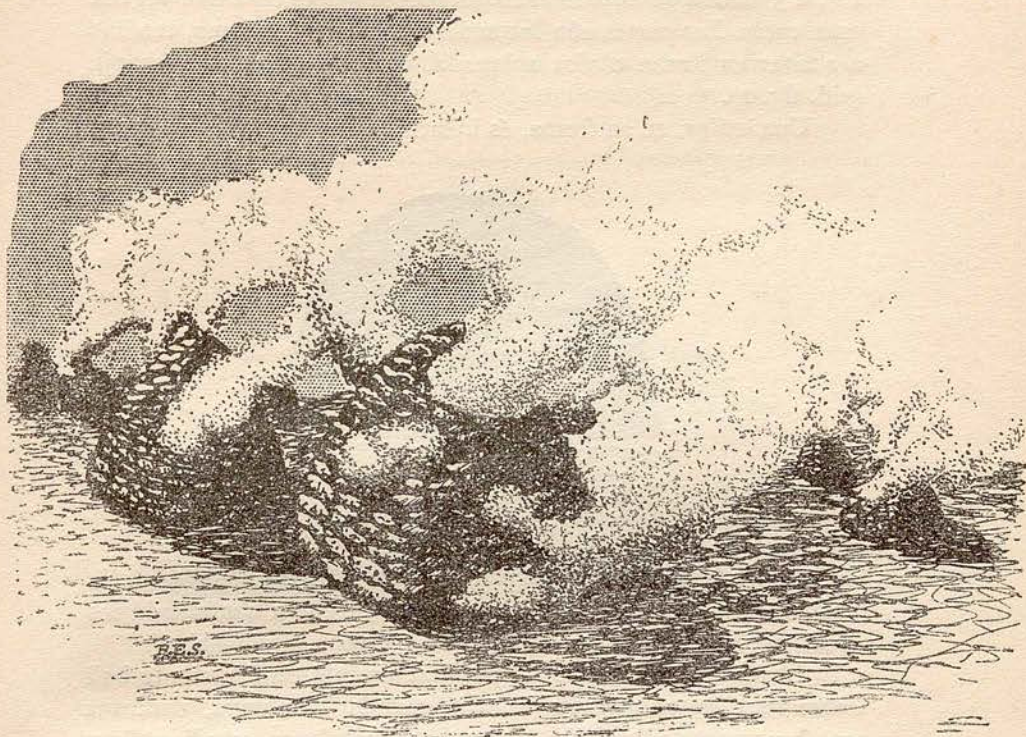

FIG. I

hallan en francés». Diez, al estudiar l'etimología d'aquesta paraula, suposa un ARTICA fonament del cat., prov. i cast. *artiga*. Meyer-Lübke (*Gramm. rom. Spr.*, I, § 21) tendeix a admetre que *artiga* s'ha de comptar entre els mots pre-romans d'Espanya. Schuchardt (*Zfrrph*, XXIII, pàg. 127; XXX, pàg. 558) vol que un *EXARTUM sigui la base del prov. *eissart*, franc. *essart*, arag. *exartigar*, cat. *artiga*. Ultimament, el mateix Meyer-Lübke (*Etym. Wörterbuch*, 3066) diu que el sufixe *ica* sembla indicar-nos que es tracta d'un mot d'origen cèltic.

6. Si estudiem la forma de l'*artiga*, pot ser hi trobarem qualche particularitat que podrà orientar-nos en la recerca del seu origen. Una *artiga* (formigó) presenta una base circular de 1 1/2 a 3 metres de diàmetre amb un portell que es tapa una vegada està encès. Les parets són formades per fileres de gleves, tendint a acabar en forma cònica aplanada, en forma de mitja taronja (vid. fig. 1).

Una *artiga*, en sa forma, és idèntica a les barraques de camp

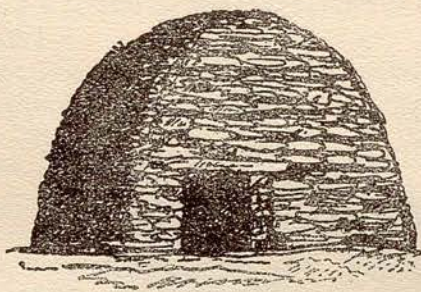

FIG. 2

o de vinya que hi ha escampades en els diferents indrets de la nostra terra (vid. fig. 2),¹ i que serveixen per a contenir-hi les eines, soplujar-s'hi, i, en algunes bandes, per a dormir-hi.

L'arquitecte J. Rubió ha publicat un interessantíssim treball sobre les *Construccions de pedra en sec*² de Catalunya, dedicant una bona part de l'estudi a les barraques catalanes, estudiant llurs principis de construcció i l'origen de la llur forma, que sembla ésser oriental. La forma predominant de la barraca, sigui de carboners o de vinya, és la circular amb volta cònica, variant en el diàmetre des de 3'30 a 8 metres (pàg. 58-59). Aquesta forma és la predominant en les construccions primitives de les Balears, sobretot en les de l'illa de Menorca. (Comp. la barraca de *Beniati* [fig. 3].) Sem-

1. Copia presa directament del dibuix d'una *cabana*, que el nostre actiu corresponsal de Cadaqués (Girona) inclou en el seu quadern de respostes al *Questionari IV*.

2. Asociación de Arquitectos : *Anuario MCMXIV*.

bla que l'*artiga* i la barraca ens representin una forma primitiva de l'habitació humana.

L'arqueologia dóna detalls molt interessants, els quals permeten formar-se una idea de ço que fou la casa primitiva.

Strabo (IV, pàg. 197) conta que els belgues, un dels tres pobles de la Gal·lia pre-romana, «tenen grans cases en forma de cúpula, fetes de pessets de fusta amb enteixinat i cobertes de canya».

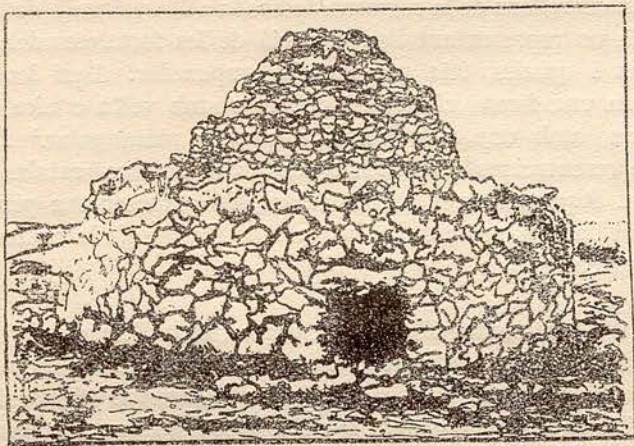

FIG. 3

A les terres meridionals es troben avui encara caràcters d'un sistema de cases mig barbres : aquest sistema aviat progressà sota l'influència de l'art oriental d'edificar en pedra. (Schrader: *Die Indogermanen*, pàg. 43-44.)

Les *urnes funeràries*, receptacles destinats a guardar les cendres humanes, eren construïdes a imitació de la casa on se vivia. Helbing¹ diu que les urnes llatines trobades en la necròpolis d'Alba Longa representen barraques de forma arrodonida, podent-nos imaginar llurs parets fetes de fang, ramatge o altra materia baladí.

Aquest mateix investigador ha comprovat que les més antigues cases destinades a viure-hi, conegudes a Italia, tenien la

1. *Die Italiker in der Poebene*, pàg. 50.

mateixa forma, basant-se en la forma arrodonida de l'antic temple de Vesta. A Italia, a la regió nomenada *Apulia petrosa*, hi ha tot un poble gran i ric, nomenat Alberobello, edificat pel sistema de voltes còniques a imitació de les barraques de pedra en sec.¹

També s'han descobert urnes funeraries en la regió de Melos, a Grecia, les quals representen barraques amb volta de forma cònica.²

En els relleus de la columna dedicada a Marc Aureli, de Roma, n'hi ha un representant l'expugnació de les fortaleses dels marcomans i quades, feta pel mateix emperador. Aquí les cases ostenten una forma cilíndrica, cobertes amb volta cònica, sense finestres, amb una sola porta, i aquesta rectangular.³ Aquestes representacions són idèntiques a la barraca catalana i a l'artiga. Aquestes dues construccions, de caràcter tan primitiu, sobretot l'artiga, sense dubte reflectaran el tipus de la nostra casa pre-romana.

7. El llat. conegué ATTEGIA, «casa», mot d'origen gèl·lic, segons totes les probabilitats : *Dirue Maurorum attegias, castella Brigantum* : Schol : *ut evertas casas Maurorum* (Juvenal, 14, 194.) *Deo Mercurio attegiam tegulitiam compositam Severinus Sattullinus c(ivis) T(ribocus) ex voto posuit.* (Corp. XIII, 6054.) En l'edat mitjana sembla que ATTEGIA era coneguda encara amb el mateix significat : *Pergente recto itinere per solarium et usque ad attegiam piscatorium* (*Bulla Papa Leonis IX apud Ughellum in Episc. Portuens.*); *attedias figunt in oppido* (Ethelverdus, lib. 4, *Hist. Angl.* cap. 3.)

Holder⁴ troba amb freqüència ATTEGIA com a nom de lloc: *Ad-teg-ia* O. j. *Athies* (arrond. Perone, cant. Ham. Somme). *In Veromandensem ducta Adteguas* (var. Ateguas, Adteguas) *in villa regia.* (*Vita Radagundis*, 1, 2, M G Mer II, pàg. 365, ss.) *In Adtegia* (var. Ateias, Atteia) *villa.* (*ib.*, 2, 13, pàg. 379, 1; 386, 16.) *Artegia* **Are-tegia* (arrond. Mantes, cant. Magny. *ib.*)

1. Rubió : *ib.*, pàg. 57.

2. Undset : *Zeitschrift für Ethnologie*, 1883, pàg. 214, nota.

3. Hehn : *Kulturpflanzen und Haustiere*, pàg. 140.

4. *Alt-celtischer Sprachschatz*.

L'*atlegia* sembla ésser un compost d'AD + TEGIA amb la traducció del prefixe cèltic ARE per AD. Walde (*Lat. Etym. Wörterbuch*) no vacil·la en donar com a cèltic *tegia*, i l'*ad* (*at*) com una traducció del cèltic *are*, equivalent al vell ari, *ar*, *ir*, picti *acy*, *ar*, bretó *ar* : tots ells tenen el significat de *prop*, *en*, la qual cosa sembla indicar el llur agermanament amb el grec $\pi\alpha\rho\acute{\alpha}$, gòtic *faur* i llat. *ad*. Comp. Holder *ib.* ARE.

La forma llatinitzada ATTEGIA és molt probable que sigui la que serví de base al reto-romà *tegia* f., «barraca de fer el formatge», per a distingir-la del *cuvier*, «passatge cobert pel bestiar» en aquelles altes valls alpines de l'Engadina; *teja* del baix engadí, *teda* de la Sobreselva i de l'ital. *teggia*, «barraca» (Palliopi), calabrès *uteya*, venec. veron. *teza*, bolonyès *tidza*, «munt d'herba»; friaulà *tèze*, *tieze*, «especie de barraca poc elevada per posar a cobert l'herba, llenya, eines, etc.» (Pirona). Igualment sembla procedent d'*atlegia* el *thilo*, *téilo*, «rusc d'abelles» que es troba en la Suïssa romanda (Bridel i Odin). Finalment, el basc encara avui guarda la paraula *tegia* en el significat de *choza*.

En canvi, segons la nostra manera de veure, la regió pirenenca i els vessants d'una i altra banda han conservat el mot sense la traducció del prefixe ARE, guardant així el nom de la casa primitiva en una representació tan rudimentaria com és l'*artiga*.

Fonèticament l'evolució d'*aretegia* > *artiga* és molt explicable. L'evolució de l'E + palat. a i és característica del català : així tindriem en el nom del poble d'*Arties* de l'Aràn l'evolució fonètica de l'ARETEGIAS. Ço que dificulta aquesta explicació purament fonètica és la g que trobem en *artiga*. En català s'introdueix amb molta freqüència la consonant velar fricativa allà on queda un hiatus per la caiguda d'una consonant intervocàlica : SATIONE > *saó* i *sagó*; RATIONE > *raó* i *ragó*; PROFUNDU > *proón* > *pregón* amb dissimilació. Així també podem suposar un *artia* > *artiga*. Una regressió semblant s'ha operat en el *thilo*, *téilo* de la Suïssa romanda. En bona part d'aquests dialectes suïssos la -L- va desaparèixer; però posteriorment s'ha operat una regressió, tornant-se a introduir,¹

1. L. Gauchat : *Régression linguistique, Festschrift, z. 14. Neuphilologentage in Zürich*, 1910, pàg. 335-360.

prenent-la altres mots que originàriament no la tenien, entre ells *thilo* i *téilo*.

Observació. — Compaginat el present article, ha vingut a nostres mans un interessant estudi sobre les mapalia (Edwin Müller-Graupa, *Philologus*, t. LXXIII, pàg. 302-317). La forma d'aquests edificis dels Númides del temps de Sal·lust és arrodonida-cònica. L'autor demostra, amb abundància de documents, que aquesta forma és predominant en la casa primitiva.

A. GRIERA

Notes toponímiques

BELLUM VIDERE, en català

Aquesta denominació llatina ha estat particularment fecunda en les llengües romàniques per a designar altures des de les quals es descobreix un bell i extens panorama. A més dels innombrables *Belvederes* italians, cal assenyalar la presència freqüentíssima d'aquesta denominació en la toponímia de les llengües d'oc. En els cartularis llatins de les abadïes del Mig-dia de França surt ben sovint aquesta designació topogràfica. Entre altres esmentem aquestes formes : *Ecclesiæ Beatæ Mariæ de Bellovidere* (Moris: *Cartul. de l'abbaye de Lérins*, II, 148, 149), *Ecclesia de Bellovidere* (Duffour : *Livre rouge du chapitre d'Auch*, 172, 333, 364, 369, 372), *Prioratus de Belveder* (Guérard : *Cartul. de S. Victor de Marseille, Dict. géographique*), *Belvider, in diocesi Ruthenensi* (id.: *ibid.*). D'altra banda, en la toponímia actual de les regions del Mig-dia de França s'ha conservat BELLUM VIDERE en variades formes : *Belveze* (Boissier de Sauvages : *Dict. languedocien-français*, 1785), *Belveze* i *Belver* (Boucoiran : *Dict. anal. et étymol. des Idiomes méridionaux*, 1898, nova edició), *Bèu-vesé*, *Bèl-bezé*, *Bèt-besé*, *Bèt-bedé* (Mistral : *Trésor*).

Vejam ara les formes en què BELLUM VIDERE apareix en la toponímia catalana. Són molts els llocs que porten a la nostra terra el nom de *Bellver*. A més del que hi ha a Mallorca, cal assenyalar, entre altres : *Bellver* prop d'Ossó (provincia de Lleida)¹ i altre *Bellver* prop de Puigcerdà.²

Es digne d'ésser esmentat que la primera d'aquestes dues poblacions surt amb la forma de *Belveder* en l'acta de consagració

1. *Geografia de Catalunya*, vol. *Lleida*, pàg. 425.

2. *Ibid.*, 501.

de l'església de Guissona (1099) i en la forma de *Belvecet* en la de l'església de Solsona (1163).¹

Aquesta forma, *bellver*, coincideix amb la més antiga forma popular i literaria de *VIDERE* en català. *Veer* és la forma que surt exclusivament en la *Crònica d'en Jaume I* i altres antics textos catalans. La forma *veure* és posterior i analògica, com la dels altres infinitius dels verbs llatins en -ÈRE de la segona conjugació llatina: *jaer, maner, mover, plaer, seer, valer, caler, doler*, i altres, foren convertits en *caldre, doldre, jaure, (ro)mandre, moure, plaure, seure, valdre*, conservant alguns, com els tres últims, una doble forma: l'arcaica i la moderna.

En català hi ha el fet curiós que *BELLUM VIDERE* > *bellveer* ha sofert la contaminació d'una altra paraula, que ha alterat la seva forma originària. La paraula que ha contaminat el nostre *bellveer* ha sigut *vall*, explicant-se el fet pel caràcter enclític adquirit per *bell* en el nexa *bell ver*, ço que ha donat a la *e* de *bell* el caràcter d'àtona, i, per consegüent, de *ɛ*. Així ha nascut la forma *vallvè* (*vallver*), freqüent en la toponímia i la onomàstica catalanes. La mateixa contaminació ens mostren les formes *Vallveralla* (Pella: *Historia del Ampurdán, Repertori*) i *Vallvenera*, potser sortit de *vallver* + *aria* amb dissimilació consonàntica provocada per alguna analogia (*Geografia de Catalunya*, vol. *Girona*, pàg. 58). Una altra forma que potser sigui una variant de *BELLUM VIDERE* amb contaminació de *VICINU* és *bell vehí*, on hi hauria hagut una dissimilació vocàlica entre les dues *e* del primitiu *veer* quan, abandonada aquesta forma per *veure*, havia ja perdut el sentit en la consciència popular. La serra de *Bellvehí* apareix ja traduïda per *BELLO VICINO* en un document de 1035 (Mas: *Notes històriques del Bisbat de Barcelona*, IV, 288). *Bellvehí* és també el nom d'un poblet del districte municipal de Torrefeta (província de Lleida). Els documents que es refereixen a aquest últim lloc confirmen plenament la nostra etimologia. En l'acta de consagració de l'església de Guissona (1099), ja esmentada, aquest poblet del terme de Torrefeta surt en la forma *Belveder*.²

Per a posar punt final a la nota present, m'arriscaré a for-

1. *Geografia de Catalunya*, vol. *Lleida*, 425.

2. *Ibid.*, 445, 446.

mular una hipòtesi. ¿No tindriem, en el nom de *Vallvidrera*, tant freqüent en la toponímia catalana, una forma desfigurada de *BELLUM VIDERE*? La forma *Vallvidrera* fóra en aquest cas la més antiga de totes les que hem vistes. La seva contaminació amb *vidre* hauria tingut lloc abans de la perdua de -D- intervocàlica i sorgiria de la forma arcaica *veder*, amb l'afegidura d'una desinència femenina per fer-la concordar amb la forma *vall*, filla de la confusió amb *bell*. (Comp. *vallveralla* i *vallvenera*, vistes abans). La gran antiguitat d'aquesta forma podria ésser demostrada amb els antiquíssims documents en què la presència de la forma llatina *VALLE-VITRARIA* revela l'existència en la llengua popular de la forma *Vallvidrera* (V. Mas : *Op. cit.*, documents de 1058, 1062, 1066, 1085, 1150, 1156, 1194, 1195, etc., vols. V i VI). A la situació del lloc de Vallvidrera en les muntanyes veïnes a Barcelona li és ben escaient la designació de *BELLUM VIDERE*, i fins podria sospitar-se si antigament aquest *Bellver*, amagat sota el nom actual de *Vallvidrera*, no era la designació de tota l'actual muntanya del Tibidabo, nom aquest que ha d'ésser modern, per no trobar-se en els documents antics. Repetim que no fem més que avançar una hipòtesi que necessita una més detinguda comprovació documental i una coneixença exacta de la situació topogràfica de les altres *Vallvidreres* de Catalunya. Afegirem, per últim, que en Balari (*Orígenes*, 112, 113) ja va declarar, suspecta la presència de *VITRUM* en el mot de *Vallvidrera*, i va donar una altra explicació etimològica de la paraula, que no podem admetre per mancada de tot fonament.¹

M. DE MONTOLIU

1. «No procede de *vitarius*... sino del nombre de la hierba parietaria o cañarroya llamada *vitriaria* en latín y conocida por *morella roquera*.» La presència, tan freqüent a Catalunya, del nom *Vallvidrera*, no s'explicaria amb un mot llatí raríssim que no ha deixat rastre en cap de les altres llengües romàniques. Creiem, d'altra banda, que *VITRUM* ha donat origen a noms de lloc de Catalunya : tenim *Vidreves*, a la prov. de Girona, i ja en antics documents figura la forma llatina *VITRIERA* : *In ipsa serra de bega supra vitriera et in ipso riuo*, etc. (*Marca Hispánica*, ap. 103). Si en *Vallvidrera* no veiem la presència de *VITRUM* és solament per les consideracions que precedeixen.

Els noms dels vents en català

El vent, al qual ningú ha vist ni coneix, té una munió de denominacions en la nostra llengua, segons la intensitat o direcció que porta. Es que representa un paper importantíssim en la vida quotidiana del poble, i per a ell el vent és d'una transcendència vital. Els pescadors del litoral saben que el bon vent és auguri de sort en la feixuga jornada de treball. En les altes muntanyes, on se congríen els temporals, els pastors i els que passen ports fugen del mal vent com del més terrible flagell. La pagesia desitja el bon vent després de les plogudes i també per a ventar el blat; alguna encontrada fins va a demanar la tramontana en devot romiatge per a ésser deslliurada de les malures del bestiar i de les anyades.

La desconeixença de ço que sigui el vent no priva de donar-li noms, certament ben diferents segons la vida i disposició topogràfica de cada regió, factors aptes per a la formació de noves denominacions. Així pot explicar-se que els vents cabdals, ja coneguts amb noms especials en l'època de la dominació romana, hagin conservat llur primera denominació solament en algunes petites localitats : comp. *φοῦν*, *áustre*.

Cada regió homogenia presenta el mateix vocabulari. Totes les poblacions marítimes de la nostra parla tenen els mateixos noms del vents, com els tenen també els pobles pirenenics. El *εὐλόκ* i *γρῆκ* bufen vora la mar, el *τόρπ* domina en les muntanyes.

La gran diversitat que trobem en el domini català, des de la zona alpina fins a la planta tropical, des de la vida de mar fins a la primitiva muntanyenca, fa que el nostre lèxic, fonamentat en una intensa cultura mig-eval, estigui entreteixit d'una riquíssima diversitat de significats i matisos que l'estudi dialectal reintegrarà al corpus de la llengua per a refer la seva unitat.

Per a donar una mostra dels materials recollits en les *Oficines del Diccionari general de la Llengua catalana*, havem extret les respostes donades pels nostres col·laboradors al *Qüestionari III*, en el qual se demanaren *els noms dels vents*. Els materials que extractem resumits demostren la riquesa lexical, escampada en tots els indrets de la nostra terra, i ensems la intel·ligent i encertada col·laboració dels nostres corresponents, el nom dels quals no reproduïm d'un a un per ésser ja consignats en les llistes de nostre BUTLLETÍ.

Les definicions i explicacions són les mateixes que ens han estat donades. Sols el que coneix la cosa pot definir-la i explicar-la, i (aquí val la pena de testimoniar-ho) un gran nombre de col·laboradors han superat les nostres esperances amb les llurs explicacions, que seràn les que formaràn el cos del *Diccionari*. Amb aquest petit resum els nostres lectors podràn fer-se càrrec de la importància d'aquest sistema de replega, i els col·laboradors veuràn la necessitat de posar el significat i algú refrany o frase feta en totes les paraules, fins en aquelles que semblen més insignificants.

Remetem el lector al mapa que acompanya aquest article, per major orientació.

A

africà : vent conegut amb el nom de *vent de la collà d'Useres*. Es un vent que tira del mig-dia (Atzaneta). En aquest vent segurament encara hi hem de regonèixer un derivat dels vuit vents del qual Vitruvi parla en l'obra *De Architectura* (I, 6), l'*africus* : «*inter austrum et favonium ab occidente hiberno africanus*».

aguil : vid. *apedregador* (Castelló).

aire (*àirè*) : a) terme general en totes les regions de la llengua per a expressar que el vent no és molt intens, sigui fret sigui calent; b) terme general per a expressar el moviment de l'aire. (El *vent* és desconegut a Fraga, Vilarreal, Calaceit.)—Exemples: a) *no fa ni un flè d'aire* (S. F. de Guíxols), m'ha pillat un *aire* (Igualada), *parà l'aire* (Borges), no tindre ú més que l'*aire* que li pega en la cara (Bocairent); b) *aire* o *no aire* la força en l'aire, vol dir que els pagesos descuidats, esperant un aire més enèrgic, solen deixar de ventar alguna tarda (Calaceit).

- aire d'Artana* : vent que tira de la part de la vila d'Artana (Vilarreal).
- aire del barranc de la Fós* : vent procedent de la Provença, del famós *Barranc* (Bocairent).
- aire del Sant Cristo* : aire del nord (Bocairent).
- aire de baix* : a) la marinada (Fraga); b) el vent de llevant (Valencia, Bocairent); c) el vent de ponent (Vilarreal).
- aire de dalt* : a) el vent de ponent (Valencia, Bocairent); b) el vent de llevant (Vilarreal).
- aire de la fam* : el vent que migra les plantes i esguerra les collites: vid. *vent d'Escornalbou* (Selva del Camp).
- aire de garbí* : el llebeig (Valencia).
- aire de llebeig* : el vent que ve del sud-oest (Valencia, Bocairent).
- aire de llevant* : l'aire que ve de llevant (Valencia, Vilarreal).
- aire de mestral* : el vent que bufa entre ponent i tramontana : vid. *mestral* (Valencia).
- aire del mig-dia* : el vent que ve del sud : vid. *mig-dia* (Atzaneta).
- aire de neu* : el vent que ve de la banda on hi ha neu (Vilarreal).
- aire de Pallàs* : l'aire d'orient; fa ploure : vid. *pallàs* (Fonz).
- aire de Penyagolosa* : nom del vent que ve d'aquest lloc (Vilarreal).
- aire de ponent* : el vent que tira de l'oest : vid. *ponent* (Valencia, Vilarreal).
- aire de Provença* : el vent que bufa de la part sud-oest, el qual regularment porta aigua (Valencia).
- aire de la serra* : el vent que baixa de la serra de la part nord de Balaguer (Balaguer).
- aire del sol* : el vent de mig-dia : vid. *mig-dia* (Fonz).
- aire de tramontana* : vid. *tramontana* (Vilarreal).
- aire norte* : un vent fret d'hivern, el qual perjudica la salut pública (Cullera).
- airera* : molt aire (Fonz).
- aires marçals* : els vents del mes de març : són els més impetuosos i forts (Cullera).
- airina* : el vent suau i apacible en l'estiu (Andorra).
- aixaloc* : vid. *xaloc* (Bocairent).
- alcoià* : nom amb el qual és també conegut el *cerç* o *vent del nord* (Xixona). Aquest vent sempre ve de la part d'Alcoi.
- alicantí* : el vent que ve de la part d'Alacant (Xixona).

amburgà: a) el vent que devegades no arriba a terra i neix en el coll de damunt la cala d'Atmetlla : tira a l'hivern i primavera (Tarragona); b) *amburgaę* la tramontana en bon temps (Vinaroç).

No sabem si aquest nom l'han portat els mariners per tenir alguna semblança amb algún vent de la mar del nord, que vingués de la part d'Hamburg.

ampostí : vent que ve d'Amposta (Rossell).

apedregador : vent del nord-est : vid. *aguil* (Morella).

aragó : vent del nord-oest : vid. *vent d'Aragó* (Artesa, Oliana).

aragonès (*ęregonés*) : el vent del nord-est : el vent *aragonès* no plou ni aclareix, quan s'hi posa s'hi coneix (Centelles).

arbonès (*ęrbunés*) : vent que tira de la banda nord-nord-est, del cantó de Narbona. Comença a primers de març i continua fins als últims de maig (Plana de Vich, Llussanès, La Garriga).

austral : vent del sud-oest, també conegut amb el nom de *matacabres* (Pego).

En l'*austral* encara hi podem regonèixer un derivat del llat. AUSTER, vent del sud, un dels quatre vents que distingiren primerament els romans.

B

baborell : forat o obertura per on passa l'aire acanalat i fret (Sort).
baf : l'alè o aire que surt de la boca. Es d'ús general en totes les regions de la llengua.

barlovent : és la part d'on ve el vent quan una barca navega de *boirina* o sigui vent nèt en proa (Llucmajor, Vinaroç).

barruflet de vent : vent que, caragolant la pols, la puja a una certa altura (Espluga de Francolí).

bergadà : a) vent del nord-oest que ens ve de la banda de Berga (Llussanès, Plana de Vich); b) vent del nord-est (Oliana, Guissona, Agramunt).

bergadana (*ębergedáne*) : el vent que ve de la part de Berga : aquí s'ha de sobreentendre *la tramontana* (Puigcerdà).

Es un fet interessant que, diferents vents procedents d'un mateix nucli de muntanyes, anc que tinguin direccions oposades, porten el mateix nom.

blaneig : a) l'aire o vent que fa fondre la neu (Seu d'Urgell);
b) estat general de l'atmósfera (Andorra).

blanor : vid. *bonança* (Montblanc).

bonança : a) temperatura mitigada, amb tendència a núvols i pluja (Olost, Montblanc); b) la temperatura regnant quan la neu se fon (Plana de Vich); c) el vent que fa fondre la neu (Seu d'Urgell).

borrasca : estat revolt de l'atmósfera quan va acompanyat de vent fort (La Garriga).

borrufa : el vent que circula quan cau una poca de neu (Seu d'Urgell, Andorra).

borrufa de port : vent molt fret (Sort).

botarell : vid. *bujarell* (Trempe, Guissona).

brianxa : un ventet fi i fresc (Sort, Trempe).

brisa : a) ventet fi suau i agradable : s'entén que hi ha calma en l'atmósfera, no fa fret ni calor : tira sobretot a l'estiu; b) vent de la costa (Eivissa).

briscanya : ventet fret i fi que es nota d'una manera especial a l'eixir d'un lloc calent. Sembla que aquest mot està circumscrit al camp de Tarragona.

brisquet (*briskèt*) : aire molt fret que talla la cara (Balaguer).

broixina : oreig, aire fresc (Fonz).

brujada : nom donat a les bromellades que a l'hivern se formen al cap de les muntanyes al baixar ràpidament convertides en aigua o pedra (Trempe).

bruixeria : vent segons sa força (Migjorn gran).

bujamet : bufet, bufarut (S. F. de Guíxols).

bujarell : el petit corrent d'aire que passa per les portes, finestres, o vidrieres que no tanquen bé (Trempe).

bujarull : a) canal de vent; b) quan el vent fa trotiols i caragola les palles. Exemples : no et posis al *bujarull* del vent (S. C. de Queralt).

bujarut : a) vent que arremolina la pols i la fullaca (Vich, Brull, Vallès, Empordà); b) vent amb molta força, i en totes direccions, que arrabaça els arbres i produeix efectes terribles (Llusanès, Pireneus, Girona). Sembla que aquesta denominació queda reduïda al català oriental : vid. *cicló* i *fibló*.

bufet : bufada d'un vent qualsevol : potser no indica tanta força com el *bufarut* (S. F. de Guíxols).

buida-sacs : vent calent d'entre l'est i el sud, que rosteix el blat i espatlla la collita (Tarragona, Valls, Espluga, S. C. de Queralt, Rossell).

butorn : *butorn*, *boltorn* (Andorra, Sort, Fraga); *boéorno* (Rossell, Olcau, Onda, Fonç) : a) garbinada, vent de ponent (Fraga, Rossell); b) vent calent que sempre fa fondre la neu (Olost, Sort, Andorra, Onda, Olcau); c) temps temperat, núvol, i no fa mica de fret (Terrassa, Pobla de Lillet); d) vent de llevant (Fonç).

En el *butorn* tenim un reste del llat. *VOLTURNUS*, vent de ponent tirant a mig-dia, amb variació de significat. El vent de ponent sol ser el que fa fondre la neu d'una manera especial : per això no és estrany el significat de bonança prop del significat primer, que surt a Fraga i Rossell.

C

canareu : vent que ve de Canar (Rossell).

caragol (*kręgól*) : ràfega de vent, formant caragol, que arrenca els arbres (Montblanc).

casellenc : el vent que ve de la part de Casella tirant a mig-dia (Alcira).

celistre (*sełistre*) : aire fret acanalat i desagradable que es cola per les portes mal tancades dels portals i finestres : sol causar costipats (Llucmajor).

cerç (*seřs*) : vent que tira de la part nord-oest : és molt fret. Aquest vent és conegut en la regió del català occidental, part baixa del Segre i Cinca (Aitona, Fraga) i en tot el regne de València.

Sembla que el *cerç* solament és conegut en la nostra península i que substituí el *caurus* dels romans : «*inter favonium et septentrionem caurus*». (Vitruvius, *ib.*) Einhardt, en la *Vita* de Carlemany (cap. 29), al parlar dels diferents vents cita el *Circium Norduestroni*.

cerçada : quan fa un vent tant fort que arrabaça els arbres (Fraga, Calaceit).

cercinyol : cerç molt suau (Aitona).

cicló (*sikló, éikló*) (Vinaroç) : vent impetuós que arrabaça els arbres i se'n duu les teules de les teulades : vid. *bufarut*. Es conegut en la regió occidental del català i en tot el regne de Valencia.

E

embat : nom que es dona a l'aire (Felanitx).

entravessat : aires intermitjos sense nom especial (Bocairent).

equinoxi (*kinçsi*) : nom per a expressar qualsevol vent en la seva major impetuositat (Cadaqués).

espunyola (*espunçle*) : vent del nord-nord-est propi d'aquesta comarca (Alt Urgell), puix moltes vegades ni hi arriba, quedant-se estacionat en el corrent del Segre entre Oliana i Organyà. Altres vegades s'estén més, però mai és gaire fort ni s'acostuma a manifestar més que els matins. Se forma a unes tres hores sobre el canal del Segre, en un estret de muntanyes. Es senyal de fret a l'hivern i de molta calor a l'estiu (Oliana.)

F

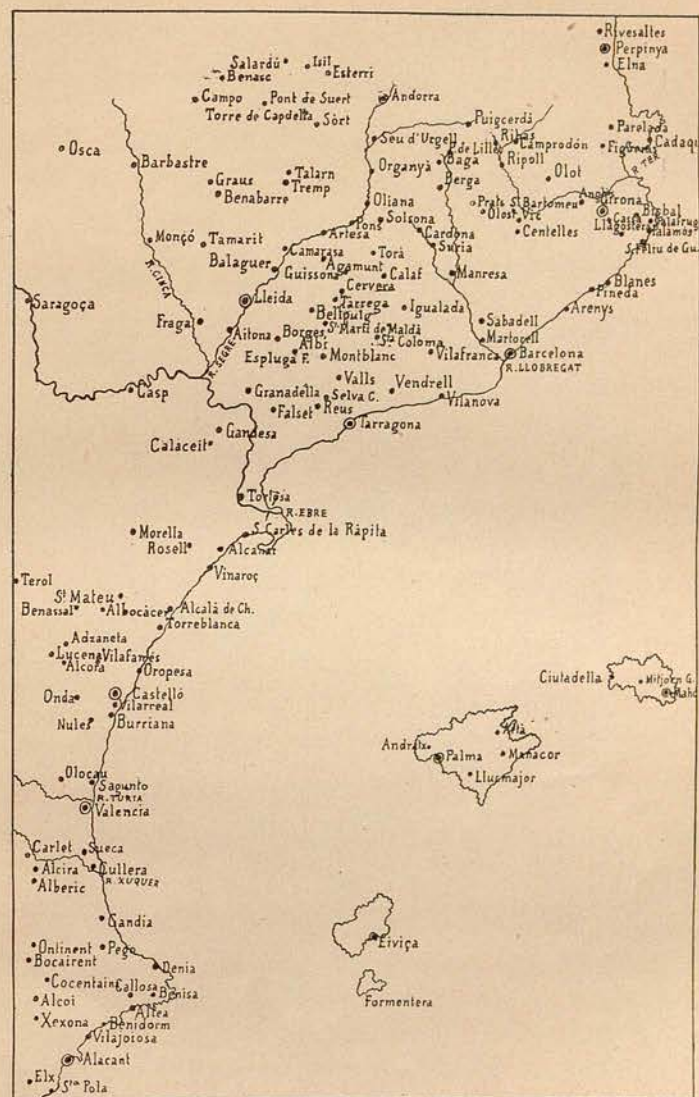
fibló : mànega de vent que arrenca tot quant troba, arrabaça arbres, traboca xameneies, etc. Es el mateix vent que el *cicló* de la regió occidental i regne de Valencia. Solament és conegut a les Balears.

fogony (*fogón*) : vent calent que fon la neu (Sort, Andorra). En aquests dos punts trobem encara el FAVONIUS, vent de l'oest, ja conegut dels romans, derivat de FAVERE. El cast. *fagueño* i el *föhn* dels Alps conserven també el mateix significat.

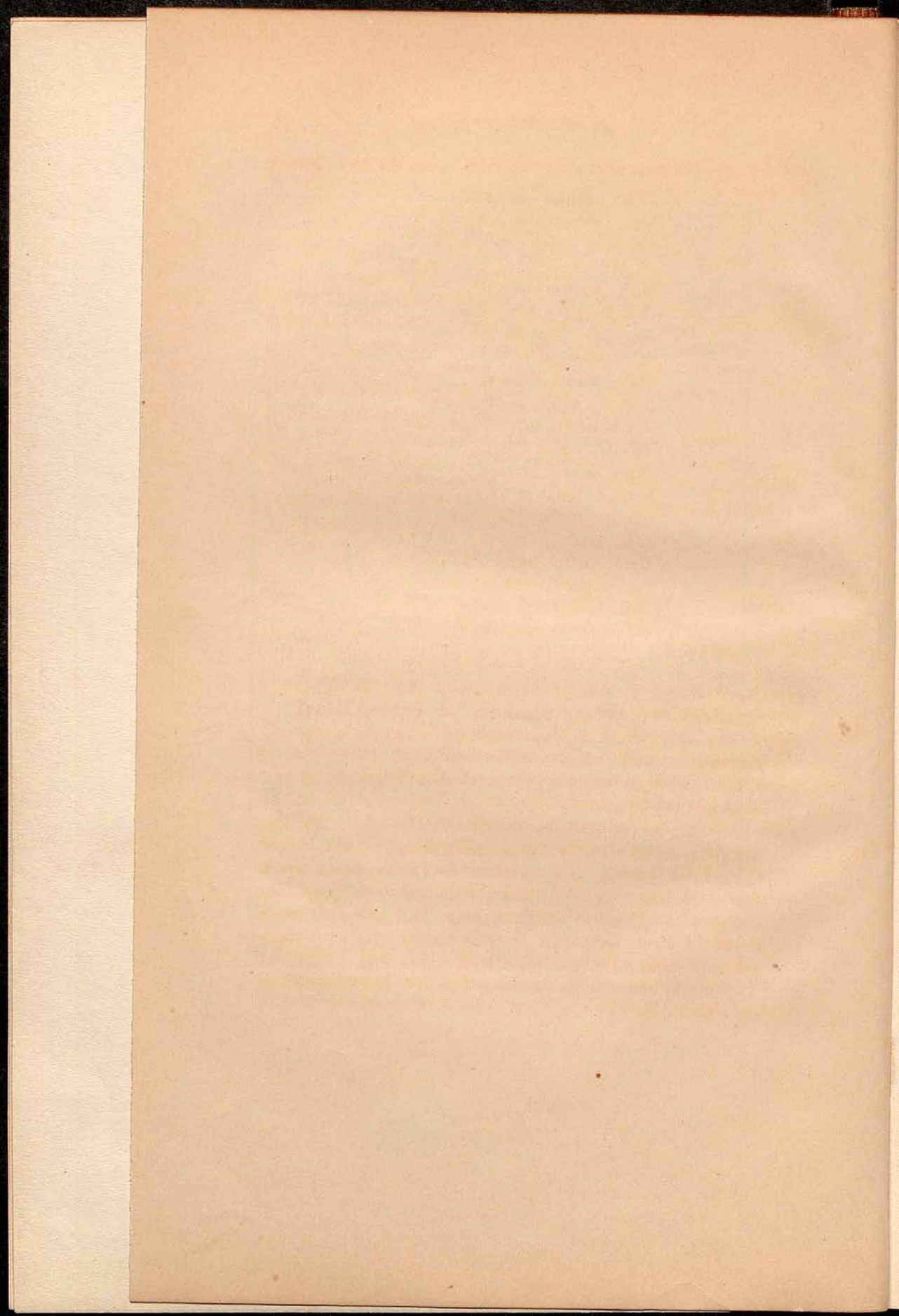
follet : a) el vent que arrenca els arbres (Pobla de Lillet, Andorra, Organyà, Sort); b) les ratxades de vent que arremolinen la pols en l'aire (Trempt).

furacà : vent impetuós que arrabaça tot quant troba. Sembla que és lo mateix que el *cicló* (Vinaroç). En les altres poblacions del regne de Valencia compareix amb la forma *urakà*.

furanell (*furçnell*) : vent que ve de fóra o sigui de la mar (S. F. de Guixols, Palamós).

P. Barnils fec.

De Palamós tenim aquesta bella cançó del *vent furanell*:

«Vina, ventet *furanell*:
 bufa i espenye'm la barca,
 que s'ha quedat pel camí
 gronxa que gronxa encalmada.
 Bufa, ventet *furanell*:
 rissa les ones manyagues
 fins que el ruixim salabrós
 m'escupinyegi la cara.
 Bufa, ventet *furanell*:
 infla les veles que branden,
 i la barqueta al moment
 voleiarà sobre l'aigua.
 Bufa, ventet *furanell*:
 porta'm aviat cap a casa,
 que ma muller i mos fills
 prou que m'hi esperen amb ansia.
 Bufa, ventet *furanell*:
 l'enyorament s'encomana:
 vull abraçar ma muller,
 petonejar la mainada.»

G

gabaig (*gəbáiç*) : vent que porta la direcció de França (Falset).

galeró : és el fort corrent d'aire acanalat que passa per una escala, corredor, passadiç, xameneia (Guissona).

gambosins : a) xiuladiça que fa el vent de dalt (Tortosa); b) vent molt fort (Vinaroç).

garbí (*gerbí*) : a) vent del sud-oest (Costa de Llevant, Vallès, Tarragona); b) els aires compresos entre el sud i l'oest (Altea); c) vent del sud-est; d) els mariners de Vinaroç donen aquest nom a qualsevol vent del segon quadrant amb tal que estigui comprès entre el sud i l'est. Exemples : a) *el gerbí çlèsèt sembà durmí* (S. F. de Guíxols); b) *garbí* l'aigua està aquí (Calaceit); c) *garbí* a l'hivern boca d'infern (Vinaroç).

Aquest nom sembla desconegut en tota la regió pirenenca, Urgell i Balears.

garbinada (*gerbinádê*) : a) vent de garbí : se nomena així segurament perquè hi bufa molt fort (Gandesa); b) vent que ve de la part de mar del sud-est (Granadella, Aitona, Montblanc, Falset); c) dia de molt vent de garbí : tant que esvalota el mar entre nou i dotze del matí i a la vesprada. Domina especialment de febrer a últims d'agost (Vinaroç).

gisca : aire molt fret (Sort, Vall d'Aràn).

granereta del món : nom que es dóna al vent *mestral*, per a significar que agrana tot quant troba, sobretot els núvols (Llucmajor).

grec: a) vent que ve del nord-est (Migjorn gran, Sabadell); b) indica el punt d'on ve el vent (Felanitx).

gregal (*grêkâl*) (València), *gregâl* (Pineda, Ràpita, Vinaroç), *gergal* (Costa de Llevant, Tarragona, Balears, Altea) : vent que ve del nord-est. Aquest vent del cantó de Grecia, com el mateix nom indica, sembla que tant solament és conegut en les regions pròximes a la mar:

«Llevant, xaloc i migjorn,
llebeig, ponent i mestral,
tramontana i *guergal*,
vet-aquí els vuit vents del món.»

(Llucmajor.)

Gregal la mou, llevant la plou (Vinaroç); en *gergal* ni peix ni pardal (*ib.*), refrany que diu que aqueix vent no és favorable ni a la caça ni a la pesca.

gergal i llevant : vent de l'est-nord-est (Cadaqués, Migjorn gran).

gergalada : els vents del nord-est (Cadaqués).

gris (València), *grizu* (Catalunya) : aire fi i gelat no molt fort, però molt molest. Sembla que és desconegut a les Balears.

griset grisè : aire un poc gelat molt finet (Pego).

griseta griseta : aire suau (Fonz).

J

joàn de Narbona (*dôn juán ḍe n̄rbõn̄e*) : nom popular que es dóna a la tramontana (Cadaqués).

joanillo de Prades : el primer vent serè fret de la tardor. Ve de la

banda de les muntanyes de Prades. Sol començar a bufar a darrers d'octubre o primers de novembre (Montblanc).

LL

llargada : vent fort del sud i sud-oest (Cadaqués).

llargu : vent que fa portar totes les veles. Es caracteritzat perquè no és de popa ni de proa. Exemple : anar amb bon *llargu* (Cadaqués).

llebeig (*lɛbɛɛ*) : *a*) vent que tira del sud-oest, conegut en tot el litoral des de Salces a Alacant i a les Balears; *b*) la marinada (Igualada, Selva del Camp, Veciana, S. V. dels Horts). Exemples : *llebeig* no té abric, home pobre no té amic (Pineda).

«Llevant, grec i tramontana,
mestral, ponent i *llebeig*,
en es migjorn aigo veig,
veinat d'es xaloc Joana.»

(Llucmajor.)

llebeig aigo veig (Migjorn gran); *llebeig* per a sopar, aigua per esmorzar (Sueca).

llebeig i ponent : vent de l'oest, sud i oest (Cadaqués, Migjorn gran).

llebetjada (*lɛbɛɛɔɔɔ*) : vents forts del sud i sud-oest (Cadaqués, Migjorn gran).

llebetjol (*lɛbɛɛɔɔl*) : dim. de *llebeig* (Andratx).

llevant : lo *llevant* porta l'aigua davant (Tortosa); es *llevant* no és xorc, indica que sol portar pluja (Migjorn gran); el *llebeig* la mou i el *llevant* la plou (Bocairent).

De tota l'aforística sembla poder-se deduir que el *llevant* és el vent més favorable a la pluja.

llevant bord : vent d'entremig de xaloc i *llevant* (Falset).

llevant de Boluriu : vent del nord-est (Organyà).

llevant de dalt : vent del nord-est (Organyà).

llevant de Figols o de Ter : vent del sud-est (Organyà).

llevant : vent que ve de l'est. Es conegut en totes les regions de la llengua. Exemples : El ponent la mou i el *llevant* la plou (La Garriga); *llevant* marinada fon la neu de l'aubaga (Montblanc).

llevant de Roses : vent del nord-est (Girona).

llevant de Sant Feliu : vent que tira de la banda de S. F. de Guíxols (Girona).

llevant i xaloc : vent de l'est-sud-est (Cadaqués).

llevantada : pluja forta i de durada portada pel vent de llevant (Calaceit).

llevantol : vent que ve del nord-est; aixeca la mar arramblant la platja i emportant-se'n els canyers de la vora (Cullera).

lleugera : nom que també es dona a la tramontana (Olost).

llima : airet fi de l'hivern que fa una sensació dolorosa a la pell com si la llimessin : quina *llima* que fa! (La Garriga).

M

mala alrada : un mal aire. Es un terme que ja no s'usa : sols l'he vist escrit per un poeta d'aquesta terra i l'he sentit pronunciar a una sola dona (Tremp).

mancada : quan el vent s'extingeix paulatinament sens cap influència estranya (Cadaqués).

mancofi : el vent que ve de Mancofo, o sigui del sud-est (Onda).

mànega : vent especial (Cullera).

manguera : cast. *manga* (Eivissa).

marejol : mareta que no és molt forta (Altea).

mari : el vent que fa aixecar la neu de la muntanya. Ve del sud-est (Castelló).

marinada : a) vent de la banda de la mar, generalment del sud i sud-est (Gironí, Vallès, Plana de Vich, Llussanès, Segarra, Urgell); b) vent de llevant (Puigcerdà), per venir de la collada de la Perxa.

Aquest vent és desconegut en tota la costa, Balears i regne de València; precisament en totes les regions pròximes a la mar.

marinada alta : a) vent del nord-est (Agramunt, Artesa); b) vent del sud-est (Guissona).

marinada baixa : vent del sud (Cervera).

marinot : vent del sud-est (Guissona).

mata-cabres : vent del sud-oest. Vid. *austral* (Pego).

mata-faves : nom de la tramontana, perquè és l'enemic dels favars més de témer (Migjorn gran).

mata-món : vent del nord-oest (Pego).

mata-vells i gorrions-flacs : vent valencià o de mig-dia que és molt poc sà i carrega el cap (Albaida).

mestral (*męstrál*) (litoral català, Balears, Vinaroç, Bocairent), *maestral* (Altea, Pego), *mistral* (Montblanc) : a) vent que tira del nord-oest, conegut en tots els pobles de vora mar; b) nom del vent serè fluix (Montblanc, Falset). Exemples:

«Si jo pogués tancaria
amb cent panys es vent *mestral*:
així pentura plouria
molta d'aigo de canal.»

(Andratx.)

«*Mestral* entra per sa porta i surt p'es funeral.
Vent *mestral* a posta de sol ha acabat es jornal.»

(Migjorn gran.)

mestralada : fort vent de mestral (Migjorn gran).

mestre (*męstrę*) : vid. *mestral*.

mestre i tramontana : vent que tira d'entre tramontana i mestral (Eivissa) : *mestre i tramontana* en s'hivern treuen es diables de s'infern.

mig-dia : vent del sud. Es calent i no dura més de dotze hores.

Vid. *mig-jorn*. (Vallès, Llusanès, Oliana, Morella, Albaida, Alcira, Sueca, Bocairent.)

mig-jorn : vent del sud, sud-oest. Solament és conegut al litoral, Balears i Valencia. Per atzar el trobem al Brull i Olot.

mig-jornell : a) diminutiu de *mig-jorn* (Andratx); b) cel clar i la mar en calma (Vinaroç).

mig-jorn llebeig : vent del sud-sud-oest (Cadaqués, Migjorn gran).

mig-jorn xaloc : vent que porta la direcció del sud-sud-est (Cadaqués, Migjorn gran).

morella : vent molt fret que ve del sud, de les muntanyes nevades de Morella. A l'hivern bufa de mig matí fins a la vesprada. Aquest vent és conegut al nord de Castelló, Urgell alt i baix i Llitera. Exemple : *morella* no et fiïs d'ella.

morellà : vent de la part de Morella que sol portar aigua (Gandesa, Lluçena del Cid, Calaceit).

morellenc : vent molt fret a l'hivern i calent a l'estiu que ve de la part de Morella (Llucena del Cid, Bocairent).

morisc : vent que ve del sud-oest (Xixona, Pego).

N

narbonès : vid. *arbonès* (Prats).

nord : vent del nord (Olcau).

O

ora : *a*) ventet suau, fresc i placèvol, de manera que no fa fret ni calor, ni amoïna; *b*) temperatura suau i apacible sense fret i sense calor, tant a l'estiu com a l'hivern. Exemples : *a*) fa una bona *ora* (Selva del Camp, Cassà de la Selva); *b*) fa una bona *ora* (Catalunya).

Aquesta frase, en la qual ha quedat petrificada l'AURA del llatí, és desconeguda a les Balears i regne de Valencia.

oreig (*urêê*) : aire suau (Santa Eulària de Ronsana).

oratge (*uráŷe*) (Cadaqués), *oráŷe* (Balears), *oráêe* (Catalunya occidental i regne de Valencia) : *a*) qualitat del temps i de l'aire, determinat per *bon* o *mal* (Artesa, Balaguer, Aitona, Gadesa); *b*) vent moderat i suau (Balears); *c*) vent de matinada que es congría en els golfs i badies (Cadaqués); *d*) vent de muntanya fret i moderat que tira en les matinades de tardor i és el precursor del mestral (Vinaroç, Ràpita); *e*) mal temps produït per l'aire fort i fresc (Altea). Exemple : guarda't d'home mal barbat i d'*oratge* de forat (Andratx).

orejol (*orejól*) (Balears), *orejól* (Valencia) : *a*) ventet de terra o maestreló (Altea); *b*) diminutiu d'*oratge* (Andratx).

P

pallars : vent del nord-oest que ve de la banda de Pallars. S'estén per tot l'Urgell (Artesa, Guissona, Ollana, etc.). Exemple :

«De *pallars* a morella una maravella;
de morella a *pallars* no en tastaràs.»

(Granadella.)

pallarès : vid. *pallars* (Suria).

pallareses : vent de la part de Pallars (Oliana).

pela-canyes : vent del nord que a l'hivern baixa tots els matins pel canal del riu Llobregat. (Terrassa, Martorell, S. V. dels Horts.)

ponent (*punén*) (Catal. orient.), *ponén* (Catal. occid., Balears, València) : vent que ve de l'oest. Es conegut en tot el domini de la llengua. Exemples:

«*Ponent té una filla
casada al llevant
que quan la va a veure
en torna plorant.*»

(Catalunya, Morella, etc.)

ponent la mou, llevant la plou (Cullera).

ponent i mestral : vent de l'oest-nord-oest (Cadaqués, Migjorn gran).

ponentada : vent de l'oest molt fort (Cadaqués, Migjorn gran).

ponenteu : vent de ponent fluix (Migjorn gran).

ponentol : a) vent calent (Vinaròs); b) diminutiu de ponent (Andratx).

provença : vent de la part nord-est, molt plujós en aquesta regió (Bocairent).

provinces : vent del nord-est (S. V. dels Horts).

pubill : remolí que el vent forma amb la neu. Té tanta força, que fins aixeca les cases i cobertes (Aràn).

R

ratxa : estrebada d'un vent qualsevol quan bufa fort (S. F. de Guíxols).

reganyol : nom de la morella quan bufa després de tramontanades o pallassots. Es molt forta, impetuosa i vispenta (Guissona).

regolf : bufada de vent que entra dins la radoça (Migjorn gran).

remolí : moviment en espiral d'un vent o de dos vents contraris al topar. Vid. *bufarut*. (En totes les regions de la llengua.)

revolçada : vent de mar de la part de llevant, que el mateix pot ésser gregal que llevant o xaloc (Tarragona).

revolvi : a) vent de moviment circular o rotatori. Aquest nom se dóna sobretot al vent fort que avança en rotació, s'emporta els arbres, derroca cases i fa molta malesa (Gandesa); b) ràfegues de vent de qualsevol procedència que distribueixen la neu amb desigualtat i, en temps sec, aixequen la pols (Calaceit).

rufegada : vent que porta arromboiades de neu, pedra o calamarça (Llussanès, Plana de Vich).

rufera : el vent que aixeca la neu (Puigcerdà).

runcàs : vent que ve d'entre tramontana i gregal (Palamós).

S

segarra : tramontana de la banda de Segarra. Vid. *vent de Segarra*. (Olost.)

segarrà : vent de la part de Segarra (Trempt).

segarrenc : vid. *vent de Segarra* (Maldà, Llufríu).

segarró : vent del nord-est (Cervera).

segarresa : tramontana de la part de Segarra (Suria).

segrià : vent del canal de Segre (Trempt).

serè : vent de ponent que tira de la banda de les muntanyes de Prades (Urgell, Segarra, Camp de Tarragona). Exemple : lo llevant la mou, lo *serè* la plou (Borges).

serè asserenat : vent *serè* ben fort i ben sec (Montblanc).

serralenc : vent terral (Tarragona).

sol de riu : vent del nord-oest (Castelló).

sol-ixent : vent de mig-dia (Sort).

sota-vent : la part oposada a aquella d'on ve el vent (Llucmajor).

T

tamburinada de vent : una forta ventada (Llucmajor).

tarru : aire fresc que al matí sol venir de terra (S. F. de Guíxols).

tartelló : vent ciclònic o bufarut (Guissona).

terral : a) vent de la part de terra (Tarragona, Palamós); b) nom de les ventolines perdudes (Cadaqués).

terraló : nom de les ventolines perdudes (Cadaqués).

torbonada (*turbunada*) : ventada que aixeca la neu (Pobla de Lillet).

torna-sol : vent que, a la primavera i tardor, ve de la part on se pon el sol (Aràn).

torp : vent furiós i terrible que arremolina i aixeca la neu, als Pireneus, causant víctimes tots els anys entre aquells que es veuen obligats, a l'hivern, a passar els ports. Sols és conegut a la regió pirenenca.

tortosà : vent de la banda de Tortosa (Olcau).

traga-neu : vent que fon la neu (Albaida, Morella).

tramontana : vent del nord amb direcció al mig-dia, molt impetuós, que sol tirar sobretot a l'hivern quan neva als Pireneus. La *tramontana* és coneguda en totes les regions de la llengua. Exemples : *tramontana* vent de gana : al fer aquest vent no s'agafa peix (Cadaqués); *tramontana* morta ponent a sa porta (Migjorn gran).

A l'Empordà tots els anys se va en romiatge a la Mare-de-Déu de Requesens per demanar-li la *tramontana*, la qual allunya les malalties de les persones i bestiar. El respost dels goigs de la M.-de-D. de Requesens és:

«Donau-nos la *tramontana*
quan l'haguem de menester.»

tramontana i guergal : vent del nord-nord-est (Cadaqués, Migjorn gran).

tramontana i mestral : vent del nord-nord-est (Cadaqués, Migjorn gran).

tramontana canigonenca : vent de la part de Canigó (Girona).

tramontana de Berga : el vent que tira de la part nord-oest (Llusanès, Plana de Vich).

tramontana llewantina : gregal (Tarragona).

tramontana de Mallorca : vent que es deixa sentir quan neva a Mallorca (Brull).

tramontana de mar : com l'anterior (Brull).

tramontana de Nuria : vent de Puigmal (Llusanès).

tramontana pallaresa : vent d'entre ponent i nord de la banda de Pallars : vid. *pallars* (Guissona).

tramontana de Ripoll : vent que tira d'aquell indret (S. C. de Queralt).

tramontana de Roses : vent impetuós que ve del golf de Roses.

Acostuma a portar la pluja (Empordà, Girona, Plana de Vich, Llussanès).

tramontana segarrenca : vid. *vent de Segarra* (Olot).

tramontana de Sant Josep : vents forts que solen fer pels voltants de Sant Josep, començ de la primavera (Igualada, S. C. de Queralt).

tramontana verdadera : vent del nord. Exemple : *tramontana verdadera* porta la carbaça al darrera (Olost).

tramontana veritable : el vent que ve del nord (Brull).

tramontanada : tramontana molt forta (Guissona, Migjorn gran).

tramontanal : a) vent entre tramontana i llevant (Atzaneta, Pego); b) tramontana molt forta (Rossell).

tràmpol (tràmpul) : excés de vent molt fort (Cerdanya, Llussanès, Olot).

trebulí : a) caragol de vent en petit (Montblanc); b) vent fort que corre voltant (Felanitx).

trempulí : vent del nord-oest, o sigui vent que ve de la banda de Tremp (Guissona).

No seria gens estrany que el nom de la vila de Tremp hagués donat nom al *tràmpol* i *trebulí*, pot ésser perquè són vents que vénen d'aquella banda.

V

valencià (valensià) : vent que ve del sud-oest. Es conegut a la part alta del regne de Valencia (Castelló, Albaida, Morella, Rossell, Cabanes).

vendaval : vent molt fort de qualsevol direcció que sigui (La Garriga, Falset, Artesa, Albaida, Pego).

vent : paraula quasi general en totes les regions de la llengua per a expressar una certa intensitat en el moviment de l'atmosfera, tenint-se en compte la seva intensitat i direcció. Es desconegut a Fraga i part alta del regne de Valencia. Exemples : Vinga d'allà on vinga el *vent*, de la dòna sies parent. (En totes les regions de la llengua.) Bon *vent* i barca noval, Bon *vent* que li pego! (Gandesa).

vent apuntalat : el vent que bat pel costat de la nau (Pego).

vent bergadà : vent del nord-est (Cervera).

- vent calent* : a) el vent que fon la neu (Pobla de Lillet); b) vent de llevant (Organyà).
- vent a la creu* : el vent que va en direcció a la boca del port (Cadaqués).
- vent cerç* : vid. *cerç* (Vendrell).
- vent d'Alguaire* : el vent que ve de la banda d'Alguaire (Tremp).
- vent de l'afrà* : vid. *amburgà* (Tarragona).
- vent de l'Àfrica* : vid. *africà* (Benissa, Tarragona).
- vent d'Almatret* : el vent que ve d'aquesta població (Granadella).
- vent d'amunt* : el vent que ve del cantó de ponent (Igualada, Andorra).
- vent d'Andorra* : el vent del nord (Seu d'Urgell).
- vent d'ancra* : el vent d'entre popa i costat (Eivissa).
- vent d'Aragó* : a) el vent que ve de la banda d'Aragó entre ponent i nord (Catalunya occidental); b) vent entre ponent i cerç (València, Albaida). Exemple : *vent d'Aragó* no té recó (Tremp).
- vent d'avall* : a) vent que ve de sol-ixent (Igualada, S. C. de Queralt, Veciana); b) vent de la banda de la Seu d'Urgell (Puigcerdà, Andorra).
- vent de baix* : a) vent de llevant (S. V. dels Horts, Espluga, Olot); b) vent de mig-dia (Sort, Tremp, Tortosa, Rossell); c) vent que procedeix de l'Aragó (Morella); d) vent que fa fondre la neu (Falset).
- vent de birbadores* : vent *garbí* o de *Penyíscola*, que tira molt fort en la primavera, i temps de cavar les plantes (Vinaroç).
- vent de boca* : paraules buides, fatxenderies (Cassà).
- vent de bonança* : vent que fa fondre la neu molt depressa (Maldà).
- vent de borina* : vent de proa (Andratx, Mahó).
- vent de borrasca* : vid. *borrasca* (Vinaroç).
- vent de bosc* (Espluga).
- vent de buida-sacs* (Valls).
- vent de calma* : el vent que va disminuint, cessant a estones, fins a parar del tot (Cassà).
- vent del Camp* : vent de la part del Camp de Tarragona (Martorell, Veciana).
- vent de cap de riu* : el vent del sud-oest, missatger de la pluja. Es un corrent que es forma en el Llobregat (Terrassa, Brull).
- vent de carboneres* : vent del sud-oest (Organyà).

- vent de Carcanet* : vent molt fret, acompanyat de boira, que ve del Carcanet, a l'altra banda del Capcir (Formiguères, Puigcerdà, Bagà).
- vent cardonenc* : el vent que ve de Cardona (Maldà).
- vent de Carol* : el vent que bufa per la banda de la Vall de Carol.
- vent de Castella* : vent de la banda de ponent (València).
- vent de Cerdanya* : vent de llevant (Seu d'Urgell).
- vent de la creu* : a) el vent que permet posar les veles en creu (Cadaqués); b) el vent que tira d'entre l'est i el sud (Vinaroç).
- vent de la culla* (Atzaneta).
- vent de dalt* : a) vent del nord (Catal. orient.); b) vent de solixent (Guissona, Cervera, Artesa); c) vent del nord-oest, el qual és contrari a la pluja (Tortosa, Vinaroç, Rossell).
- vent de Denia* : és un aire del mig-dia (Cullera).
- vent d'Elx* : vent de mig-dia (Pego).
- vent d'Escornalbou* : vent del sud-oest que, venint de les muntanyes de Morella, entra al Camp de Tarragona per l'indret de la muntanya d'Escornalbou (Selva del Camp).
- vent dels estanys* : vent entre ponent i nord (Sort).
- vent de la fam* : vent calent que tot ho asseca i sol fer perdre les collites del blat. Ve del nord-oest. (Girona, Puigcerdà, Brull, S. C. de Queralt.)
- vent de fòra* : el vent que ve directament de la mar (Vendrell, Andratx, Vinaroç, Altea).
- vent del forat del riu* : el vent que ve del forat del Llobregat (Martorell).
- vent de Gallinera* : vent de ponent (Pego).
- vent de garbí*: vid. *garbí*.
- vent de golf* : nom de la tramontana per venir del golf de Lió (Migjorn gran).
- vent de mar* : el vent que tira de la mar : vid. *vent de fòra* (Cassà, Tortosa, Morella, Pego, Alcira). Exemple :

«Per volar un caxerulo
se necessita *vent de mar*,
un bon moço de montanya
i un bon fil de palomar.»

(Alcira.)

- vent de Maranges* : el vent que ve d'aqueixes muntanyes (Puigcerdà).
- vent de marina* : vid. *marinada* (Igualada).
- vent del mig-dia* : vid. *mig-dia* (Llufriu, Organyà).
- vent de Mollet* : vent entre sud i mig-dia (Tremp).
- vent del Mongó* : aire que ve del mig-dia (Cullera).
- vent de Montnegre* : vent del sud-oest (Girona).
- vent de Montsant* : el vent que porta la direcció de la muntanya de Montsant (Falset).
- vent de Montseny* : el vent que ve d'aquesta muntanya quan està nevada (Llussanès, Vallès, Girona, Empordà).
- vent de Morella* : vid. *morella* (Montblanc, Espluga).
- vent moruno* : el vent de ponent (Morella).
- vent a la mura* : quan el vent ve de l'indret d'esta part de l'orla del vaixell (Vinaroç).
- vent de narbonès* : vid. *arbonès* (Pobla de Lillet).
- vent del nord* : vid. *nord* (Organyà, Martorell).
- vent de Nuria* : el vent que té el seu origen en el Puigmal (Puigcerdà).
- vent d'Osca* : vent de la banda d'Osca (Granadella).
- vent de la pallacurta* : nom que donen els pagesos al vent de llevant (Guissona).
- vent de però* : el vent contrari al que fa posar les veles en creu (Cadaqués).
- vent del Pallars* : vid. *pallars* (Bagà).
- vent de Penyíscola* : nom del garbí, que ve de la banda d'aquesta ciutat (Vinaroç).
- vent de la Perxa* : vid. *marinada* (Puigcerdà).
- vent de pigròs* : el vent del sud-oest (Castelló).
- vent de port* : el vent que baixa dels ports del Pireneu. Bufa a l'hivern i és una especie de tramontana (Andorra, Sort, Tremp). Exemples : *Vent de port* ans de Sant Miquel, el pagès tot l'any mira al cel. Sol ésser any de poques pluges. (Trempl). *Vent de port* i tavernera, mai n'ha mort cap al darrera. El *vent de port* moltes vegades forta pluja. (*Ib.*)
- vent de ponent* : el vent de l'oest : vid. *ponent* (S. V. dels Horts, La Garriga, Bagà). Exemple : *vent de ponent*, post el sol, post el vent (La Garriga).

- vent de Prades* : vent del sud-oest que a l'estiu assenyala trons (S. C. de Queralt).
- vent de prat primer* : (Andorra).
- vent de Provença* : vent que baixa del Mig-dia de França, el qual sempre porta la pluja en aquesta regió. Per això és nomenat també *vent de plovença*. vid. *provença* (Cocentaina).
- vent de puig* : el vent que se sent roncàr vers els *puigs* des del pla (Llucmajor).
- vent de Quaresma* (*bên dę kuręzmę*) : la marinada primaveral (S. V. dels Horts).
- vent de la Ràpita* : vent que puja de la Ràpita (Rossell).
- vent de riuà* : el vent que reforça els temporals de la mar i fa desbordar el riu (Alcira).
- vent de Ripoll* : vid. *tramontana de Ripoll* (Bagà).
- vent de Roses* : Vid. *tramontana de Roses* (La Garriga, S. P. Torelló).
- vent de Salou* : llebeig o marinada (Selva del Camp).
- vent de Sant Feliu* : a) vent de la banda de S. F. de Guíxols (Girona); b) vent de la banda de S. F. Sasserra : és favorable a les batudes en l'hora de ventar (Olost).
- vent de Sant Fèlix* : vid. *vent de Sant Feliu* (Olost).
- vent de Sant Magi* : vent del sud-est (S. C. de Queralt).
- vent de Sant Marc* : vent del nord (Morella).
- vent de Sant Pau* (Granadella).
- vent de Segarra* : vent de ponent molt sec que ve de la banda de Segarra (Pla de Bages, Lluçanès, Plana de Vich, Vallès i Camp de Tarragona).
- vent de la Serra de la Creu* : el vent que ve d'aquesta banda (Atzaneta).
- vent de serral* : (Esplugas).
- vent de Sitges* : vent del sud-oest (S. V. dels Horts).
- vent de sol* : vent molt fresc i molt molest que sol començar quan el sol és un poc alt i va seguint el curs d'aquell fins que va a la posta (Trem, Artesa).
- vent de Targa* : vent entre ponent i mig-jorn (Guissona).
- vent de terra* : el vent que va de la terra a la mar (Cassà, Vendrell, Valencia, Sueca, Altea).
- vent de teulà* : vent de la part del poble de Teulà (Benissa).
- vent de Tossa* : vent d'entre mig-dia i ponent que ve de Tossa (Cassà).

- vent d'Useres* : vid. *africà* (Atzaneta).
- vent de la vall de Cabó* : vent del nord-est (Organyà).
- vent del Vallès* (Martorell).
- vent de vessagaria* : llebeig (Pego).
- vent de Xaló* : el vent de la part del poble de Xaló (Benissa).
- vent empordanès* : vent entre tramontana i llevant del cantó de Montseny (Terrassa).
- vent llergu* : (Eivissa).
- vent llevant* : vid. *llevant* (Trempe).
- vent mestral* : vid. *mestral* (Valencia).
- vent mitgé* : vent que a l'estiu tira del sud, és molt fort, aplanar i arrenca el blat-de-moro, nomenant-se *mitgé* per disminuir les collites (Vinarç).
- vent mig-jorn* : vid. *mig-jorn* (Migjorn gran).
- vent pallars* : vid. *pallars* (Balaguer).
- vent pluig* (*bên plúe*) : ventet fi acompanyat de gotes molt menudes (Brull, Trempe, Esplugues).
- vent ripollès* : vent que ve de la banda de Ripoll : vid. *tramontana de Ripoll*. Exemple : *vent ripollès*, ni plou ni aclareix (Igualada).
- vent rossegat* : nom del mestral perquè a l'arribar a Felanitx s'ha rossegat per tot Mallorca (Felanitx).
- vent segarrès* : vid. *vent de Segarra* (Vendrell).
- vent serè* : vid. *serè* (Brull, Igualada, Veciana, Cervera, Oliana, Balaguer, Bellpuig).
- vent terral* : vid. *vent de terra* (Andratx, Pego).
- vent tortosí* : vid. *tortosà* (Albaida).
- ventada* : vent impetuós, tingui la direcció que es vulgui. (En totes les regions de la llengua.)
- ventaguera* : el vent tempestuós quan fa aixecar la pols de terra (Igualada).
- ventanal* : vent de dalt molt fort (Llufríu).
- ventarrón* : vent molt fort del nord, i nord-oest (Cadaqués).
- ventejador* : el vent que fa aixecar la neu (Morella).
- ventet* : vent moderat i agradable (Llucmajor).
- ventisca* : molt vent (Vinarç).
- ventolera* : vent molt fort que arrabaca els arbres (Fraga, Tortosa, Morella, Gandesa, Altea, Pego).

ventolina : a) vent molt fort furacanat (Albaida, Calaceit); b)
vent molt prim (Andratx).

venturia : vent fort (Artesa de Segre).

versalles (*en bersàlles*) : nom que es dona a la tramontana (Cadaqués).

X

xaloc : vent del sud-est, calent, el qual fa posar mala mar i danya les plantes. Tot el domini català pròxim a la mar, des de Salces a Alacant i les Balears, el coneixen. Exemples : De *xaloc*, ni molt ni poc (Palamós). *Xaloc*, molta mar i peix poc (Mig-jorn gran).

«Llevant, grec i tramontana,
mestral, ponent i llebeig,
en el mig-jorn aigo veig
veinat d'es *xaloc* Joana.»

(Llucmajor.)

Aquest vent és el mateix que l'italià *scirocco*, que probablement porta el nom de la Siria.

xatívi : vent de mig-dia, nomenat així per venir de la part de Xàtiva (Alcira).

A. GRIERA

ACLARIMENTS

Sobre BUTLLETÍ, II, 8 : A Menorca les paraules *gos*, *gossa*, són completament desconegudes, i si hi ha qui les coneix no les usa mai. Tenim, en canvi, les similars *cus*, *cussa* i *quis*, *quissa*, amb els diminutius usadíssims de *quissó*, *quissona*, que tindran la mateixa arrel de *gos*, *gossa*. Per al «*canis familiaris*» la paraula corrent es *ca* com a col·lectiva i per assenyalar l'animal mascle, amb la particularitat que *ca*, com el llatí, no posseeix forma femenina directa, la qual s'indica pel mot *cussa*. Notem el jòc de vocables freqüent : — Tu et penses que vindrà?... *Ca!* — *Cussa!*... dic jo. — F. CAMPS (de Migjorn gran, Menorca).

Sobre BUTLLETÍ, II, 10 : D'un *tòrt*, o d'un que no hi veu més que d'un ull, se'n deia *lòsk*, i aquesta denominació encara perdura en expressions com aquesta : *Va perdre un ull, i va quedar llosc*. Mes, per lo comú, *llosc* significa avui *un que hi veu poc*. — *Guerx*, *guerxa* és estràbic, estràbica. — F. CAMPS.

Sobre BUTLLETÍ, II, 37 : En menorquí *sò* és masculí i significa «el temps de fer una dormida». — F. CAMPS.

Sobre BUTLLETÍ, II, 38 : El verb *engallar* vol dir per a nosaltres «prendre a la banda, a una galta del trajecte». Ex. : *Cavall que engalta, no va a sa cuera* (joia); *Mus diuen que el món engalta | i som noltros qui engaltam : | tots som fills d'un pare Adam | i un vol ésser més que s'altre*. (Cançó popular.) — F. CAMPS.

Sobre BUTLLETÍ, II, 38 : Per *llambregar* a Menorca diem *llambretjar*, ço és, «ésser com un llambre» : *El pescador veu com llambreja l'escata del peix, quant aquest surt a cara d'aigua*. I quan fa *llamps* (*llampecs*) es diu que *llampetja*. — F. CAMPS.

Sobre BUTLLETÍ, II, 39 : Aquí és molt usat el *sotjar*, *anar a les sotges* o *anar sotjo cum callando*. (Per l'expressió llatina soldada a la frase, recordi's el *menjar pa i callemus*, equivalent a *menjar pa i callem*, ço és, *pa i res més*.) *Sotjar* significa «seguir els passos a algú sens que se n'adoni». Aquest verb reflecteix una certa semblança amb el *sotoar* o *sotoiar*, «vigilar, estar a l'aguait, *tenir sota l'ull*»: *El gat sotoa la rata, | i si la cosa va bé | l'agafa de sota* (ço és, *de cop*) | *i ja la té*. — F. CAMPS.

Sobre BUTLLETÍ, I, 38 ss. El mot *collada* a Menorca vol dir «la depressió del terror que uneix dugues altures; el portell que fa la serra que uneix dugues muntanyes». Cal advertir que s'usa també *coll* en sentit idèntic. *Coll* i *collada* conserven, doncs, en el nostre dialecte, el mateix sentit que tenia abans el castellà *collado*, que no volia dir *monte* ni *montaña*, sinó *depresión del terreno entre dos montes altos*. — F. CAMPS.

Serveixi de petita contribució a l'estudi del problema lèxic sobre les paraules *ca* i *gos* suscitat per P. Barnils (BUTLLETÍ, II, 8), la nota següent, que traiem d'un llibre de l'*Arxiu Municipal* d'Igualada, de l'any 1607 : «... *que tots los qui tenen cans y gossos axí grans com xichs los hayen de tenir fermats en ses cases a ban de V per quiscú e quiscuna vegada que será contrafet, e mes sels dona facultat a qualsevol persona que tropia ningú ca, en qualsevol vinya lo puga matar o fer matar, y se li donerá per cada gos un real...*». — G. CASTELLÀ (de Igualada).

CRÒNICA

— A primers d'octubre es reprenqué la tasca de repartició de *qüestionaris* als col·laboradors. A partir d'aquest mes i fins a darrers del 1914 s'han distribuït els núm. X, XI i XII.

— La DIRECCIÓ està redactant una memoria dels treballs fets des que començaren a funcionar les Oficines en compliment d'un acord prè per *L'Institut de la Llengua Catalana* en sessió del dia 14 d'agost de 1914. Aquesta memoria serà enviada també de franc als col·laboradors del Diccionari.

— L'Oficina acusa rebut de les lletres i comunicacions dels senyors següents:

Mn. Tomàs Bellpuig (Tortosa-Tarragona); Mn. Manuel Betí (Morella-Castelló de la Plana); D. Marcell Blanquer (Callosa de Ensarrià-Alacant); Mn. Enric Bonet (Morella-Castelló de la Plana); Mn. Valentí Brisa (Torà de Tost-Lleida); Mn. Valentí Bruch (Selva del Camp-Tarragona); D. Francesc Camps (Migjorn gran - Menorca); D. Angel Francisco Canellas (Ripoll-Girona); D. A. Serafi Casanovas Pujol (Sort-Lleida); D. A. Casanovas (Castellar del Vallès-Barcelona); D. Joàn Casas Arxer (Sant Feliu de Guíxols-Girona); D. Gabriel Castellà (Igualada-Barcelona); D. C. Coma de Borrassés (Santa Eulària de Puigoriol-Barcelona); D. J. Comas Sorribes (Agramunt-Lleida); Mn. Josep Condó (Salardú-Lleida); D. Josep M.ª Cuartiella (Rossell-Castelló de la Plana). D. A. Duràn Sanpere (Cervera-Lleida); Mn. Ferràn Esteve (Aitona-Lleida); D. Andreu Ferrer (Migjorn gran - Menorca); fra Tomàs Filiberto (Concentaina-Alacant); Mn. Macià Flexas (Andratx-Mallorca); don P. Font de Rubinat (Reus-Tarragona); D. Pelegrí Fossas (Campdevàrol-Girona); D. A. Frias Moix (Reus-Tarragona); fra Lluís Fullana (Ontinyent-Valencia); D. Emili Galceràn (Granadella-Lleida); D. Baldomer Gallart (Duro-Lleida); D. F. García Collado (Burriana-Castelló de la Plana); don Joaquim García Girona (Benasal-Castelló de la Plana); D. Martí Genís Aguilar (Vich-Barcelona); D. Joàn Bta. Granell (Sueca-Valencia); D. Lauro Hernández (Llucena del Cid-Castelló de la Plana); D. Joàn Joher (Sant Jordi Desvalls-Girona); D. J. Laforga Jové (Tremp-Lleida); Mn. Isidre Macabich

(Eivissa-Balears); Mn. Joàn Manyà (Gandesa-Lleida); Mn. Trinitari Mariner (Nules-Castelló de la Plana); D. D. Martí Bofarull (Santa Coloma de Queralt-Tarragona); D. Jaume Martí Sanjaume (Puigcerdà-Girona); D. M. Martínez de Huete (Llagostera-Girona); D. F. Martínez Martínez (Altea-Alacant); don Angel Mercader (Reus-Tarragona); D. F. Mestre Noé (Tortosa-Tarragona); D. Francisco Montanyà (Pons-Lleida); Mn. Narcís Nadal (Cassà de la Selva-Girona); D. Lambert Olivert (Cullera-Valencia); D. R. Poch Freixas (Pontons-Barcelona); Mn. Joàn Pou (Felanitx-Mallorca); D. Xavier de Prats (Arenys de Mar-Barcelona); D. Josep Pregonas (Cornet-Barcelona); D. Sebastià Rahola (Cadaqués-Girona); Mn. Joàn Riba (Isil-Lleida); Mn. Josep Riera Sirvent (Girona); D. Pius Rivera Llena (Benabarre-Osca); D.ª Irene Rocas (Llufríu-Girona); D. Melcior Rovira (Atzaneta del Maestrat-Castelló de la Plana); D. J. Ruiz Porta (Tarragona); Dr. D. Ramón Sambola (Salt-Girona); D. A. Sans i Rosell (Vilafranca del Penadès-Barcelona); Mn. Bernardí Sastre (Pego-Alacant); D. Carles Saura Castàn (Pont de Suert-Lleida); D. I. Seguí i Pou (Sabadell-Barcelona); D. V. Serra Boldú (Bellpuig-Lleida); D. J. Torné i Balagué (Sant Carles de la Ràpita-Tarragona).

—Han renunciat el càrrec de col·laborador, per raons diverses, o s'han considerat donats de baixa per no haver respost els qüestionaris : Mn. Agustí Munich (Castanesa-Osca); D. Angel Zurita Vergara (Benabarre-Osca); D. Esteve Nequi Marquilló (Andorra la Vella); D. Joàn Morey (Artà-Mallorca); Mn. Jaume Pascual (Alaró-Mallorca); Mn. Joàn Pou (Alaró-Mallorca); D. Jaume Fornaris (Son Servera-Mallorca); D. Josep Canals Camps (Molins de Rei-Barcelona); D. Antoni Dalmau Jembrú (Sant Feliu de Llobregat-Barcelona); D. Salvador Esquena (Malgrat-Barcelona); Mn. Bonaventura Ribera (Berga-Barcelona); D. Pere Ginebra (Sant Pere de Torelló-Barcelona); D. Pere Vidal, Mn. J. Bonafont, Mn. Enric Granier-Maylli (Rosselló); D. Josep Gros (Ripoll-Girona); D. Josep Cuatrecasas (Camprodón-Girona); D. Jaume Duràn Gallart (Puigcerdà-Girona); D. J. Iglesias d'Abadal (Santa Coloma de Farnés-Girona); D. Joàn Linares Delhom (Palafrugell-Girona); D. Santiago Masó (Girona); D. Frederic Culí Verdaguer (Sant Hilari-Girona); Mn. Enric Jordà Caballé (Llagostera-Girona); Mn. Joàn Tomàs (Figueres-Girona); D. Joàn Palomba (Alguer-Sardenya); Mn. Joàn Pintó (Tàrraga-Lleida); Mn. Bonaventura Pelegrí (Lleida); D. Antoni Serra Mercader (Guissona-Lleida); Mn. Antoni Navarro (Vilaller-Lleida); D. Daniel Serres (Mora d'Ebre-Tarragona); D. Ramón Franquet Pamies (Vendrell-Tarragona); Mn. Pau Queralt (Montblanc-Tarragona); D. Francesc Martí Grajales (Valencia); D. Pasqual Ripollès (Alcalà de Chisbert-Castelló); D. Ferràn Vives Hernández (Lliria-Valencia); mossèn Francisco Berenguer (Callosa-Alacant); D. Alexandre Bellver Pont (Xàtiva-Valencia); Mn. Joàn Cantó Escolano (Novelda-Alacant); D. Joàn Chabret Brú (Sagunto-Valencia); Rde. P. guardià del Convent d'Alcalà de Chisbert

(Castelló); D. Miquel Guardiola Domenech (Vilajoiosa-Alacant); D. Silveri Esteve (Pego-Alacant); Mn. Tomàs Miró (Alcoi-Alacant); Mn. Benet Traver (Vilarreal-Castelló); D. Demetri García (Vinaroç-Castelló).

— Responent a l'invitació de nostres oficines, s'han ofert darrerament per a ajudar-nos en l'obra del Diccionari : D. Marcellí Blanquer (Callosa de Ensarrià-Alacant); D. Angel Francisco Canellas (Ripoll-Girona); D. A. Casanovas (Castellar del Vallès-Barcelona); D. Josep Corominas (Sant Pere de Torelló-Barcelona); D. Joàn Durich (Vilanova de Meià-Lleida); D. Pelegrí Fossas (Campdevàrol-Girona); D. A. Frias Moix (Reus-Tarragona); D. Baldomer Gallart (Durro-Lleida); Mn. J. García Girona (Benasal-Castelló de la Plana); Mn. Gabriel Huguet (Sort-Lleida); D. Joàn Joher (Sant Jordi Desvalls-Girona); D. M. Martínez de Huete i Bori (Llagostera-Girona); D. Angel Mercader (Reus-Tarragona); Mn. Joàn Riba (Isil-Lleida); D. Ramón Sambola (Salt-Girona); D. Anfós Sans i Rossell (Vilafranca del Penadès-Barcelona); D. C. Saura Castàn (Pont de Suert-Lleida); D. Andreu Ulldemolins (Alcanar-Tarragona); Mn. Josep Vilaseca (Torre de Capdella-Lleida); D. Ricard Poch (Pontons-Barcelona).

— La Direcció de les Oficines té encarregat al col·laborador de La Selva (Tarragona) Rde. P. Valentí Bruch un recull complet del lèxic de la indústria de la terra, que avarà amb fotografies dels productes i eines que serveixen per a llur elaboració.

— Mn. Tomàs Bellpuig, de Tortosa, ha afavorit l'Obra del Diccionari procurant-nos nombrosos col·laboradors i orientant a molts seminaristes perquè omplin carnets durant els temps de vacances.

— Han entrat, a més dels qüestionaris respostos, els següents materials lexicogràfics, que agraïm coralment : de Mn. Jaume Martí Sanjaume, un plec de *noms vulgars catalans*; de D. Joàn Poblet Teixidor, 100 paperetes; de don Josep M.ª Rendé, 64; de Mn. J. Riera Sirvent, 72; de fra Pere Riera, 140; de Mn. Jaume Corbatera, algunes llistes de paraules; de D. J. Torné Balagué, una nombrosa col·lecció d'aforismes corrents a Sant Carles de la Ràpita; de D. Jeroni Martorell, un paquet voluminós contenint tots els treballs originals presentats en el *Primer Concurs Lexicogràfic de la Llengua Catalana*.

— Han visitat aquestes Oficines els senyors col·laboradors : Mn. Vicenç Bosch (Fonz-Osca); Mn. Gabriel Huguet (Sort-Lleida); D. Anfós Sans i Rossell (Vilafranca-Barcelona); D. Ildefons Seguí (Sabadell-Barcelona); D. Josep Gros (Ripoll-Girona).

ADVERTIMENT

Preguem als nostres col·laboradors:

1. Que *no ens envïin les cèdules soltes, separades del bloc*, per no originar confusions en la feina de classificació.
2. Que escriguin les respostes amb tinta.
3. Que *no incloguin res de correspondència* en els carnets que retornen, per evitar-nos reclamacions i despeses.
4. Que si a primers de cada mes no reben el corresponent *interrogatori*, tinguin la bondat de comunicar-ho a les Oficines.
5. Que procurin informar-se bé amb les persones velles nades en les localitats, abans de donar els *qüestionaris* per contestats. *Sobretot, que el bon desig de retornar aviat els plects a les oficines no sigui causa que quedin preguntes sense respondre!*
6. Que expliquin breument el sentit de les paraules o refranys que anotin, o bé que hi acompanyin el corresponent modisme castellà o francès per aclaració, si bonament el coneixen.
7. Que no descuidin de posar el *nom* respectiu de col·laborador a la primera cèdula.
8. Que tinguin la bondat de remetre'ns en el terme més breu possible els *Qüestionaris* no contestats encara.
9. Que *procurin retornar contestat dintre de cada mes el carnet corresponent* per a no retrassar-se insensiblement en la feina.
10. Que *es valguin de l'ortografia que els sigui més familiar per a les respostes als qüestionaris*. Que per un excés d'escrúpol en l'escriure no deixin pas de respondre.

N. B. — Les despeses de franqueig que puguin tenir els col·laboradors en llur correspondència amb les Oficines, els seràn abonades amb segells de correu inclosos dins la primera comunicació que se'ls faci.

Permeteu-nos que us recomanem els advertiments que preceixen on resumim les observacions més oportunes que ens dicta l'experiència i que tant han de contribuir a evitar mal entesos i a unificar i regularitzar la tasca.

LA DIRECCIÓ

PUBLICACIONS

DEL

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

SECCIÓ FILOLÒGICA

Butlletí de Dialectologia Catalana.

	Ptes.
Vol. I (abril-desembre 1913)	3
» II (gener-juny 1914)	1'50
» II (juliol-desembre 1914)	2

BIBLIOTECA FILOLÒGICA:

I. — Documents en vulgar per a l'estudi de la llengua
(segles XI, XII & XIII), per MN. PERE PUJOL. 2

II. — Die Mundart von Alacant. — Beitrag zur Kenntnis des Valencianischen, von DR. PERE BARNILS GIOL . . . 4

III. — Diccionari Aguiló. Fascicle I 4

IV. — La frontera catalano-aragonesa, I, per ANTONI GRIERA 5

Himnes Homèrics. Traducció en vers de JOAN MARAGALL i text grec amb la traducció literal de P. BOSCH GIMPERA.

Un vol. de IV-262 pàgines	5
Edició en paper de fil de 50 exemplars	15

Normes ortogràfiques 0'10

EDICIONS PEDAGÒGIQUES

Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum cum ibericis versionibus.

Vol. I. — CORNELII NEPOTIS. *Praefatio et Miltiadis Themistoclisque Vitae* I

En dipòsit:

Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana.
Barcelona, 1908. 5

SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA

Anuaris de l'Institut d'Estudis Catalans.

Anuari MCMVII 30
Anuari MCMVIII 30
Anuari MCMIX-X 30
Anuari MCMXI-XII 30

Les Pintures Murals Catalanes.

Fascicle I. — Pedret. 10
» II. — Sant Martí de Fenollar i Sant Miquel de la Sèu 10
Fascicle III. — Tahull i Bohí, Santa Maria d'Aneu i Sant Pere del Burgal 10

Les Monedes Catalanes, per JOAQUIM BOTET I SISÓ.

Volum I. 10
» II. 12
» III i darrer 20

Documents per l'Historia de la Cultura Catalana Medieval, publicats per A. RUBIÓ I LLUCH.

Volum I, contenint més de 500 documents 16

L'Arquitectura Romànica a Catalunya, per J. PUIG I CADAFAALCH, A. DE FALGUERA I J. GODAY.

Volum I. — Precedents: L'Arquitectura romana; l'Arquitectura cristiana prerromànica 20
Volum II. — Des del segle IX a les darreries del segle XI. 25

Ptes.

Les Obres d'Auzias March. Edició crítica en vista de
tots els manuscrits i totes les edicions, per AMADEU PAGÈS.

Volum I. — Introducció. Text de les poesies I-LXXIV. 12
» II i darrer. — Poesies LXXV-CXXVIII. . . . 12

En dipòsit:

**Catàlech de la Biblioteca Musical de la Diputació de
Barcelona,** per FELIP PEDRELL. (2 vols.) 65

SECCIÓ DE CIENCIES

Arxius. Any I, fascicles I, II i III, cada un 4
» II, fascicles I, II i VII, cada un 4

Flora de Catalunya, per J. CADEVALL i ÀNGEL SALLENÇ.

Fascicle I. 5
» II. 5

Treballs de la Societat de Biologia, publicats sota la
direcció d'A. PI SUNYER. Volum I, 1913 10

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

Butlletí de la Biblioteca de Catalunya.

Any I, núm. 1 (gener-abril). 1'50
núm. 2 (maig-agost) 3

En premsa:

«Diccionari Aguiló» Fascicle II.

Phonétique Catalane, de J. ARTEAGA PEREIRA.

L'Inchiesta del San Graal.

El Gènesi, traducció de l'hebreu per MN. FREDERIC
CLASCAR.

En preparació:

Vocabulari Ortogràfic de la Llengua Catalana.

Sobre la musicalitat del català. Estudi psicològico-lingüístic de E. WAIBLINGER.

Revisió de Fonètica Catalana, de P. BARNILS.

Problemes Fonològics del Català, de P. BARNILS.

La Llengua en la Crònica del Rei En Jaume, estudis filològics de M. DE MONTOLIÚ.

La frontera catalano-aragonesa, II, de ANTONI GRIERA.

Crestomatia Catalana, de R. d'ALÒS.

Recull de Documents de l'època comtal, de F. MARTORELL.

Edició crítica de les obres de Bernat Metge, de LL. NICOLAU.

*

La Bíblia Catalana, tret de les antigues versions dels segles XIV.^a i XV.^a, per RAMÓN D'ALÒS.

Volum I: — Gènesi, Exode, Levític Nombres, Deuteronomi i Josuè. (Text de Londres.)

Els Segells Catalans, per FERRÁN DE SEGARRA.

Itinerari del Rei en Jaume el Conqueridor, per J. MIRRET I SANS.

Crònica dels Comtes de Barcelona i dels Reis d'Aragó, per L. BARRAU-DIHIGO i J. MASSÓ TORRENTS.

Malacologia de Catalunya, per ARTUR BOFILL POCH i J. DE CHÍA.

EL «BUTLLETÍ DE DIALECTOLOGÍA CATALANA»

constarà anualment de quatre números de 16 pàgines almenys

El preu de subscripció serà de 3 pessetes l'any

Tota la correspondència s'adreçarà a la Direcció de les
oficines del Diccionari General de la Llengua Catalana:
Institut d'Estudis Catalans, Palau de la Diputació, Barcelona

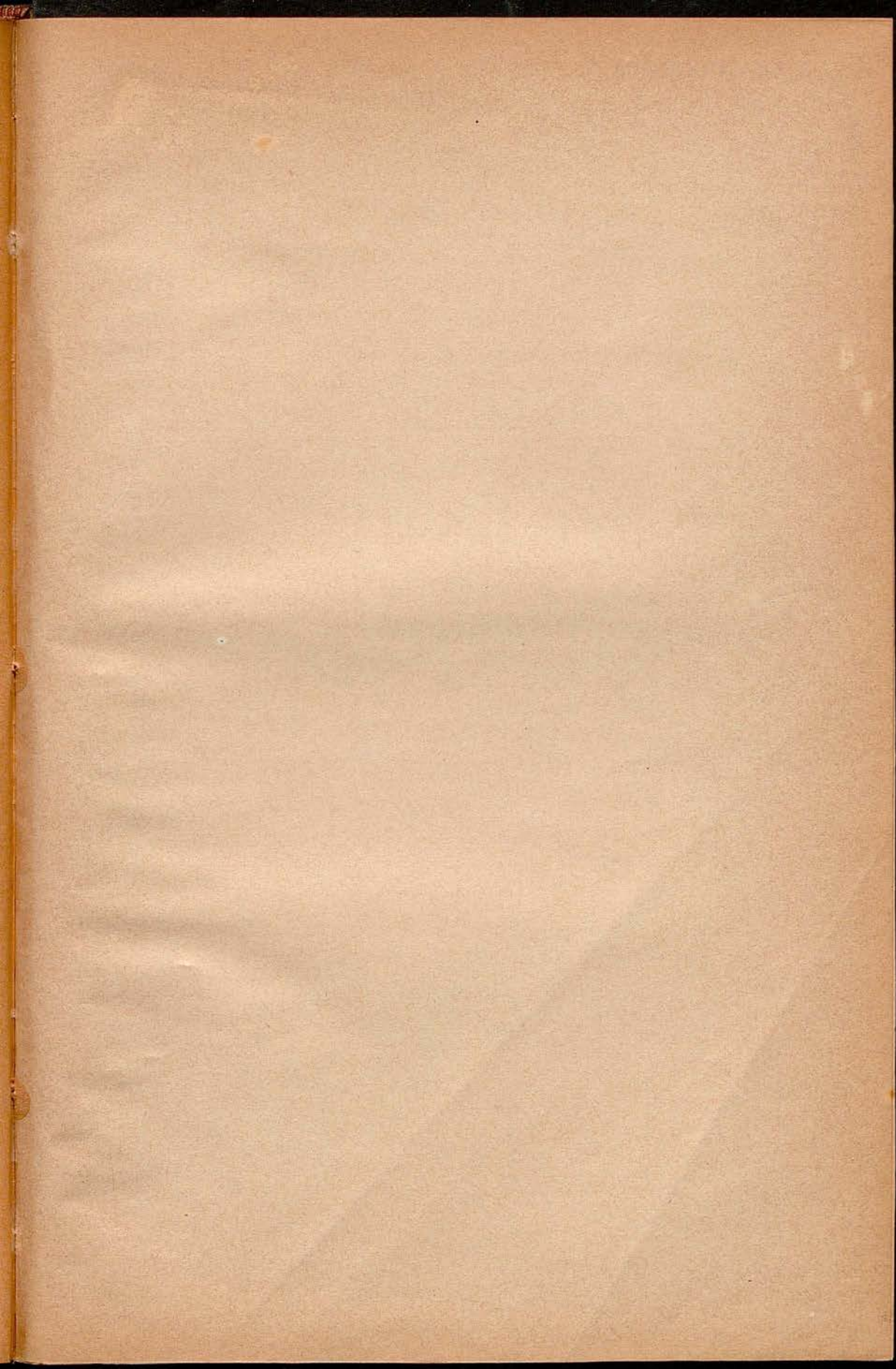
PUNTS DE SUBSCRIPCIÓ A L'ESTRANGER:

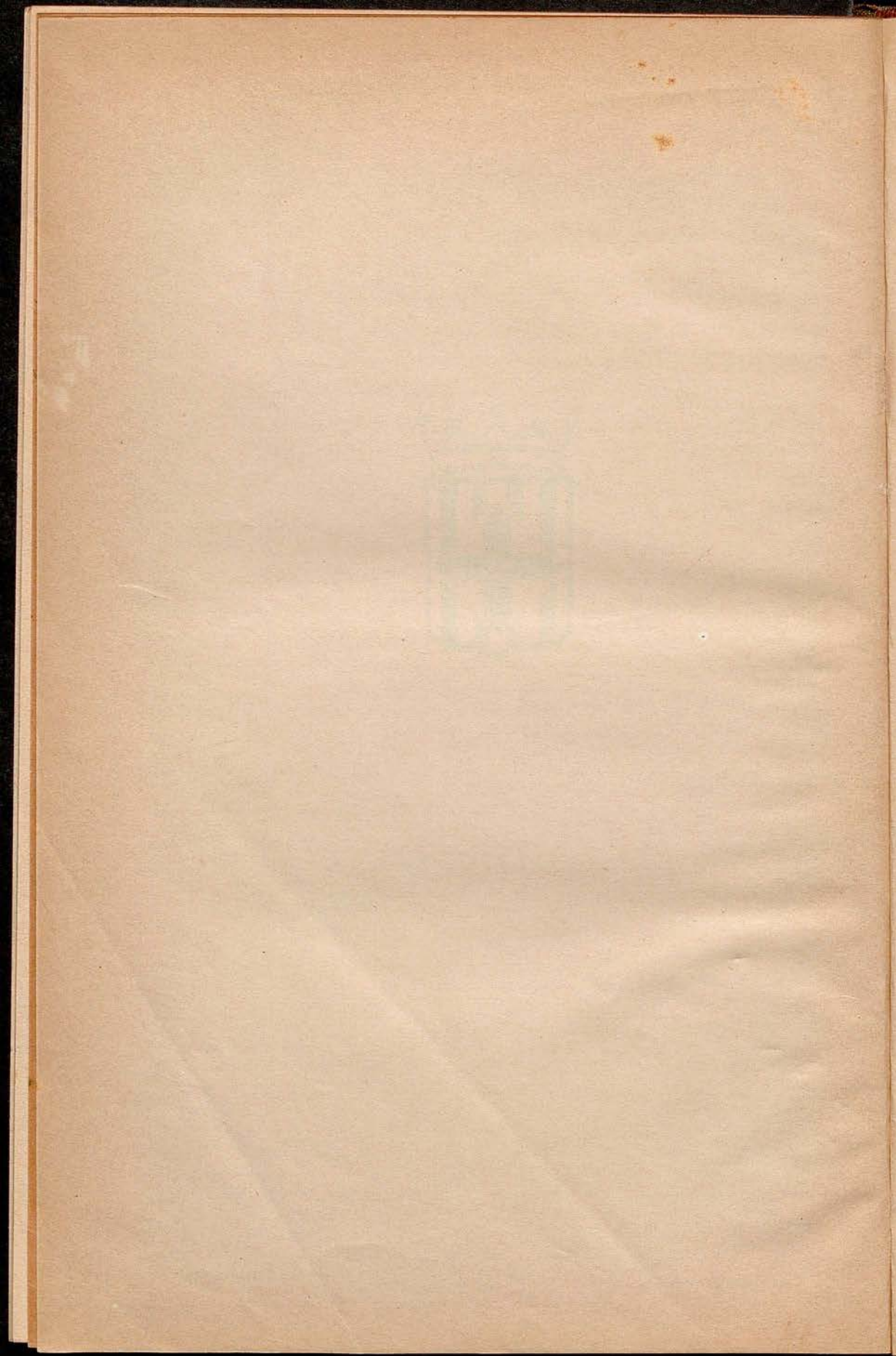
ALEMANYA : Otto Harrassowitz, Buchhandlung : LEIPZIG

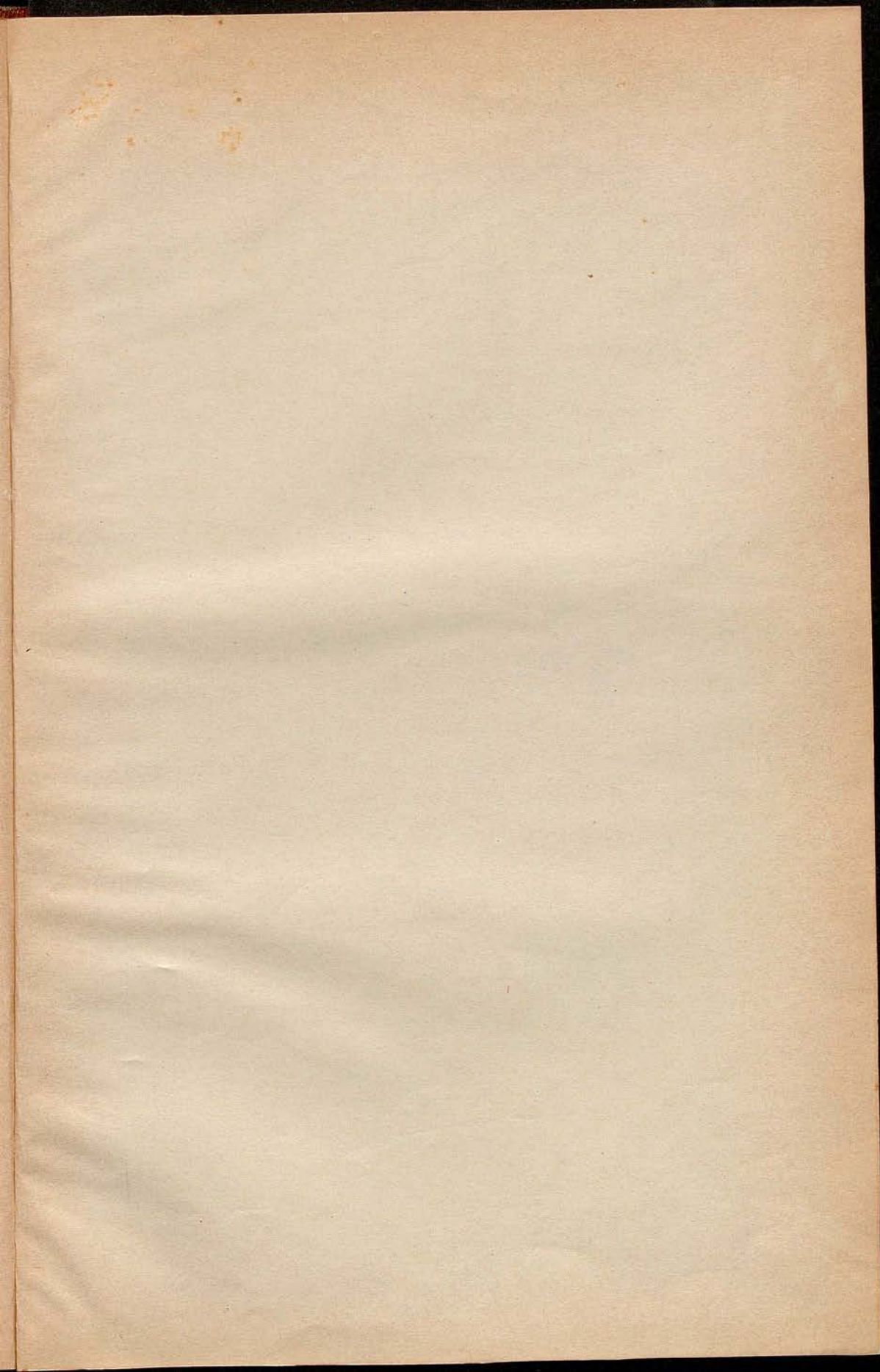
FRANÇA : Edouard Champion, 5, Quai Malaquais : PARIS

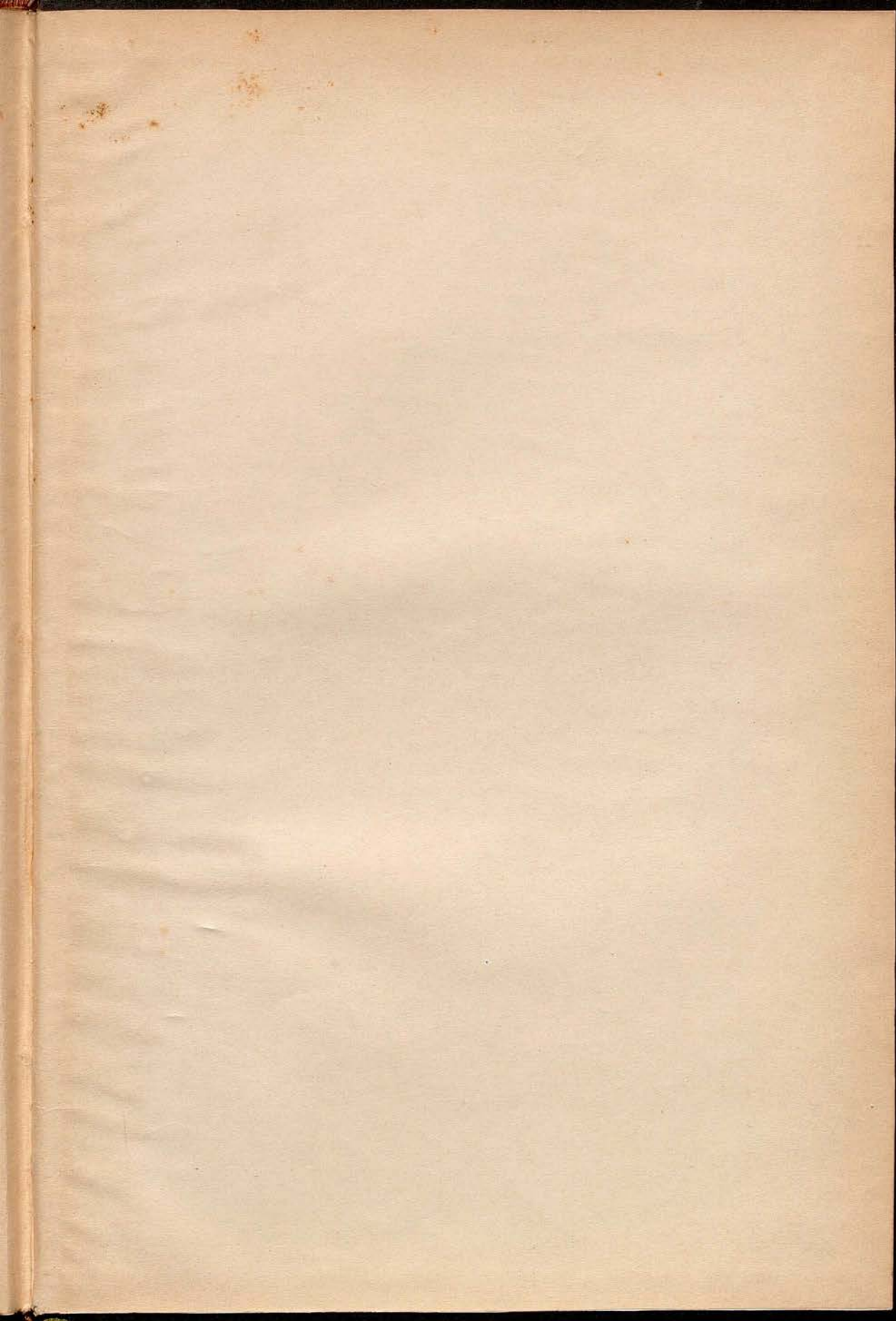
Els col·laboradors del Diccionari rebràn la publicació de franc

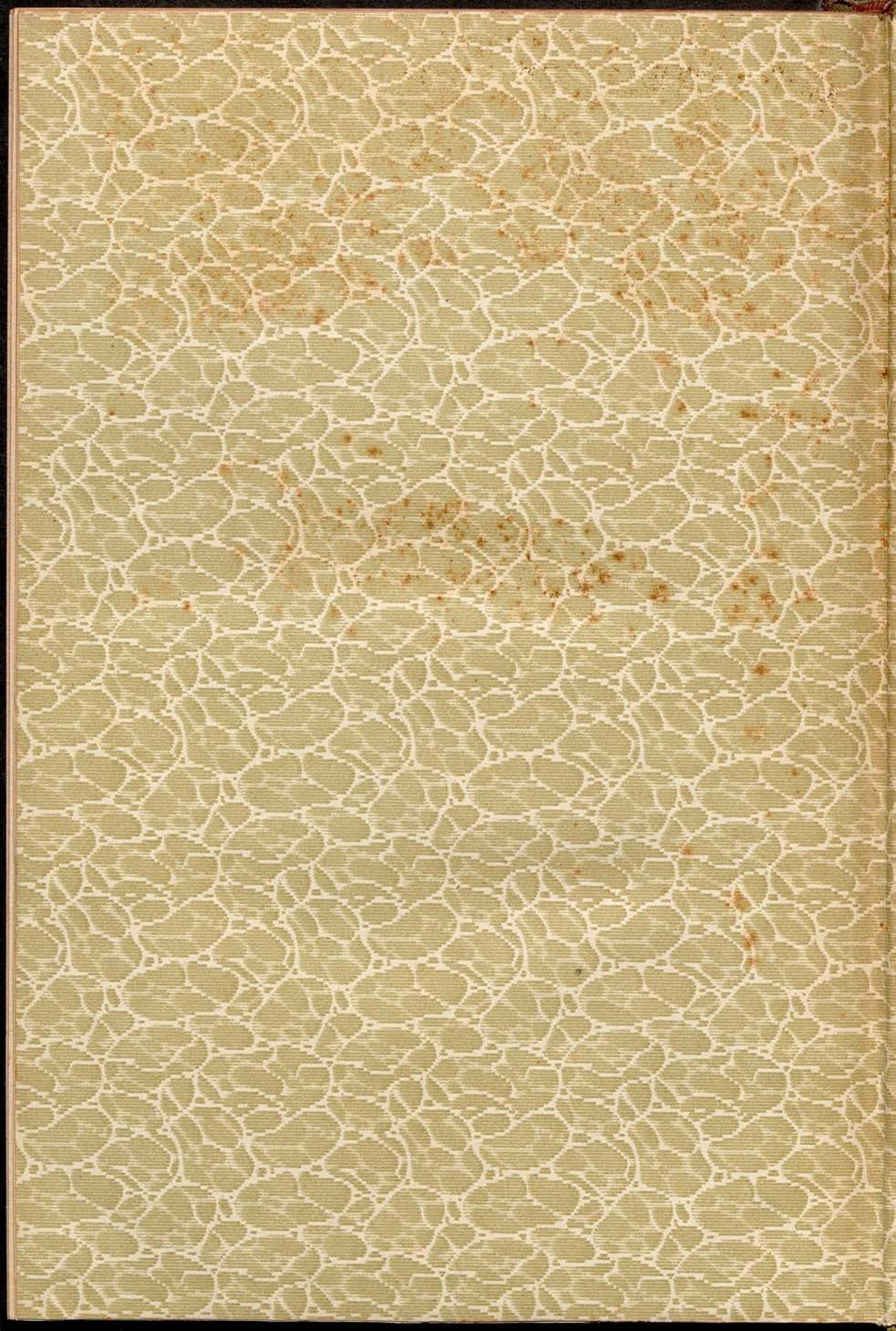

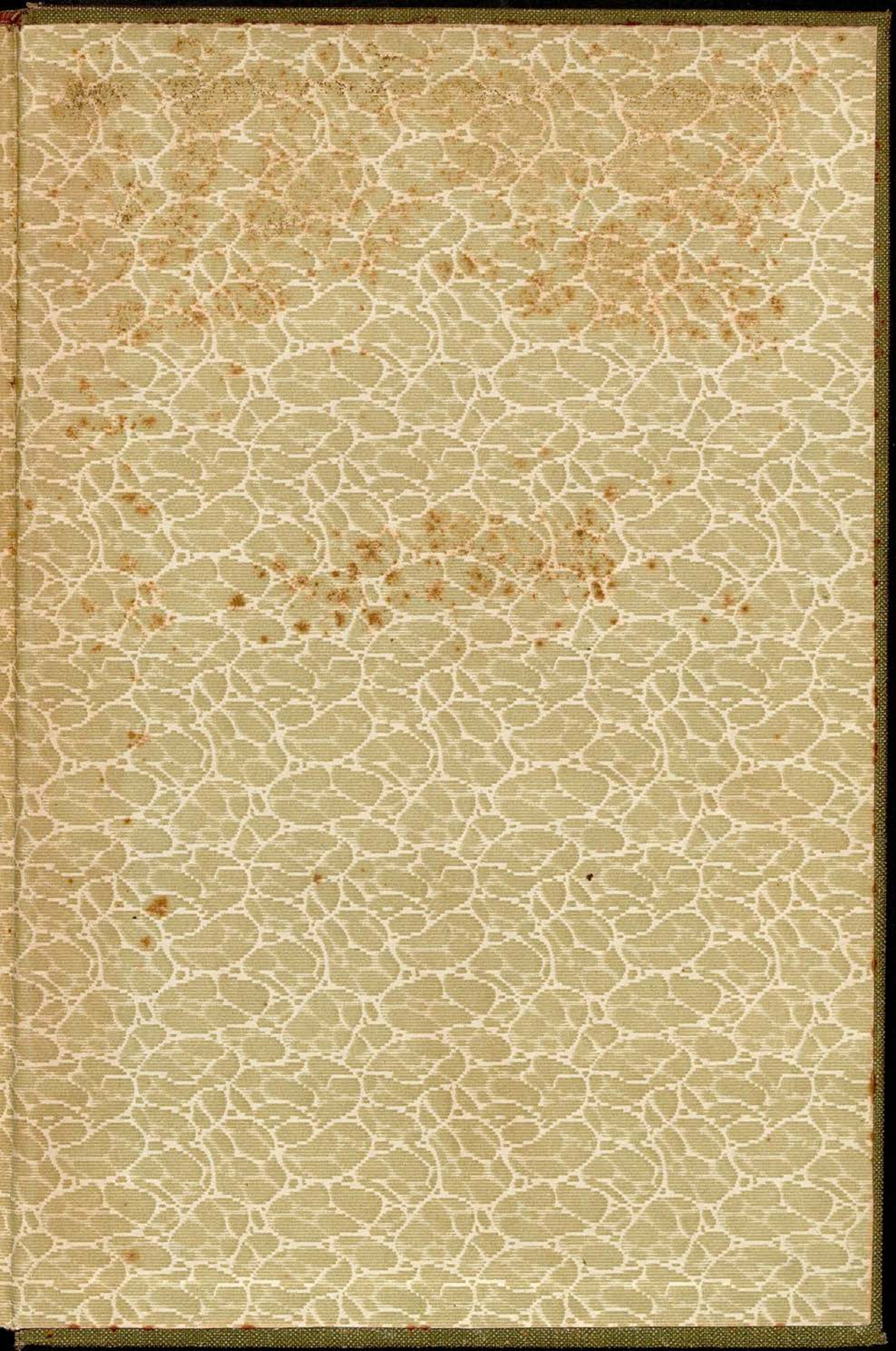

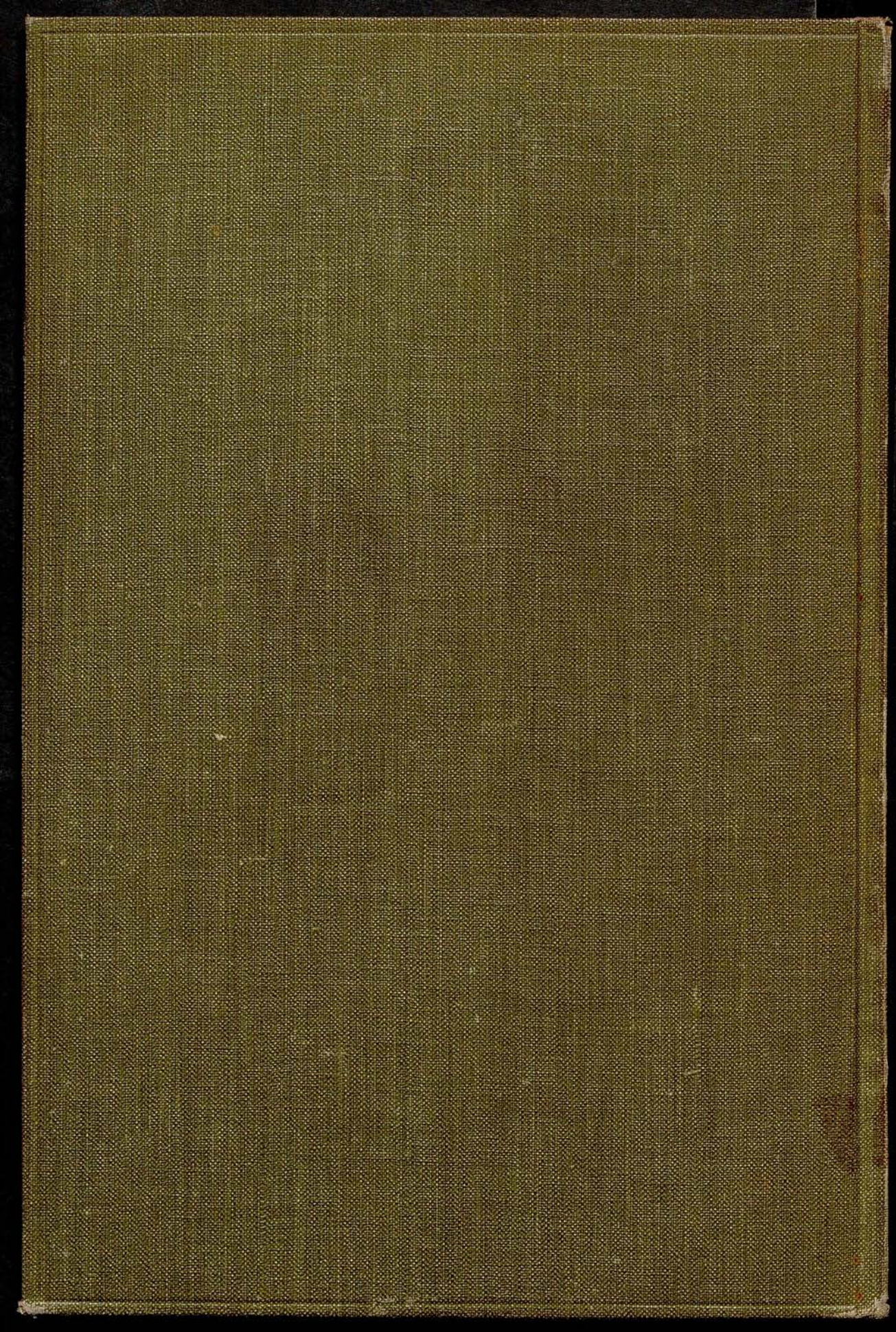

Inici 2a part

juliol - desembre

1914

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Carrer del Carme, 47
08001 Barcelona
Telèfon 318 55 16
Fax 412 29 94